

‘Ik wil wel dat mijn kind leert zwemmen...’

Een onderzoek naar de factoren die de zwemvaardigheid beïnvloeden
en de rol van allochtone ouders

in opdracht van VSG

**Ester Wisse
Agnes Elling
Remko van den Dool**

© *W.J.H. Mulier Instituut*
's-Hertogenbosch, januari 2009

*W.J.H. Mulier Instituut
Centrum voor sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek*

*Postbus 188
5201 AD 's-Hertogenbosch*

*t 073-6126401
f 073-6126413
e info@mulierinstituut.nl
i www.mulierinstituut.nl*

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	4
2.	Onderzoeksmethoden	7
2.1	Inventarisatie literatuur, documentanalyse en expertraadpleging	7
2.2	Kwalitatieve studie	7
2.3	Kwantitatieve studie	9
2.4	Samenvatting	9
3.	(Leren) zwemmen in Nederland	10
3.1	Leren en kunnen zwemmen	10
3.2	Gaan zwemmen	13
3.3	Samenvatting	14
4.	Zwemvaardigheidsbeleid en lesaanbod.....	16
4.1	Ontwikkelingen landelijk zwembeleid	16
4.2	Schoolzwemmen	17
4.3	Zwemvaardigheid en voorlichting	20
4.4	Zwembeleid onderzoeksgemeenten	23
4.4.1	<i>Gemeente Den Haag</i>	23
4.4.2	<i>Gemeente Utrecht</i>	25
4.4.3	<i>Gemeente Den Bosch</i>	27
4.4.4	<i>Gemeente Arnhem</i>	28
4.5	Samenvatting	29
5.	(Niet) willen, kunnen en mogen zwemmen.....	31
5.1	Zwemculturen	31
5.2	(Niet) willen meedoen	34
5.3	Van willen naar kunnen meedoen	38
5.4	(Niet) mogen/hoeven meedoen	43
5.5	Samenvatting	46
6.	Maatschappelijke integratie en zwemvaardigheid.....	47
6.1	Structurele integratie: participeren in de samenleving	47
6.2	Culturele integratie: interetnische contacten, taal en betrokkenheid	51
6.3	Samenvatting	54
7.	Conclusies en aanbevelingen	55
	Referenties	60
	Bijlage 1: 10-puntenplan verbetering zwemvaardigheid.....	62
	Bijlage 2: Geraadpleegde experts en betrokkenen.....	63
	Bijlage 3: Overzicht respondenten kwalitatief onderzoek.....	65
	Bijlage 4: Topiclijst interviews.....	66
	Bijlage 5: Tabel bijlagen.....	70

1. Inleiding

In het waterrijke Nederland wordt zwemles door de meeste inwoners gezien als een onmisbaar en nuttig onderdeel van de opvoeding: het vermindert het risico op verdrinking én zwemmen is een plezierige sportieve activiteit. Scholen zijn niet (meer) verplicht zwemlessen aan te bieden en wegens bezuinigingen is het percentage scholen dat zwemles aanbiedt in de laatste decennia sterk gedaald: van 90% in 1991 tot 57% in 2005 (NRIT, 2005). Voor de meeste autochtone kinderen is dat niet problematisch; die leren vaak al vanaf hun vierde of vijfde jaar zwemmen via particuliere of gemeentelijke zweminitiatieven. Zij kunnen dan al zwemmen als in groep 4 of 5 via school zwemles wordt aangeboden. Voor allochtone kinderen speelt het schoolzwemmen een veel belangrijker rol in het behalen van hun zwemdiploma. Slechts 26% van de allochtone kinderen heeft het A-diploma behaald tijdens het schoolzwemmen, tegenover 11% van de autochtone kinderen (Herweijer & Breedveld, 2006).

Veel allochtone - vooral Marokkaanse en Turkse - kinderen zijn na afloop van de basisschool nog niet zwemvaardig zo constateert het Ministerie van OCW in 2001. Resultaten uit het Aanvullend Voorzieningsgebruik Onderzoek (AVO 2003) van het Sociaal en Cultureel Planbureau laten zien dat van de 11-15 jarige autochtone kinderen 98% een diploma heeft tegenover 85% van hun allochtone leeftijdsgenoten. Onder de 6-7 jarigen hebben zes van de tien autochtone kinderen een zwemdiploma, tegenover een derde van de allochtone kinderen (Herweijer & Breedveld, 2006). Daarnaast heeft slechts 7% van de autochtone kinderen op deze leeftijd geen les of nog geen les (gehad), tegenover meer dan een derde van de allochtone 6-7 jarigen.

Hoewel de relatie tussen verdrinkingsgevallen en zwemvaardigheid nog niet één op één is aangetoond, is het op z'n minst aannemelijk te noemen dat beide zaken verband houden. Gezien het feit dat uit recent onderzoek (Stirbu, 2006; Garssen, 2008) is gebleken dat het risico op verdrinking voor allochtone kinderen vele malen groter is dan voor autochtone kinderen, lijkt de verantwoordelijkheid van de overheid voor de zwemvaardigheid van (allochtone) kinderen gerechtvaardigd.

Oorzaken voor de geringere zwemvaardigheid van allochtone kinderen liggen, zo wordt verondersteld, onder meer in verschillen in culturele (sport)socialisatiepatronen en inkomensposities (Crum, 2002). Zo is het onder allochtone ouders in vergelijking tot autochtonen veel minder de gewoonte om met jonge kinderen in water te spelen, vanwege het zelf vaak niet kunnen zwemmen of het hebben van watervrees. Allochtone kinderen kampen daarom vaak met een flinke achterstand in 'watervrij' zijn, een belangrijke voorwaarde om met zwemvaardigheidstraining te kunnen beginnen. Bovendien zijn zwembadbezoek en privé-lessen voor veel allochtone gezinnen duur, aangezien zij zich over het algemeen in lagere sociaal economische statusposities (SES) bevinden en gezinnen vaak groter zijn dan bij autochtonen. Verder bestaat de indruk dat allochtone ouders, uit onwetendheid cq onbekendheid, het belang van zwemvaardigheid onvoldoende op hun netvlies hebben. Die onbekendheid kan er mede voor zorgen dat men minder dan autochtonen de weg weet richting de instanties die zwemles verzorgen. Wat voor veel Nederlanders van generatie op generatie is overgedragen en geheel vanzelfsprekend is, is dat (nog) niet voor nieuwkomers in de samenleving. Integratie in Nederlandse samenleving ten aanzien van zwemgedrag/zwemvaardigheid is daarmee een vorm van integratie in de Nederlandse cultuur en instituten.

Niettemin is zwemmen wel één van de meest populaire sportieve activiteiten onder allochtone kinderen en volwassenen van beide geslachten. Klaarblijkelijk zijn er evenwel drempels voor het (niet) willen, kunnen en/of mogen meedoen aan formele lessen zwemvaardigheid (Elling, 2005a, 2005b). Niet alleen trouwens bij allochtone ouders maar ook

bij autochtone gezinnen uit lagere SES-posities. Veel van die drempels hangen onderling samen en versterken elkaar.

Vanuit de constatering dat het aantal scholen dat schoolzwemmen aanbiedt de afgelopen jaren aanzienlijk gedaald is en dat de zwemvaardigheid onder kinderen met een niet-westerse achtergrond en kinderen uit gezinnen met een lage SES lager ligt dan gewenst, verdient het de aanbeveling dat ouders van deze kinderen het belang van zwemvaardigheid inzien en zelf mede verantwoordelijkheid nemen om hun kinderen ‘watervrij’ te maken en te leren zwemmen. Daarvoor is meer inzicht nodig in de mechanismen die de oorzaak zijn van het feit dat ouders hun kinderen niet laten ‘meedoen’ in het reguliere zwemonderwijs via sportverenigingen en zwembaden. Het doel van dit onderzoek is dan ook inzicht te krijgen in de achterliggende redenen waarom zoveel (allochtone) kinderen niet voldoende zwemvaardig zijn. Ook willen we inzicht krijgen in waarom (allochtone) ouders geen gebruik maken van het particuliere zwemvaardigheidsaanbod¹ om aan de hand van deze inzichten handvatten te ontwikkelen voor interventiebeleid om (allochtone) ouders meer bij het zwemvaardigheidsaanbod te betrekken. De centrale vraagstelling van het onderzoek luidt:

Welke structurele en culturele belemmeringen zorgen ervoor dat allochtone kinderen en kinderen uit lagere SES-posities minder zwemvaardig zijn? In hoeverre willen, kunnen en/of mogen ze niet meedoen aan het reguliere particuliere zwemaanbod?

Deze vraagstelling is uiteengelegd in de volgende vier deelvragen:

- Hoe zwemvaardig zijn kinderen en welke verschillen bestaan er naar etniciteit, inkomen en stedelijkheid?
- Op welke wijze krijgt het gemeentelijk zwembeleid vorm (o.a. aanbod schoolzwemmen) en in hoeverre is gemeentelijk zwembeleid van invloed op de zwemvaardigheid van kinderen?
- Vanuit welke overwegingen en ervaren belemmeringen kiezen ouders ervoor om hun kinderen te leren zwemmen via het particuliere aanbod dan wel het schoolzwemmen ‘af te wachten’?
- In hoeverre hangen vormen van culturele en structurele integratie van niet-Nederlandse ouders samen met de zwemvaardigheid van hun kinderen?

Opdrachtgever

Deze studie wordt uitgevoerd in opdracht van de Vereniging Sport en Gemeenten en maakt onderdeel uit van het ‘10 puntenplan verbetering zwemvaardigheid’ (zie bijlage 1). Het doel van het 10 puntenplan is de zwemvaardigheid in Nederland op positieve en effectieve wijze onder de aandacht te brengen, waardoor de zwemvaardigheid van kinderen in Nederland verbeterd kan worden. Dit wordt gedaan door de aanwezige kennis en ervaring te verzamelen, te beoordelen en vervolgens voor iedereen beschikbaar te stellen.²

¹ Met het particuliere zwemvaardigheidsaanbod bedoelen we alle zwemlessen die niet onder het schoolzwemmen vallen.

² www.zwemvaardigheid.nl

Betrokkenen

De auteurs danken alle personen die in verschillende fasen van het onderzoek hebben bijgedragen aan de totstandkoming van het onderzoek en deze rapportage. Naast de in bijlage 2 met naam genoemde personen gaat vanzelfsprekend onze dank uit naar alle ouders die wij mochten interviewen.

Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk (2) wordt de opzet van het onderzoek en de gehanteerde methoden besproken. Daarna komen in de hoofdstukken drie tot en met zes de resultaten van de verschillende deelonderzoeken aan bod. In het afsluitende hoofdstuk (7) worden de belangrijkste conclusies en aanbevelingen gepresenteerd in relatie tot de onderzoeksvragen..

2. Onderzoeksmethoden

Om de centrale vraagstelling over de achterliggende oorzaken van de zwemachterstand van allochtone kinderen te kunnen beantwoorden, is gekozen voor de toepassing van verschillende onderzoeksmethoden. Begonnen is met een inventarisatie van de beschikbare literatuur op het gebied van zwemvaardigheid. Tevens is een aantal gevalstudies gedaan door middel van interviews en deskresearch. Op basis van dit vooronderzoek is het onderzoeksplan verder uitgewerkt. Vervolgens is een kwalitatieve studie en een kwantitatieve studie uitgevoerd. Hieronder volgt een uiteenzetting van de verschillende onderzoeksmethoden die gebruikt zijn in dit onderzoek.

2.1 Inventarisatie literatuur, documentanalyse en expertraadpleging

In diverse gemeenten is de afgelopen jaren in het kader van de 'vangnetregeling schoolzwemmen' werk gemaakt van het stimuleren van de zwemvaardigheid. In de voorstudie zijn de ervaringen uit de vangnetregeling geïnventariseerd (zie ook Axxio, 2005). Hiervoor is een analyse gemaakt van de relevante literatuur en documentatie en zijn gesprekken gevoerd bij enkele gemeenten met bij de regeling betrokken experts.

In eerste instantie is contact gezocht met de vier grote gemeenten in Nederland en de daar betrokken experts. Ook zijn kleinere gemeenten met ervaring op het gebied van voorlichting en onderzoek naar zwemvaardigheid benaderd. Door middel van (telefonische) gesprekken en e-mailcontact is de nodige informatie verzameld. De geraadpleegde personen staan in bijlage 2 vermeld. Ook documenten (waaronder rapportages schoolzwemmen, voorlichtingsmateriaal en beschikbare onderzoeksrapportages) van deze en andere gemeenten zijn opgevraagd en geanalyseerd.

Aan de hand van deze gesprekken en de analyse van de literatuur en documenten is een selectie gemaakt van vier gemeenten waar vervolgens het kwalitatieve gedeelte van de studie heeft plaatsgevonden.

2.2 Kwalitatieve studie

Gekozen is voor vier gemeenten die tijdens de stimuleringsregeling zwemvaardigheid van 2002 tot 2005 van de het Ministerie van OCW gelden hebben ontvangen om hiermee basisschoolleerlingen voldoende zwemvaardig te maken. Twee grote gemeenten (Utrecht en Den Haag) en twee middelgrote gemeenten (Den Bosch en Arnhem) met verschillende achtergrondcondities zijn uiteindelijk geselecteerd.

Het stimuleringsbeleid op het gebied van zwemvaardigheid is zowel tijdens als na de stimuleringsregeling door deze vier gemeenten verschillend uitgevoerd. De gemeenten Den Haag en Arnhem hebben na het wegvallen van de stimuleringsgelden vanuit de nationale overheid, zelf de initiatieven gecontinueerd. De gemeente Utrecht heeft het schoolzwemmen in gereduceerde vorm gehandhaafd, maar voert geen actief beleid ter bevordering van de zwemvaardigheid van haar inwoners. De gemeente Den Bosch heeft het schoolzwemmen helemaal afgeschaft.

In de volgende tabel (2.1) wordt een aantal relevante contextgegevens van de betrokken vier gemeenten beschreven.

Tabel 2.1 Enkele demografische en voor het zwembeleid relevante kenmerken van de onderzochte gemeenten

	Aantal inwoners	% minima huishoudens	Gemiddeld huishoud jaarinkomen in euro's	% niet-westerse allochtonen 5-15 jaar	Grootste etnische minderheids groep	Aantal zwembaden	Zwemvaardigheidsbeleid
Arnhem	143.495	13	18.800	17,3	Turken	3	Actief op schoolzwemmen
Den Haag	475.932	13	19.800	32,6	Surinamers	6	Actief op particulier en schoolzwemmen
Den Bosch	136.407	9	20.500	9,9	Marokkanen	1	Niet actief
Utrecht	294.810	10	20.500	21,0	Marokkanen	3	Matig actief

Bron: CBS (2007), m.u.v. huishoudinkomen (2004)

Op basis van gesprekken met experts die eerder onderzoek onder allochtone ouders hebben gedaan, is de verdere selectiestrategie voor de respondenten vastgesteld. Omdat de doelgroep, allochtone ouders, over het algemeen niet gemakkelijk te bereiken is, werd gekozen voor snowball sampling. Getracht is zoveel mogelijk aan te sluiten bij bijeenkomsten waar allochtone ouders komen zoals koffieochtenden op basisscholen, cursus activiteiten van wijk en ouder-kind centra en bij (sport)activiteiten voor volwassenen. Omdat uit eerdere onderzoeken onder deze doelgroep is gebleken dat de meeste mensen het prettiger vinden als groep bevraagd te worden, is gekozen voor groepsinterviews.

In de vier geselecteerde gemeenten is via de betrokken functionaris (schoolzwemcoördinator, medewerkers afdeling sport) contact gezocht met scholen, zelforganisaties, wijkcentra en ouder-kindcentra in verschillende wijken. Door het onderzoek te concentreren in enkele wijken per gemeente kan het bestudeerde gedrag beter in zijn context worden geplaatst en wordt inzichtelijk waarom sommige allochtone ouders hun kinderen wel op zwemles doen en anderen, in min of meer dezelfde omstandigheden, niet. Bij het uitzoeken van interviewsettings is gezocht naar voldoende variatie in relevante achtergrond condities (inkomensniveau, stedelijkheid, nabijheid zwemwater-/bad, beleid school en gemeente). Via de eerder genoemde ingangen is contact gezocht met ouders van kinderen in de basisschoolleeftijd die nog niet kunnen zwemmen, nog geen zwemdiploma hebben en/of niet op particuliere zwemles zitten. Ter vergelijking is tevens gesproken met ouders van kinderen die wel al een zwemdiploma hebben of op zwemles zitten. Overigens moet vermeld worden dat bij de verschillende bijeenkomsten waar de groepsinterviews gehouden zijn niet altijd alleen allochtone ouders aanwezig waren. Er zijn ook enkele Nederlandse moeders geïnterviewd. In de totale groep respondenten is gestreefd naar een diversiteit in relevante achtergrondkenmerken zoals etniciteit, sekse, opleiding, beheersing van de Nederlandse taal en betrokkenheid.

Naast ouders van kinderen in de basisschoolleeftijd is ook een aantal gesprekken gevoerd met experts, zoals leerkrachten op basisscholen en vertegenwoordigers van migranten zelforganisaties. In de tabel in bijlage 3 is een overzicht gemaakt van de respondenten.

De interviews met de ouders zijn gehouden in groepjes van twee tot vijf personen. Incidenteel zijn ook individuele interviews afgenomen. In totaal zijn 97 respondenten geïnterviewd tijdens 24 groeps gesprekken en vijf individuele interviews. In totaal zijn 89 moeders geïnterviewd, waarvan drie ook 'expert', zes vaders die ook vertegenwoordiger waren van een migranten organisatie en twee experts die zelf geen ouder zijn. In Arnhem zijn ouders uit de wijk Malburgen geïnterviewd. In Den Bosch uit de wijken Hambaken en Haren Donk Reit. In Den Haag uit de wijken Escamp en Laak en in Utrecht uit de wijken Zuilen en

Kanaleneiland. In al deze wijken wonen voornamelijk mensen van niet-Nederlandse afkomst en mensen met een lagere sociaal economische status.

Op basis van een vooraf opgestelde topiclijst (zie bijlage 4) is een aantal gestructureerde standaardvragen gesteld. Afhankelijk van de respondenten was de verdere vorm van de interviews open of semigestructureerd. In de gesprekken is in ieder geval ingegaan op de eigen zwemvaardigheid, het ervaren belang van zwemvaardigheid en overige structurele en culturele belemmeringen waaronder prijs en inkomen. Ook de mate van integratie in andere aspecten van de Nederlandse samenleving (contact met andere ouders, school, naschoolse opvang, buurt, werkzaamheid, betrokkenheid bij andersoortige vrijetijdsorganisaties e.d.) kwam aan de orde.

2.3 Kwantitatieve studie

Voor het onderzoek is geen nieuw grootschalig kwantitatief onderzoek opgezet. De reden hiervoor is dat de respons in deze doelgroep doorgaans laag is en er bovendien geen geschikt steekproefkader is om ouders die hun kind niet op zwemles doen te bereiken.

Om evenwel een betrouwbaar landelijk beeld van het zwemmen en de zwemvaardigheid van autochtone en allochtone jongeren te kunnen schetsen, zijn secundaire analyses uitgevoerd op gegevens afkomstig uit het Aanvullend Voorzieningsgebruik Onderzoek (AVO) van het Sociaal en Cultureel Planbureau. Het AVO is het enige landelijk representatieve onderzoek waarin gegevens over zwemvaardigheid te koppelen zijn aan andere achtergrondgegevens van kinderen en hun ouders. De uitkomsten uit eerdere analyses van dit onderzoek laten zien dat allochtone kinderen minder zwemvaardig zijn dan autochtone kinderen en dat er voorts verschillen zijn naar inkomen en stedelijkheid (Herweijer en Breedveld 2006). Deze factoren zijn echter nog niet in onderlinge samenhang geanalyseerd. Ook is nog niet aangetoond in hoeverre beleid van invloed kan zijn op de zwemvaardigheid van kinderen. Bovendien is niet gekeken hoe het zwemvaardig zijn van allochtone kinderen samenhangt met andere uitingen van betrokkenheid van ouders bij de Nederlandse samenleving. Een analyse van die samenhang zou de stelling kunnen bevestigen dat zwemvaardigheid gezien moet worden als een uiting van integratie in de Nederlandse *way of life*.

Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van AVO gegevens uit 2003 en is in sommige gevallen aangevuld recente cijfers over zwemvaardigheid van autochtone en allochtone kinderen uit het AVO 2007. Naast de analyse van gegevens uit AVO is ook de Sportersmonitor 2008 benut. Dit onderzoek onder een landelijk representatieve groep Nederlanders is tot stand gekomen door een samenwerking van het Mulier Instituut en NOC*NSF. Ruim 3.600 internetgebruikers van 15 tot 80 jaar zijn voor de analyse geselecteerd. Van deze groep hebben ongeveer 2000 respondenten vragen beantwoord over het belang van zwemvaardigheid.

2.4 Samenvatting

Om de centrale vraagstelling die aan dit onderzoek ten grondslag ligt te kunnen beantwoorden is gebruik gemaakt van drie, elkaar aanvullende onderzoeksmethoden: een voorstudie, een kwantitatieve en een kwalitatieve studie. De voorstudie bestond uit het raadplegen van literatuur en experts op het gebied van zwemvaardigheid. De kwalitatieve studie bestond uit het houden van groepsinterviews met ouders van kinderen in de basisschoolleeftijd in de gemeenten Den Haag, Utrecht, Arnhem en Den Bosch. Voor de kwantitatieve analyses in dit onderzoek is gebruik gemaakt van gegevens uit het Aanvullend Voorzieningsgebruik Onderzoek (SCP, 2003 en 2007) en de SportersMonitor 2008 (NOC*NSF & W.J.H. Mulier Instituut). In de volgende hoofdstukken worden de resultaten van deze drie studies in samenhang gepresenteerd.

3. (Leren) zwemmen in Nederland

In dit hoofdstuk vindt een inventarisatie gegeven van zwemvaardigheid en zwemmen in Nederland. In 3.1 komt het leren en kunnen zwemmen aan de orde. In 3.2 wordt op de relaties tussen etniciteit, inkomen, stedelijkheid en zwemvaardigheid. In 3.2 komt de populariteit van het zwemmen aan bod en laten we zien in welke mate autochtone en allochtone burgers ook daadwerkelijk zwemmen.

3.1 Leren en kunnen zwemmen

Zwemvaardigheid is een belangrijk aspect van de bewegingsopvoeding van kinderen. In het waterrijke Nederland wordt veelvuldig op, in en rondom water gespeeld, gesport en gerecreëerd. Het gevaar van verdrinking ligt echter altijd op de loer. Leren zwemmen is daarom erg belangrijk, maar is niet voor iedereen even vanzelfsprekend.

Leren zwemmen

Het Zwem-ABC is de nieuwe opleidingstructuur voor zwemvaardigheid die sinds 1998 landelijk is ingevoerd. Deze nieuwe structuur is ingevoerd met als doel kinderen op jonge leeftijd zwemvaardig en zwemveilig te maken. De zwemdiploma's A en B zijn hierin waardevolle tussenstappen, maar zowel door het Nationaal Platform Zwembaden/de Nationale Raad Zwemdiploma's (NPZ/NRZ) als de Koninklijke Nederlandse Zwem Bond (KNZB) wordt een kind pas als zwemvaardig en -veilig gezien wanneer het beschikt over het volledige ABC-diploma.

Hoe lang een kind doet over het behalen van het ABC-diploma hangt af van verschillende factoren zoals onder andere de leeftijd waarop met de zwemlessen gestart wordt, het type onderwijs dat het kind volgt, het type leerling, de frequentie van het aanbod, de groepsomvang en de kwaliteit van het zwemonderwijs. NPZ/NRZ heeft een norm opgesteld voor het behalen van een diploma, waarbij uitgegaan wordt van de meest optimale omstandigheden. Een vier-jarig kind heeft voor het behalen van het A-diploma minimaal 40 klokuren nodig, nog eens 6 klokuren voor het B-diploma en voor het C-diploma komen er 7 klokuren bij. Naarmate de startleeftijd van een kind toeneemt, neemt het aantal benodigde klokuren af. Op dit moment wordt in het kader van het 10 puntenplan van de Vereniging Sport en Gemeenten onderzocht welke invloed groepsomvang heeft op de tijdsduur waarin kinderen hun zwemdiploma behalen.

Naast het ABC-diploma van NPZ/NRZ worden er in Nederland nog enkele andere zwemvaardigheidsdiploma's uitgereikt, onder andere door de Koninklijke Nederlandse Bond tot het Redden van Drenkelingen (KNBRD) en de Eerste Nederlandse Vereniging voor Opleiding van Zwembadmedewerkers (ENVOZ). Deze diploma's wijken inhoudelijk iets af van het Zwem-ABC van NPZ/NRZ, maar hebben alle tot doel kinderen zwemvaardig en zwemveilig te maken.

Kunnen zwemmen

Terwijl de meeste autochtone kinderen al op jonge leeftijd leren zwemmen, blijft met name bij allochtone kinderen de zwemvaardigheid achter (Herweijer & Breedveld, 2006; Herweijer e.a., 2008). In 2007 had negen op de tien autochtone kinderen in de leeftijd van 6-15 jaar een zwemdiploma, tegenover driekwart van allochtone kinderen (zie tabel 3.1). Onder kinderen van Marokkaanse, Turkse, Surinaamse en Antilliaanse afkomst is de zwemvaardigheid het kleinst, met een diplomabezit van 69%. Twee op de tien kinderen van deze groepen 'oudkomers' heeft

ook (nog) geen les (gehad). Uiteindelijk halen de meeste kinderen minimaal hun B-diploma. Na het verlaten van de basisschool - gemeten bij de 11 tot 15 jarigen - heeft 4% van de autochtone kinderen en 15% van de allochtone kinderen nog steeds geen diploma.

Uit tabel 3.1 blijkt eveneens dat de status van zwemvaardigheid onder autochtone kinderen gelijk is gebleven tussen 2003 en 2007, maar onder allochtone kinderen licht is toegenomen van 72 naar 76%. Daarbij lijkt de stijging onder de vier grootste groepen niet Westerse etnische minderheden (Marokkanen/Turken/Surinamers en Antillianen) van 66 naar 69% minder groot dan onder de groep overige Westerse en niet Westerse allochtonen (75 naar 82%). Deze laatste groep is niet groot genoeg om nader uit te splitsen, maar de cijfers suggereren wel dat kinderen uit Westerse landen hoger scoren op zwemvaardigheid dan kinderen uit niet Westerse landen buiten Marokko, Turkije, Suriname en de Antillen. Deze groep betreft voornamelijk mensen met een vluchtelingenachtergrond en zij lijken even (weinig) zwemvaardig als de groep 'oudkomers'. In alle groepen is het aandeel met een C-diploma gestegen. Het aandeel allochtone 8-10 jarigen met enig diploma lijkt licht gestegen tussen 2003 en 2007. Het percentage 11-15 jarigen met een zwemdiploma is echter niet gestegen.

Tabel 3.1 Status van zwemvaardigheid, bevolking van 6–15 jaar, naar etniciteit en leeftijd (in procenten)

Status	Autochtonen		Allochtonen ¹		Marokkaans/Turks/ Surinaams/Antilliaans		Overig Westers en overig niet-westers	
	2003 ²	2007	2003 ²	2007	2003	2007	2003	2007
(nog) Geen les	3	3	12	13	17	19	9	7
Op les	8	8	16	11	17	11	15	11
Diploma	89	88	72	76	66	69	75	82
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100
Diploma								
waarvan A	15	13	20	16	25	18	18	13
waarvan B	46	41	29	29	22	24	33	34
waarvan C	28	35	23	31	19	27	25	35
Diploma naar leeftijd								
6-7 jaar	60	58	37	39				
8-10 jaar	93	95	70	81				
11-15 jaar	98	96	90	85				

Bron: SCP (AVO 2003; AVO 2007)

¹ De categorie allochtonen bestaat uit de groep Marokkaans/Turks/Surinaams/Antilliaans en een gecombineerde groep met daarin westerse allochtonen en overig niet-westerse allochtonen. De groepen overig niet-westers en westers zijn te klein en te divers om goed te kunnen opsplitsen.

² Percentages wijken iets af van de percentages gerapporteerd in de Rapportage Sport 2006 i.v.m. een definitie aanpassing

Zowel uit het rapport van Axxio (2005) met daarin de evaluatie van de stimuleringsregeling zwemvaardigheid, als ook uit het AVO 2003 en 2007 blijkt dat naast etniciteit, ook inkomen en stedelijkheid van invloed zijn op de zwemvaardigheid van kinderen (zie tabellen B3.1 en B3.2 in bijlage 5). Wat betreft het huishoudinkomen geldt: hoe lager het inkomen, hoe lager de zwemvaardigheid van kinderen. In 2007 is 90% van de kinderen uit een huishouden met een hoog inkomen zwemvaardig tegenover 80% uit gezinnen met een laag inkomen. Wanneer we kijken naar stedelijkheid zien we dat kinderen in zeer sterk stedelijke gebieden (79%) een lager diplomabezit (79%) kennen dan kinderen in minder en niet stedelijke gebieden (88%). Qua inkomen zijn er geen duidelijke ontwikkelingen tussen 2003 en 2007. Qua stedelijkheidsgraad is vooral een stijging zichtbaar in het diplomabezit in zeer stedelijke gebieden en een lichte daling onder kinderen die in de minder stedelijke gebieden wonen.

De invloeden van etniciteit, inkomen en stedelijkheid zijn natuurlijk niet onafhankelijk van elkaar. Sterk verstedelijkte gebieden kennen over het algemeen een groter aandeel allochtone inwoners en onder allochtonen bevinden zich relatief veel (één-ouder)gezinnen met een laag inkomen (CBS 2007). Afgevraagd kan worden in hoeverre stedelijkheid en inkomen ook een zelfstandige invloed hebben op zwemvaardigheid. Oftewel, zijn autochtone kinderen uit grote steden en lage inkomensgezinnen minder zwemvaardig dan hun leeftijdsgenoten uit dorpen en hogere inkomensgezinnen?

Wanneer we etniciteit kruisen met inkomen en stedelijkheid (zie tabel 3.2) op diplomabezit zien we dat onder alle onderscheiden etnische groepen (autochtonen, niet Westerse allochtonen, overige allochtonen) kinderen uit lage inkomensgezinnen minder vaak een zwemdiploma hebben dan kinderen uit midden of hogere inkomensgezinnen. Opvallend is dat de invloed van inkomen het sterkst is in de groep overige allochtonen (westers en overig niet-westers). Een mogelijke verklaring hiervoor is dat zij vaker dan de Marokkaanse, Turkse, Surinaamse en Antilliaanse allochtonen in steden en dorpen wonen waar geen schoolzwemmen meer wordt aangeboden, terwijl het voor hen minder vanzelfsprekend is dan voor autochtone lage inkomensgezinnen om hun kind via het particuliere lesaanbod te leren zwemmen.

Tabel 3.2 Bezit A-diploma, bevolking 6-15 jaar, naar etniciteit, inkomen en stedelijkheid (in procenten)

	Totaal	Autochtoon	Marokkaans/Turks/ Surinaams/Antilliaans	Overig
Huishoudinkomen				
Laag inkomen	78	84	63	65
Midden/hog inkomen	88	90	68	79
Stedelijkheid				
(zeer) Stedelijk	82	88	61	71
Niet-matig stedelijk	89	90	82	80

Bron: SCP (AVO 2003)

Ook de mate van stedelijkheid blijkt zowel bij autochtonen als allochtonen van invloed op het zwemdiplomabezit, maar de invloed is beduidend groter onder allochtonen. Een mogelijke verklaring voor een zelfstandige invloed van stedelijkheid ligt in het gegeven dat er in de grotere steden vaak minder zwemwater beschikbaar is, waardoor er een hogere capaciteitsdruk op ligt en er vaak lange wachtlijsten voor de zwemlessen zijn. Lange wachtlijsten stimuleren ouders niet om hun kinderen aan te melden voor particuliere zwemlessen, hetgeen negatief

uitwerkt op de zwemvaardigheid. Bij allochtonen spelen naast dergelijke aanbodfactoren ook diverse andere sociale leefwereldfactoren, waaronder culturele aspecten, een rol (Crum, 2002). Uit de resultaten kan afgeleid worden dat de zwemvaardigheid het laagst is onder niet-westerse allochtone kinderen uit lage inkomensgezinnen in (zeer) stedelijke gebieden.

Risico's van niet kunnen zwemmen

Hoewel een directe relatie tussen zwemvaardigheid en verdrinkingsgevallen nog niet is aangetoond (Brenner e.a., 2003), wijzen veel gegevens wel in die richting. In de groep waar de zwemvaardigheid het laagst ligt, de allochtonen, is ook het risico op verdrinken groter (Stirbu e.a., 2006; Garssen, 2008). Evenals in de zwemvaardigheidscijfers komen in de verdrinkingsstatistieken forse etnische verschillen naar voren. In de periode 1995 tot 2000 was het risico op verdrinking voor alle etnische minderheden samen 2,6 maal groter dan voor autochtonen. Voor Surinamers, Turken en Marokkanen was dit risico zelfs 3 tot 4 keer zo groot (Stirbu e.a., 2006). In de periode 1996-2005 nam het verdrinkingsrisico voor alle jonge kinderen (0-9 jaar) met ongeveer een derde af. De daling vond plaats onder autochtone kinderen, maar ook onder de klassieke allochtone herkomstgroepen: de Turken, Marokkanen en Surinamers. Het aantal gevallen van verdrinking onder de groep overige niet-westerse allochtonen (recent geïmmigreerde allochtonen met een vluchteling achtergrond³), nam echter toe. Hun verdrinkingsrisico lag 4 (bij 3 tot 5-jarigen) tot 8 (bij 6 tot 9-jarigen) keer zo hoog als dat van autochtone kinderen (Garssen e.a. 2008).

3.2 Gaan zwemmen

Zwemvaardigheid is niet alleen belangrijk in het kader van de veiligheid. Ook bezien vanuit de perspectieven van sportdeelname en vrijetijdsbesteding is het kunnen zwemmen in Nederland belangrijk. Uit cijfers van het AVO 2003 (zie tabel 3.3; Wisse & van den Dool, 2008) blijkt dat ongeveer 32% van de bevolking van zes jaar en ouder minimaal één keer per jaar zwemt. Ook onder de Turkse en Marokkaanse bevolking is zwemmen een favoriete bezigheid. Zeker wanneer gekeken wordt naar de groep regelmatige zwemmers blijken Marokkaanse en Turkse burgers ongeveer even actief als autochtone Nederlanders. Twaalf procent van de autochtone Nederlanders en tien procent van de Turkse/Marokkaanse Nederlanders zwemt minimaal twaalf keer per jaar. Onder beide groepen geeft ongeveer vier procent aan lid te zijn van een zwemclub of -groep. Opvallend is dat de zwemparticipatie onder Surinaamse/Antilliaanse mensen beduidend lager is met slechts drie procent regelmatige zwemmers en twee procent zwemclubleden. Interviews met Surinaamse migrantenorganisaties bevestigen dit beeld: zwemmen als recreatieve bezigheid of sport is voor de meeste Surinamers niet vanzelfsprekend.

³ Onder andere uit Somalië, Irak, Iran, Afghanistan, Rwanda, Burundi en Guinee.

Tabel 3.3 Zwemmers in Nederland, bevolking 6 jaar en ouder, naar enkele demografische kenmerken (in procenten)

	Aantal respondenten	Afgelopen 12 maanden gezwommen	Zwemt minimaal 12 weken per jaar	Zwemt minimaal 40 weken per jaar	Lid zwemclub ¹	Traint of doet wedstrijden
Allen	13.137	31,7	11,2	4,0	3,5	2,4
Geslacht						
man	6.452	28,0	9,0	3,1	3,1	2,3
vrouw	6.685	35,5	13,3	4,9	3,9	2,4
Leeftijd						
6-11 jaar	1.155	61,1	35,2	13,6	16,5	12,3
12-17	1.065	47,8	14,5	4,2	7,5	5,9
18-24	1.007	39,3	7,9	2,1	1,8	1,1
25-34	1.965	34,0	9,0	2,6	2,0	1,3
35-44	2.393	36,5	9,9	3,5	2,1	1,4
45-59	3.105	23,3	9,0	3,1	1,8	1,1
60-plus	2.447	12,3	6,5	3,2	1,6	0,4
Etniciteit						
Nederlands	11.467	32,8	11,6	4,1	3,6	2,4
Turks of Marokkaans	215	20,3	10,2	5,3	4,4	2,7
Surinaams of Antilliaans	271	14,2	2,9	2,6	2,4	0,7
Overige	1.178	28,7	10,0	3,0	3,4	2,8

Bron: SCP (AVO 2003)

¹ In AVO 2003 is het lid zijn van een zwemclub door de respondenten vermoedelijk ruim opgevat.

Waarschijnlijk is het zwemmen in welke groepsvorm dan ook meegerekend als zijnde lid van een zwemclub. Zwemmen vanuit migrantenorganisaties valt hier ook onder.

Uit deze gegevens komt naar voren dat ondanks de relatief lage zwemvaardigheid onder niet Westerse migrantengroepen, de populariteit van zwemmen wel hoog is. Behalve het verkleinen van het risico op verdrinking kan zwemvaardigheid ook gezien worden als een aspect van maatschappelijke integratie. Niet kunnen zwemmen zorgt voor een gedeeltelijke uitsluiting van een van de belangrijkste activiteiten in de Nederlandse sport en vrijetijdscultuur. In hoofdstuk zes gaan we nader in op de relatie tussen de mate van sociale integratie en zwemvaardigheid.

3.3 Samenvatting

In dit hoofdstuk is de stand van zaken op het gebied van zwemvaardigheid en zwemmen in Nederland geschetst. Het nationale ABC-zwemdiploma is de norm voor een hoge mate van zwemvaardig- en zwemveiligheid. Uit de gegevens komt naar voren dat lang niet alle kinderen beschikken over het volledige ABC-zwemdiploma en dat er verschillen zijn naar etniciteit en inkomen. Autochtone kinderen beschikken vaker minimaal over een zwemdiploma en hebben tevens vaker een B- of C-diploma, dan allochtone kinderen. Onder niet-westerse allochtone kinderen is het diplomabezit het laagst. Ook onder kinderen uit lage inkomensposities en zeer

verstedelijkte gebieden ligt de zwemvaardigheid lager. De negatieve invloed van stedelijkheid op de mate van zwemvaardigheid is beduidend groter onder allochtonen dan onder autochtonen.

Naast een lagere zwemvaardigheid onder (niet-westerse) allochtone kinderen zien we onder deze groepen ook een relatief groot risico op verdrinking. Vooral het verdrinkingsrisico onder recent geïmmigreerde allochtonen met een vluchtelingen achtergrond is hoog. Hoewel een directe relatie met de zwemvaardigheid nog niet aangetoond is, is het zeer aannemelijk dat beide verband houden. Mede door dit verhoogde risico op verdrinking is het vergroten van de zwemvaardigheid onder (niet-westerse) allochtone kinderen van groot belang..

Ondanks de geringere zwemvaardigheid van allochtonen, is zwemmen net als voor veel autochtone Nederlanders, wel een populaire vorm van vrijetijdsbesteding voor bepaalde niet-Nederlandse groepen. Nederlandse burgers van Marokkaanse en Turkse afkomst zwemmen ongeveer evenveel als de autochtone bevolking. Onder andere etnische groepen, zoals de Surinamers/Antilianen en de groep overige allochtonen, is zwemmen minder populair.

4. Zwemvaardigheidsbeleid en lesaanbod

In dit hoofdstuk staan de ontwikkelingen op het gebied van het zwemvaardigheidsbeleid en het lesaanbod centraal. Daarbij staat het beleid ten aanzien van het al dan niet aanbieden van schoolzwemmen centraal. Daarnaast staan we stil bij de verschillende zwemlesaanbieders en bij beleid gericht op voorlichting.

4.1 Ontwikkelingen landelijk zwembeleid

Door het ontbreken van adequate subsidieregelingen is de positie van het schoolzwemmen in het basisonderwijs al sinds 1985 geen vanzelfsprekendheid meer (Crum, 1997). Beleidsmatig behoort het onderwerp zwemvaardigheid bij het Ministerie van OCW, maar de verantwoordelijkheid voor de stimulering van de zwemvaardigheid en de keuze voor het wel of niet aanbieden van schoolzwemmen ligt bij het lokale bestuur en de scholen (zie Van der Hoeven, 2002; Klink, 2007). Mede door het wegvallen van de landelijke verplichting en ondersteuning is het aantal gemeenten en scholen dat schoolzwemmen aanbiedt de afgelopen decennia flink gedaald. In navolging van de centrale overheidsbeleid is één van de argumenten van gemeenten en schoolbesturen dat het leren zwemmen in eerste instantie de verantwoordelijkheid van de ouders is (NRIT, 2005). Uit onderzoek is gebleken dat het afschaffen van schoolzwemmen vooral negatief van invloed is op de zwemvaardigheid van allochtone kinderen (o.a. Crum, 1997; 2002).

Vangnetregeling

Mede door de lagere zwemvaardigheid en hogere verdrinkingscijfers onder allochtone kinderen zijn er vanuit de landelijke overheid (ministeries OCW en VWS) als ook vanuit lokale overheden verschillende initiatieven geweest om de zwemvaardigheid van deze kinderen te verbeteren. Een belangrijk initiatief was de stimuleringsregeling zwemvaardigheid (de zogeheten vangnetregeling van OCW uit 2002). Tijdens de looptijd van deze stimuleringsregeling van 2002 tot en met 2005 zijn 35 gemeenten met een Gemeentelijk Onderwijs Achterstanden beleid (de zogenaamde GOA gemeenten) op projectbasis het Ministerie van OCW gesteund om de zwemvaardigheid te verbeteren. Binnen deze regeling stonden drie sporen centraal. Op de eerste plaats het voorlichten van ouders en opvoeders over het belang van het leren zwemmen van kinderen. Ten tweede het aanbieden van zwemvangnetten (extra zwemlessen) voor kinderen die ondanks de voorlichting buiten de boot dreigen te vallen. Ten derde het registreren van zwem(vangnet)resultaten om de effecten van de regeling inzichtelijk te maken. De inhoudelijke invulling van de regeling is vrijgelaten aan de gemeenten zelf.

In 2005 is deze vangnetregeling stopgezet, onder andere omdat de meerwaarde ervan niet kon worden aangetoond (VWS en OCW, 2006). Tevens blijft de rijksoverheid van mening dat de zwemvaardigheid van kinderen in de eerste plaats een verantwoordelijkheid is van de ouders, daarbij ondersteund door scholen en gemeenten. De landelijke overheid laat hierbij de keuze voor het wel of niet stimuleren van de zwemvaardigheid en het schoolzwemmen dus volledig over aan de keuze van het lokale bestuur en de lokale politiek.

Flankerend beleid

Door de Vereniging Sport en Gemeenten wordt in opdracht van het ministerie van OCW wel een landelijk flankerend beleid uitgevoerd om gemeenten te ondersteunen bij het verbeteren van de zwemvaardigheid. Hierdoor draagt OCW er aan bij '...de verworven inzichten over de beste

wijzen waarop de zwemvaardigheid bij kinderen kan worden verhoogd, te verspreiden.’ (VWS en OCW, 2006). Het zogenaamde 10-punten plan van VSG (zie bijlage 1) heeft als doel de zwemvaardigheid op een positieve en effectieve wijze opnieuw onder de aandacht te brengen. Dit wordt gedaan door alle initiatieven en verworven inzichten over dit onderwerp te bundelen, te beoordelen en vervolgens te delen.

4.2 Schoolzwemmen

Uit onderzoeken van Crum (1997) en het NRIT (2005) bleek reeds dat het aantal scholen dat schoolzwemmen aanbiedt, is gedaald van 90% in 1991 en 83% in 1996 naar 57% in 2005. Uit de evaluatie van de stimuleringsregeling zwemvaardigheid over de jaren 2002-2005 bleek dat 26 van de 35 zogenoemde vangnetgemeenten nog wel schoolzwemmen aanbieden (Axxio, 2005). Binnen die 26 gemeenten maken negen van de tien scholen gebruik van het schoolzwemprogramma. Bij 11 van de 26 gemeenten met schoolzwemmen stond het schoolzwemmen in 2005 echter ter discussie.

Het aantal gemeenten en scholen dat op dit moment schoolzwemmen aanbiedt is niet bekend. De Vereniging Sport en Gemeenten heeft een poging gedaan te inventariseren hoeveel en welke gemeenten het schoolzwemmen gemeentebreed aanbieden. Uit een in het najaar van 2007 gehouden ondervraging onder alle zwembaden en gemeenten blijkt dat een derde van alle gemeenten die de enquête hebben ingevuld geen schoolzwemmen aanbiedt. Verder geeft bijna de helft van de gemeenten aan geen algemeen gemeentelijk beleid te hebben om kinderen zwemvaardigheid te doen worden.⁴

Gemeentelijk zwembeleid

De meeste grote gemeenten bieden het schoolzwemmen nog wel aan en ondersteunen dit (gedeeltelijk) financieel. Hoe, hoeveel en vanuit welke portefeuille er gefinancierd wordt, is per gemeente verschillend en het gaat soms via ingewikkelde constructies.

In Amsterdam valt het schoolzwemmen onder de Algemene Servicediensten (ASD), onderdeel van de Afdeling Servicetaken van de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling. ASD organiseert in twaalf stadsdelen het schoolzwemmen. De stadsdelen Amsterdam Noord en Zuidoost voeren de organisatie van het schoolzwemmen zelf uit. De coördinator schoolzwemmen, die belast is met het totale aanbod van het schoolzwemmen, maakt deel uit van de kerngroep Bewegingsonderwijs, wier activiteiten uitgevoerd worden onder bestuurlijke verantwoordelijkheid van de Samenwerkende Amsterdamse Stadsdelen.

In Den Haag verzorgt de afdeling Zwembaden van de productgroep Binnensport, sector Sport, dienst OCW de schoolzwemlessen en stelt de zwembaden beschikbaar. Dit gebeurt in opdracht van de productgroep Onderwijsbeleid onder bestuurlijke verantwoordelijkheid van de wethouder van Onderwijs, Jeugdzaken en Sport. De coördinator schoolzwemmen valt onder de dienst Onderwijs, Cultuur en Welzijn, afdeling sportbeleid.

In Rotterdam wordt het schoolzwemmen uitgevoerd door de dienst Jeugd, Onderwijs en Samenleving.

In Utrecht is de dienst Maatschappelijke Ontwikkeling verantwoordelijk voor het schoolzwemmen. De laatste twee gemeenten hebben ook een coördinator schoolzwemmen.

⁴ De respons op de enquête van VSG (slechts 103 van de 443 gemeenten) is waarschijnlijk niet representatief genoeg om betrouwbare uitspraken te kunnen doen.

Naast het coördineren van het schoolzwemmen wordt soms ook het vervoer naar het schoolzwemmen door de gemeenten geregeld. In de vier grote gemeenten doen praktisch alle scholen mee met het schoolzwemmen. Scholen die niet deelnemen zijn over het algemeen scholen waar de zwemvaardigheid van de kinderen hoog ligt of waar het onderwijsprogramma 'te vol' is om ook schoolzwemmen in te passen. Als reden om niet deel te nemen worden soms ook religie en aansprakelijkheid genoemd (Axxio, 2005, p.9).

In andere dan de grote gemeenten zijn soms ook de scholen zelf (gedeeltelijk) verantwoordelijk voor zowel het schoolzwemmen als het vervoer en worden de kosten door zowel de gemeente, de scholen als de ouders gedragen. In Arnhem bijvoorbeeld wordt het schoolzwemmen georganiseerd door de gemeente, maar mede gefinancierd door de scholen zelf. Deze voorbeelden geven aan dat iedere gemeente wat betreft het schoolzwemmen haar eigen beleid heeft. Meer specifieke informatie over de organisatie van het schoolzwemmen van de onderzochte gemeenten in dit onderzoek volgt in paragraaf 4.4.

Intensivering zwembeleid en effectmeting

Tijdens de stimuleringsregeling hebben de meeste vangnetgemeenten het schoolzwemaanbod aangepast. Meestal is hierbij het aanbod geïntensiveerd qua frequentie, tijd en differentiatie. In sommige gemeenten zijn schoolzwemvangnetten geïntroduceerd. Deze schoolzwemvangnetten kwamen voor in de vorm van voorvangnetten, beoogt om kinderen watervrij te maken ten behoeve van een beter instroomniveau bij aanvang van het basis schoolzwemprogramma, en/of navangnetten. De navangnetten zijn bedoeld om kinderen die tijdens het basis schoolzwemprogramma nog geen diploma hebben behaald, hiervoor alsnog, tijdens schooltijd, de mogelijkheid te bieden. Een aantal gemeenten heeft ook buiten school vangnetregelingen opgezet, meestal met het doel kinderen te laten doorstromen naar de particuliere zwemlessen. Vier gemeenten hebben tijdens de stimuleringsregeling zwemvaardigheid doelgroepvangnetten opgezet: extra lessen voor een bepaalde doelgroep met een achterstand in zwemvaardigheid, waarbij rekening wordt gehouden met de culturele en religieuze achtergronden (Axxio, 2005).

Afhankelijk van beschikbare gelden en de politieke inslag van de gemeentebesturen hebben de 35 vangnetgemeenten de activiteiten op het gebied van schoolzwemmen voortgezet dan wel stopgezet of verminderd. In 2005 stond bij bijna een derde van de vangnetgemeenten de subsidiëring van het schoolzwemmen ter discussie (Axxio, 2005). In paragraaf 4.4 staat beschreven hoe de situatie op het gebied van schoolzwemmen is in de vier onderzochte gemeenten.

Na de stimuleringsregeling is het effect van de zwemvangnetten gemeten. Hoewel niet alle gemeenten in- en uitstroom gegevens van de vangnetten hebben bijgehouden, kan wel geconcludeerd worden dat de (na)vangnetten onder schooltijd het meest effectief zijn geweest. De meeste kinderen, die aan de vangnetten deelnamen, zijn doorgegaan totdat ze hun A-diploma behaald hadden (Axxio, 2005). Een rechtstreekse relatie tussen het percentage zwemvaardige kinderen en het al dan niet bestaan van een gemeentelijk schoolzwemaanbod kon niet worden vastgesteld. Slechts twee van de 35 gemeenten boden geen schoolzwemmen aan en in deze gemeenten lag het diplomabezit niet lager dan in de andere gemeenten. Dit waren echter twee gemeenten met een relatief laag inwonertal en weinig allochtone kinderen; twee voorspellers die belangrijk zijn voor zwemvaardigheid.

Dat alle grote gemeenten nog steeds schoolzwemmen aanbieden suggereert een positief effect van schoolzwemmen op de algemene zwemvaardigheid, van in ieder geval de allochtone leerlingen (Axxio, 2005). Tabel 4.1 laat zien dat allochtone kinderen in veel sterkere mate dan autochtonen afhankelijk zijn van het schoolzwemmen om zwemvaardig te worden. Deze positieve invloed geldt ook voor kinderen uit lage SES-posities en sterk stedelijke gebieden.

Tabel 4.1 Wijze van behalen van zwemdiploma A, bevolking van 6 tot 15 jaar, naar etniciteit (in procenten)

	Totaal		Autochtonen		Allochtonen	
	2003	2007	2003	2007	2003	2007
Zwemles	81	82	84	85	67	69
Combinatie	7	8	6	8	11	11
Schoolzwemmen	12	10	10	7	22	20
Totaal	100	100	100	100	100	100

Bron: SCP (AVO 2003; AVO 2007)

Afschaffen van het schoolzwemmen zou mede zorgen voor een enorme toename op de particuliere lessen in de middag en avond, wat gezien de bestaande wachtlijsten niet realistisch is. Voor het meten van een duidelijke invloed van het bestaan van een schoolzwemaanbod zullen voor- en nametingen moeten worden gedaan in gemeenten die het schoolzwemaanbod hebben afgelast. Een test om te kijken wat er gebeurt met de zwemvaardigheid in een grote gemeente met veel allochtone inwoners wanneer het schoolzwemmen afgeschaft zou worden, lijkt echter niet verantwoord. Hieruit wordt reeds duidelijk dat ondanks de soms principiële uitspraken dat ouders verantwoordelijk zijn voor de zwemvaardigheid van hun kinderen, gemeenten wel zeker een bepaalde verantwoordelijkheid op zich nemen.

In dit onderzoek bekijken we niet de directe invloed van het al dan niet bestaan van een schoolzwemaanbod, maar wel de bredere invloed van gemeentelijk zwembeleid. De AVO-cijfers stellen ons in staat om een vergelijking te maken van de ontwikkeling van de zwemvaardigheid van kinderen tussen 2003 en 2007 in gemeenten die deel uit maakten van stimuleringsregeling zwemvaardigheid (2002-2006) en gemeenten die niet onder de regeling vielen. Daarbij is het wel van belang te beseffen dat er geen vergelijkingen gemaakt kunnen worden tussen (grote) gemeenten met veel allochtone inwoners die wel en niet aan een stimuleringsmaatregel hebben meegedaan.

Tabel 4.2 laat zien dat het diplomabezit onder autochtone kinderen van 6-15 jaar in vangnetgemeenten wel iets lager ligt dan in overige gemeenten, maar in beide groepen vrijwel onveranderd is gebleven tussen 2003 en 2007. Onder allochtone kinderen is echter een duidelijk positieve invloed herkenbaar van de genomen zwemvaardigheidsmaatregelen in de zogenoemde vangnetgemeenten. Terwijl het diplomabezit onder allochtone kinderen in vangnetgemeenten stijgt, daalt het diplomabezit onder allochtone kinderen in overige gemeenten.

Tabel 4.2 Diplomabezit, bevolking 6-15 jaar, in 2003 en 2007, naar etniciteit en gemeentelijk zwembeleid (in procenten)

	Vangnet gemeenten		Gemeenten zonder vangnet	
	2003	2007	2003	2007
Allochtoon (niet-westers en westers) ¹	63	77	83	75
Autochtoon	87	86	90	89
Totaal	80	83	89	86

Bron: SCP (AVO 2003; AVO 2007)

¹ als gevolg van een definitieaanpassing wijken de percentages iets af van die gerapporteerd in de Rapportage Sport 2008

Deze analyse legt de noodzaak bloot voor een continuering van gemeentelijk zwembeleid in gemeenten met veel allochtone inwoners. Afschaffing van het schoolzwemmen of extra stimuleringsregelingen zouden de risico's op verdrinking onder allochtone kinderen doen toenemen en een goede integratie in de Nederlandse zwemcultuur in de weg staan. Naast een rol in de continuering en verbetering van het schoolzwemmen en de verschillende vangnetconstructies hebben gemeenten ook een bepaalde verantwoordelijkheid in de verdere optimalisering van het particuliere zwemaanbod en een stimulerende rol richting allochtone ouders (voorlichting).

4.3 Zwemvaardigheid en voorlichting

In Nederland zijn er verschillende mogelijkheden om kinderen een zwemdiploma te laten behalen. Zo bieden over het algemeen alle gemeentelijke zwembaden zelf zwemlessen aan, evenals de geprivatiseerde zwembaden. Ook zijn er particuliere zwemscholen die badwater huren van zwembaden en daar dan zwemlessen verzorgen. Tot slot bieden ook zwemverenigingen en Reddingsbrigades opleidingen aan voor het elementair zwemmen.⁵ De kosten, lesmethoden en lestijden kunnen per aanbieder sterk variëren, maar bijna alle aanbieders leiden op tot het door de overheid erkende Zwem ABC-diploma, dat uitgegeven wordt door de het Nationaal Platform Zwembaden/de Nationale Raad Zwemdiploma's (NPZ/NRZ). Voor de invoering van het nieuwe ABC-diploma in 1998 werd gesteld dat kinderen zwemveilig waren als ze in het bezit waren van het B-diploma (Mirck, 2001).

Het schoolzwemmen is meestal niet voldoende om het volledige ABC-diploma te behalen en soms niet eens om het A-diploma te behalen. Naast het schoolzwemmen hebben sommige gemeenten tijdens de stimuleringsregeling zwemvaardigheid dan ook tevens de particuliere zwemlessen en zwembadbezoek in het algemeen sterk gestimuleerd. Echter in slechts twee gemeenten, is een grootscheepse voorlichtingscampagne opgezet.

⁵ De meeste zwemverenigingen die aangesloten zijn bij de Koninklijke Nederlandse Zwem Bond (KNZB) en de Nederlandse Culturele Sportbond (NCS) bieden naast zwemdisciplines als wedstrijdzwemmen en waterpolo ook elementair zwemmen aan.

Informereren en stimuleren

Een van de belangrijke pijlers tijdens de stimuleringsregeling zwemvaardigheid was het voorlichten van ouders en verzorgers over het belang van het leren zwemmen van kinderen. Vanuit de overheid is specifiek aan de gemeenten gevraagd voorlichting te geven aan ouders van niet-zwemvaardige kinderen (Axxio, 2005). Het doel van deze voorlichting zou moeten zijn ouders aan te zetten zelf meer met hun kinderen naar het zwembad te gaan en deel te nemen aan zwemactiviteiten om zo de kinderen watervrij te maken en de kinderen in te schrijven voor particuliere zwemlessen.

Een aantal gemeenten heeft dit opgepakt, maar meestal bleef de voorlichting beperkt tot het ontwikkelen van promotiemateriaal zoals folders, posters, flyers, nieuwsbrieven en in enkele gevallen een voorlichtingsvideo.⁶ Zeven van de 35 gemeenten hebben een specifiek communicatieplan voor voorlichting over zwemvaardigheid opgesteld. In het meeste voorlichtingsmateriaal komt het gevaar van water naar voren en lijkt het belangrijkste doel van het leren zwemmen het minimaliseren van de verdrinkingskans te zijn. Enkele campagnes besteden ook aandacht aan het plezier dat zwemmen kan opleveren en het zelfvertrouwen dat kinderen kunnen krijgen door de deelname aan de sport- en beweegcultuur in Nederland.

Naast het ontwikkelen van voorlichtingsmateriaal is er in ongeveer één derde van de gemeenten ook *face to face* voorlichting⁷ gegeven en hebben twee grote gemeenten (Rotterdam en Den Haag) een relatief grootscheepse voorlichtingscampagne gehouden waarin verschillende strategieën zijn toegepast (Axxio, 2005).

In het eerder verrichte evaluatie onderzoek (Axxio, 2005) geven de meeste gemeenten in navolging van de overheid aan dat de verantwoordelijkheid voor het leren zwemmen primair bij ouders ligt. Sommige gemeenten leggen ook een gedeelde verantwoordelijkheid bij zichzelf. Verdrinkingsgevallen brengen gemeenten en de lokale politiek in een kwaad daglicht. Weinig gemeenten hebben in hun voorlichting ingezet op de stimulering van het 'eigen verantwoordelijkheidsgevoel' bij ouders. Naast het zelf ontwikkelde voorlichtingsmateriaal maakten zij gebruik van de actie 'Plons' in de voorlichtingscampagne 'Watervlug' van de Stichting Consument en Veiligheid. In deze laatste campagne worden ouders gewezen op hun verantwoordelijkheden ten aanzien van hun kinderen op het gebied van zwemveiligheid. Wellicht komt de geringe aandacht voor het stimuleren van de eigen verantwoordelijkheid ook omdat in sommigen gemeenten het aanbod van badwater nog steeds een probleem is. Wanneer er grote wachtlijsten zijn voor de zwemlessen en aanverwante zwemactiviteiten, zit men vaak niet te wachten op nog meer aanmeldingen. Ook bij ouders werken de lange wachtlijsten niet stimulerend. Daarom werken veel gemeenten eerst aan dit probleem en wachten tot dit is aangepakt, voordat ingezet wordt op voorlichting (Axxio, 2005).

⁶ 89% van de gemeenten die onder de vangnetregeling vielen heeft in de periode van de vangnet regeling voorlichtingsmateriaal/informatie voor de scholen ontwikkeld. 77% heeft een algemene folder ontwikkeld. 34% ontwikkelde een video. 37% van de gemeenten maakten bij het ontwikkelen van voorlichtingsmateriaal gebruik van een logo en/of slogan (Axxio, 2005, p. 13).

⁷ Bijvoorbeeld via ouder avonden op scholen, bij inburgeringscursussen voor oudkomers en nieuwkomers, bij oudereducatie of consultatie bureau's

Effectieve voorlichting

De effecten van de verschillende vormen van voorlichting tijdens de stimuleringsregeling zwemvaardigheid konden niet gemeten worden. Beoogde gedragsveranderingen door voorlichtingscampagnes zijn niet duidelijk vastgesteld, waardoor de resultaten van de voorlichting niet in kaart gebracht konden worden. De vraag blijft of en hoe bewustwording uiteindelijk leidt tot het gewenste gedrag: het inschrijven voor de particuliere zwemlessen.

Uit het evaluatieonderzoek kwam wel naar voren dat grootschalige algemene voorlichting de doelgroep vaak niet bereikt. De gemeenten vinden allemaal dat de doelgroep (ouders van niet-zwemvaardige kinderen) zeer lastig te bereiken is, maar hebben over het algemeen onvoldoende gebruik gemaakt van bestaande op de doelgroep gerichte scholings- en voorlichtingstrajecten (Axxio, 2005, p.25). De meeste gemeenten hebben tijdens de stimuleringsregeling de prioriteit gegeven aan een verbetering van het zwemaanbod boven het inzetten van voorlichting. Dit is ook de meest logische volgorde, omdat het aanbod eerst goed moet zijn voordat voorgelichte ouders hiervan gebruik kunnen maken.

Binnen het kwalitatieve onderzoek is ook getracht een beeld te krijgen van het soort voorlichting dat het meest aanspreekt en effect heeft. Zijn de geïnterviewde ouders voorgelicht over het onderwerp zwemvaardigheid en zo ja, hoe zijn ze voorgelicht en in welke mate is deze voorlichting van invloed op hun bewustwording, kennis en gedrag?

Structurele mondelinge voorlichting en praktische folders

De meeste in dit onderzoek geïnterviewde ouders waren niet op de hoogte van voorlichtingscampagnes omtrent zwemvaardigheid. Zelfs in Den Haag, waar vrij grootschalig campagne is gevoerd om het Sinbadzwemmen (een voorbereiding op de zwemvaardigheidslessen) te promoten, kennen weinig ouders het materiaal dat bij deze campagne hoort. Ouders zijn het vaakst via-via op de hoogte gebracht van mogelijkheden voor het volgen van zwemlessen. Bewustwording lijkt deels al vanuit de ouders zelf te komen en deels vanuit de sociale omgeving. Een enkele ouder is via het consultatiebureau of de kinderarts op de hoogte gebracht van het belang van zwemvaardigheid.

Tijdens de groeps gesprekken met de ouders zijn verschillende voorbeelden van voorlichtingsmateriaal getoond. Het voorlichtingsmateriaal van de gemeente Den Haag wordt door de meeste moeders zeer positief ontvangen. Met name de moeders, die het Nederlands niet zo goed beheersen, vinden dit materiaal met weinig tekst en veel beelden erg aantrekkelijk. De vraag is echter of het ouders ook daadwerkelijk aanzet tot de stap naar het zwembad. Van de geïnterviewde ouders in Den Haag is geen enkele ouder door het voorlichtingsmateriaal aangezet tot het aanmelden voor het Sinbadzwemmen of de particuliere zwemlessen.

Bij de meeste goed geïntegreerde ouders is qua voorlichting vooral behoefte aan praktische informatie, bijvoorbeeld een overzicht van alle zwemlesaanbieders, prijzen, informatie over subsidieregelingen, wachttijden en procedures bij het inschrijven. Een internetsite zoals Rotterdam deze kent (www.5jaarzwemlesjaar.nl) kan hier uitkomst bieden. De moeders, die aangeven behoefte te hebben aan een dergelijke site, hebben inmiddels echter ook allemaal zelf wel informatie verzameld. De vraag is of een dergelijke site ook de ouders zal bereiken die het minst op de hoogte zijn van het belang van zwemvaardigheid en de wegen die men moet bewandelen richting de zwemlesaanbieders. Veel moeders die in dit onderzoek gesproken zijn maken namelijk geen gebruik van het internet.

Enkele moeders geven aan het prettig te vinden schriftelijke informatie in hun eigen taal te ontvangen, maar dit is volgens anderen niet te doen, omdat je dan de informatie in heel veel talen zou moeten drukken. Bovendien kan een aantal moeders (nog) niet lezen. Zij moeten

schriftelijke informatie altijd door hun kinderen of man laten vertalen. De meeste ouders geven aan dat mond-op-mond reclame en mondelinge voorlichting het beste werken. Een moeder, die zelf de Nederlandse taal niet heel goed spreekt, geeft bijvoorbeeld aan dat zij mondelinge informatie in het Nederlands goed kan begrijpen.

Een aantal moeders geeft als tip om mondelinge voorlichting via de scholen (ouderbijeenkomsten) en de moskee te laten lopen. De vertegenwoordigers van migrantenorganisaties en de moskee die in dit onderzoek bevraagd zijn, geven aan zelf geen voorlichting over zwemvaardigheid te geven. Surinaamse ouders weten vaak zelf goed aan informatie te komen, mede omdat het taalprobleem een minder grote rol speelt. Uit verschillende gesprekken met leerkrachten op basisscholen blijkt dat op de meeste scholen wel wat mondelinge informatie gegeven wordt. Als kinderen door middel van het schoolzwemmen hun zwemdiploma niet behalen, worden de ouders vaak door de juf of meester geadviseerd zelf met het kind door te gaan via particuliere zwemlessen. Ook adviseert een groepsleerkracht van groep drie uit Den Haag de ouders van de kinderen in haar klas zelf veel met de kinderen te gaan zwemmen en ze naast het schoolzwemmen ook op particuliere zwemles te doen. Dit wordt echter vaak op ad hoc basis gedaan; weinig scholen hebben structurele voorlichting over zwemlessen in hun pakket opgenomen. Informatie verstrekken op ad hoc basis werkt volgens de geïnterviewde leerkrachten soms, maar lang niet altijd. Niet alle ouders nemen de adviezen van school ter harte. Vaak spelen naast of bovenop het niet goed op de hoogte zijn, ook andere structurele en culturele belemmeringen mee. Hierop wordt in het volgende hoofdstuk nader ingegaan.

4.4 Zwembeleid onderzoeksgemeenten

In dit hoofdstuk wordt de context van het zwembeleid en zwemlesaanbod geschetst van de twee onderzochte grote (Den Haag, Utrecht) en de twee middelgrote (Den Bosch, Arnhem) gemeenten. Hierbij komt achtereenvolgens steeds het algemene zwembeleid, de ontwikkelingen in het zwemlesaanbod (particulier en schoolzwemmen), voorlichting, en meten en registreren aan de orde.

4.4.1 Gemeente Den Haag

Zwembeleid

In Den Haag is na de zwemvangnetregeling van 2002-2005 veel aandacht gebleven voor zwemvaardigheid. Per jaar is €400.000 beschikbaar voor schoolzwemmen en het stimuleren van zwemvaardigheid. Het schoolzwemmen wordt gefinancierd vanuit Stedelijk Onderwijsbeleid en Vastgoed, maar de uitvoering is ondergebracht bij de Sector Sport. De gemeente kent een coördinator schoolzwemmen. De verschillende afdelingen zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de bevordering van de zwemvaardigheid van de kinderen in de gemeente Den Haag.

Particuliere zwemlessen

In Den Haag exploiteert de gemeente zes zwembaden waarvan één therapeutisch bad. In deze zwembaden worden particuliere zwemlessen aangeboden door verschillende zwemlesaanbieders zoals de gemeente zelf, zwemverenigingen en particuliere zwemscholen. Zwembad De Houtzagerij ligt in de achterstandswijk de Schilderswijk en is het enige bad in de gemeente waar afgescheiden gezwommen kan worden. De andere zwembaden lenen zich niet voor gescheiden vrouwen-zwemmen. In alle zwembaden kan particulier gezwommen worden, zowel via de gemeente als via verenigingen en particuliere zwemscholen. Bij alle zwemlesaanbieders zijn

lange wachtlijsten. Het aantal aanmeldingen van allochtone kinderen voor de particuliere zwembaden is de laatste jaren behoorlijk gegroeid. Ook de wachtlijsten voor speciale vrouwenuren zijn enorm groot.

In De Houtzagerij wordt Sinbadzwemmen aangeboden: ouder-kindzwemmen speciaal voor moeders en vaders apart. Dit wordt goed bezocht door allochtone moeders. In de andere zwembaden zijn er ook gemengde ouder kind uren, deze worden ook bezocht door 'vrijere' allochtone ouders. Tijdens het Sinbadzwemmen vindt, in tegenstelling tot het ouder kind zwemmen in andere baden, niet veel instructie plaats, omdat veel moeders hebben aangegeven het fijner te vinden zelfstandig te zwemmen. Het Sinbadzwemmen in De Houtzagerij wordt ook door veel mensen van buiten de Schilderswijk en zelfs van buiten Den Haag bezocht.

Schoolzwemmen

De gemeente Den Haag heeft na het wegvallen van de stimuleringsregeling het schoolzwemmen gehandhaafd en hierbij als doel gesteld dat alle leerlingen die deelnemen aan het schoolzwemmen minimaal het A-diploma moeten halen. Alle reguliere basisscholen hebben de mogelijkheid tot één jaar schoolzwemmen in groep vijf. De brede scholen hebben zelfs recht op twee jaar schoolzwemmen in groep vijf en zes. Ook is er het turbo- en vangnetzwemmen, waarbij kinderen met een zwemachterstand in de schoolvakanties (turbo) of op zaterdagmorgen (vangnetzwemmen) extra zwembaden krijgen. De huur van het bad, de instructeurs en het vervoer naar het zwembad worden volledig door de gemeente betaald. Bijna alle basisscholen in Den Haag (op tien na) maken gebruik van de mogelijkheid tot schoolzwemmen. De scholen die niet deelnemen zijn voornamelijk witte scholen in nieuwe Vinex-wijken, waar de meeste kinderen een zwembad hebben en het eigenlijk praktisch ook onhaalbaar is deel te nemen aan het schoolzwemmen. In Den Haag zijn twee islamitische scholen, waarvan er één (de meest orthodoxe!) wel deelneemt aan schoolzwemmen en de andere niet. Deze school wil alleen deelnemen als het zwemmen gescheiden gebeurt en hier wil de gemeente niet aan toegeven. Op deze school zitten veel kinderen zonder zwembad. Geprobeerd wordt om de school over te halen toch te gaan deelnemen aan het schoolzwemmen. Ook andere scholen die niet deelnemen worden voor het komende schooljaar weer benaderd. Deelname van alle scholen zou kunnen betekenen dat er niet voldoende badwater beschikbaar is. Eventueel kan er dan uitgeweken worden naar omliggende gemeenten. Bovendien komt er in 2010 een nieuw zwembad bij. Dat is meer gericht op topsport, maar kan ook gebruikt worden voor zwemvaardigheidslessen. De gemeente hoopt dat hiermee de tekorten in badwater kunnen worden opgelost.

Voorlichtingscampagnes

De gemeente Den Haag heeft veel gedaan aan voorlichting omtrent zwemvaardigheid. In het lespakket van de inburgeringscursussen van het ROC Mondriaan wordt aan nieuwkomers voorlichting gegeven over zwemvaardigheid. Verder heeft de gemeente een voorlichtings-DVD ontwikkeld en een lespakket voor de jongste groepen op de basisscholen om kinderen voor te lichten over zwemvaardigheid. In het lespakket zitten onder andere een doe-boekje en een prentenboekje over zwemmen. De bedoeling is kinderen en ouders warm te maken voor het Sinbadzwemmen en de particuliere zwembaden. Naar alle scholen zijn voorbeeld lespakketten verstuurd; bij interesse konden de doe-boekjes kosteloos besteld worden. Niet alle scholen bestellen de pakketten; met name scholen waar de kinderen allemaal al kunnen zwemmen zijn niet geïnteresseerd. De scholen die de pakketten besteld hebben, zijn over het algemeen de brede buurtscholen.

Er zijn ook vrijkaartjes voor het Sinbadzwemmen en voorlichtingsmateriaal verspreid via consultatiebureaus. Afgemeten aan de vrijkaartjes die zijn teruggekomen bij het zwembad,

levert voorlichting via deze weg minder op dan voorlichting via de scholen. Verder is er ook voorlichting gegeven op de Hasiba (Haagse Schilderswijk Bazar) en de Milan (voorlichtingsfestival, vanuit GGD georganiseerd). De combinatie van voorlichting via ouderavonden, voorlichting in de ouderkamers en de voorlichtingen op school, werkt volgens betrokkenen het best.

In het verleden is er ook voorlichtingsmateriaal in andere talen ontwikkeld, maar de vertalingen bleken niet te kloppen. Nu is gekozen voor voorlichtingsmateriaal met veel foto's en weinig tekst. Bovendien is het gehele beleid van de gemeente Den Haag nu meer liberaal; dit houdt in dat alle voorlichting in het Nederlands gegeven moet worden.

Metten en registreren.

Resultaten van het schoolzwemmen en vangmaatregelen (vangnet en turbo zwemmen) worden in de gemeente Den Haag goed gemeten. Men meet onder andere de deelname aan schoolzwemmen, instroom en uitstroom met en zonder diploma A, B en C. Helaas zijn geen gegevens bekend van de scholen die niet deelnemen aan het schoolzwemmen. Op de islamitische school na zijn dit wel allemaal scholen waar de meeste kinderen naar particuliere zwembles gaan.

In het schooljaar 2006/2007 nam 89% van de basisscholen in Den Haag deel aan het schoolzwemmen. Negen van de tien leerlingen verlieten dat jaar het schoolzwemmen definitief met diploma (inclusief na-zwemvangnet). Dit percentage is vergelijkbaar met voorgaande jaren. Van de deelnemers aan het vangnetzwemmen behaalde 70% een diploma. Het Sinbadzwemmen (ouder-kind zwemmen) werd goed bezocht en er vond veel doorstroom plaats naar de particuliere zwembles. De instroom van kinderen uit groep 5 bij het schoolzwemmen op niveau één (geen zwemervaring) is echter nog steeds hoog; over de afgelopen jaren gemiddeld 33procent.

Op wijkniveau ligt het diplomabezit in de Schilderswijk (zwembad De Houtzagerij) het laagst. Hier nemen alle scholen (brede buurtscholen) wel twee jaar deel aan schoolzwemmen. Ook wordt het navangnet- en turbozwemmen hier goed bezocht. Bij de scholen met de grootste achterstanden bestaat een voorvangnet. In groep 4 krijgen kinderen al een reeks van tien lessen watervrij maken. Het diplomabezit in definitieve uitstroom ligt toch lager dan het stadsgemiddelde: 20% van de leerlingen blijft zonder diploma, terwijl dit over de hele stad gezien 11% is.

4.4.2 Gemeente Utrecht

Zwembeleid

In Utrecht is sinds de vangnetregeling van 2002-2005 niet veel aandacht geweest voor schoolzwemmen/zwemvaardigheid. Schoolzwemmen is bij de gemeente ondergebracht bij de afdeling sport, maar wordt gefinancierd vanuit de afdeling onderwijs. Volgens de huidige coördinator schoolzwemmen is door beide afdelingen op het gebied van zwemvaardigheid en schoolzwemmen de laatste jaren niet optimaal samengewerkt. Per oktober 2007 is een coördinator schoolzwemmen aangesteld die het zwemvaardigheidsbeleid in de gemeente een nieuwe impuls moet geven.

Particuliere zwemlessen

In Utrecht zijn drie gemeentelijke baden: één groter bad waar zeven groepen tegelijk kunnen leszwemmen en twee kleinere baden waar vijf groepen tegelijk kunnen zwemmen. Zwemwater en personeel zijn in beheer van de gemeente. De zwembaden hebben in het verleden vrij onafhankelijk van elkaar geopereerd en eiland-denken is volgens de huidige coördinator schoolzwemmen lang een probleem geweest. Binnen deze drie gemeentelijke baden biedt de gemeenten zelf zwemles aan en huurt een aantal verenigingen, dat ook zwemles geeft, badwater van de gemeente. Verder zijn er in Utrecht ook enkele wat kleinere (privé) zwembaden. Sommigen hiervan bieden ook zwemles aan, maar de gemeente heeft hier geen zicht op. Deze zwembaden worden met name bezocht door autochtone kinderen en de lesprijzen liggen behoorlijk hoog.

In de gemeentelijke baden worden de particuliere zwemlessen volgens de coördinator schoolzwemmen ook door allochtone kinderen bezocht, zij het in mindere mate dan door autochtone kinderen. De contactpersoon Meedoen Allochtone Jeugd door Sport meldt een toename van allochtone kinderen bij zwemlessen binnen de verenigingen.

Schoolzwemmen

In de drie gemeentelijke baden wordt het schoolzwemmen verzorgd. De gemeente vergoedt baduur, personeel in de zwembaden en het vervoer naar de zwembaden. Niet alle scholen in Utrecht doen mee aan het schoolzwemmen. Van de 110 basisscholen in Utrecht doen er 66 mee. Alle scholen voor speciaal basisonderwijs, dat zijn er tien, doen mee met het schoolzwemmen. Scholen die niet meedoen zijn over het algemeen scholen waar de kinderen in groep 4 al bijna allemaal een zwemdiploma hebben. Utrecht kent weinig gemengde scholen. Op scholen in achterstandswijken zoals Overvecht en Kanaleneiland zitten bijna alleen maar allochtone kinderen. Deze scholen doen allemaal mee met schoolzwemmen. Het schoolzwemmen wordt gedaan in groep 4, gedurende één jaar één uur in de week. Voorheen was dit twee jaar, gedurende een half uur in de week. Bij uitzondering mogen ook kinderen uit groep 5 zonder zwemdiploma deelnemen aan het schoolzwemmen. Dit gaat op initiatief van de scholen zelf.

Voorlichtingscampagnes

Er zijn in het verleden geen gemeentelijke brede campagnes gedaan om de deelname aan particuliere zwemlessen te stimuleren of het belang van zwemles te laten inzien. Vanuit zwembaden is wel wat voorlichtingsmateriaal ontwikkeld, maar dit bevat veelal alleen de praktische informatie zoals openings- en lestijden van de zwembaden. De gemeente Utrecht heeft het beleid dat foldermateriaal niet in andere talen gedrukt wordt, dit zal volgens de coördinator schoolzwemmen in de toekomst ook niet gaan gebeuren.

Meten en registreren.

De gemeente meet de behaalde resultaten bij het schoolzwemmen wel, maar in de afgelopen jaren is dit niet consequent gedaan. Onduidelijk is op dit moment hoeveel kinderen de basisschool verlaten zonder zwemdiploma, terwijl het wel een van de doelstellingen is om alle kinderen in de gemeente met in ieder geval diploma A de basisschool te laten verlaten. In het schooljaar 2006-2007 heeft 51% van de leerlingen een diploma gehaald bij het schoolzwemmen. Niet duidelijk is hoeveel van de 49% al één of meerdere diploma's had.

Er zijn de afgelopen jaren verschillende vangnet regelingen/initiatieven geweest, maar dit ging vaak op initiatief van scholen of ouders zelf in samenwerking met de zwembaden. De gemeente heeft dit niet gecoördineerd en hiervan zijn geen diplomaresultaten gemeten. Door de gemeente wordt gebruik gemaakt van gegevens van de GGD verkregen met het

Jeugdgezondheidszorg Informatie Systeem. In principe worden alle basisschoolkinderen op verschillende momenten gezien door de schoolarts. Er wordt hierbij ook gevraagd naar zwemdiplomabezit. De gemeente beschikt over de gegevens wie in groep 6 diploma A, B of hoger heeft of wie nog op zwemles zit. In schooljaar 2006/2007 hadden 260 van de 1921 kinderen (14%) die door de GGD ondervraagd zijn, geen zwemdiploma A. 12% van de kinderen die nog geen diploma had, zat ook niet op zwemles. Vermoedelijk hebben zij dus ook bij het verlaten van groep 8 nog geen zwemdiploma.

4.4.3 Gemeente Den Bosch

Zwembeleid

De gemeente Den Bosch heeft na het wegvallen van de stimuleringsregeling zwemvaardigheid besloten het schoolzwemmen af te schaffen. Slechts enkele speciaal onderwijs scholen volgen nog op eigen initiatief zwemles. Er wordt verder ook geen actief beleid gevoerd om de zwemvaardigheid van kinderen te bevorderen, bijvoorbeeld door het promoten van de particuliere zwemlessen.

Particuliere zwemlessen

In Den Bosch zelf is slechts één zwembad, dat particulier geëxploiteerd wordt. In dit bad worden zwemlessen gegeven door het bad zelf, particuliere zwemscholen en zwemverenigingen. Verder hebben omliggende dorpen ook nog een aantal zwembaden waar veel 'Bosche' kinderen zwemles volgen, omdat de wachtlijsten bij het zwembad in Den Bosch erg lang zijn.

Voorlichtingscampagnes

De gemeente Den Bosch voert geen gemeente brede campagne ter bevordering van de zwemvaardigheid van kinderen. Gezien het tekort aan badwater in de gemeente is het praktisch ook niet wenselijk dat meer kinderen zich gaan aanmelden voor zwemlessen. Tijdens de stimuleringsregeling zwemvaardigheid is door middel van actief voorlichtingsbeleid getracht de zwemvaardigheid van kinderen in achterstandssituaties te verbeteren. Hiervoor werd een folder breed verspreid via de thuiszorg, de peuterspeelzalen en basisscholen, stichting Divers, de wijkwinkels en de minderhedenorganisaties. Het effect van deze voorlichtingscampagne is niet gemeten. Op het gebied van stimuleren van sport bij alle leeftijdsgroepen is de gemeente Den Bosch wel heel actief. Zwemmen speelt hierin (mede door het gebrek aan badwater) een bescheiden rol. Wel is in 2007 via de beweegcoach van de afdeling sportstimulering een speciale zwemgroep voor allochtone vrouwen opgezet.

Metten en registreren.

De gemeente Den Bosch kent geen algemeen registratiesysteem voor zwemdiplomabezit. Tijdens de stimuleringsregeling zwemvaardigheid werden wel gegevens geregistreerd, maar sinds het afschaffen van het schoolzwemmen in 2005 worden zwemvaardigheidsgegevens niet meer systematisch bijgehouden. Via de afdeling sportstimulering wordt door de vakleerkrachten lichamelijke opvoeding/BOS medewerkers sinds kort wel geïnventariseerd hoeveel kinderen in de groepen vijf, zes, zeven en acht van de brede scholen geen zwemdiploma hebben. Gemiddeld was dit in 2007 op deze scholen 27%. Er zitten echter ook scholen tussen waarvan meer dan 50% van de leerlingen in groep 5 tot en met 8 nog geen zwemdiploma heeft. Onder andere zijn dat de islamitische basisschool en twee scholen met veel allochtone kinderen.

Helaas zijn geen percentages bekend van diplomabezit in groep 8 van alle basisscholen in Den Bosch.

4.4.4 Gemeente Arnhem

Zwembeleid

In Arnhem is tijdens en na de stimuleringsregeling zwemvaardigheid van 2002-2005 veel aandacht geweest voor zwemvaardigheid. Vanuit de gemeente wordt zwemvaardigheid van kinderen zeer belangrijk gevonden en wordt hierin flink geïnvesteerd. De belangrijkste insteek is via het schoolzwemmen. Tijdens de vangnetregeling is het aantal kinderen per groep bij het schoolzwemmen gereduceerd van 15 naar 12 en is er een coördinator aangesteld die tijdens het schoolzwemmen niet lesgeeft, maar fungeert als aanspreekpunt. Deze maatregelen zijn na het wegvallen van de stimuleringsregeling gehandhaafd.

Particuliere zwemlessen

In Arnhem zijn twee gemeentelijke (overdekte) zwembaden. Dit zijn zwembad Valkenhuizen, vlak bij de prachtwijk Geitenkamp en het zwembad de Grote Koppel in de prachtwijk Malburgen. Verder is er nog het openluchtbad Klarenbeek, maar hier worden geen zwemlessen gegeven. De zwembaden bieden zelf particuliere zwemlessen aan en in de zwembaden zijn ook vier zwemverenigingen actief met zwemles geven. De instructeurs die de particuliere zwemlessen geven vanuit de gemeente, zijn gedeeltelijk dezelfde instructeurs als die het schoolzwemmen geven. De wachtlijst voor particuliere zwemlessen bedraagt overal ongeveer een jaar. Ook liggen de prijzen nogal hoog, maar via De Stichting leergeld of de Arnhem-card kunnen gezinnen met lage inkomens subsidie of korting krijgen. Meestal wordt hier echter pas gebruik van gemaakt als het kind na het schoolzwemmen nog geen zwemdiploma heeft behaald. Omdat het schoolzwemmen in Arnhem goed geregeld is, wachten veel ouders met minder financiële middelen hierop.

Schoolzwemmen

De gemeente heeft als doel alle kinderen de basisschool te laten verlaten met minimaal een B-diploma. Hier zien we een duidelijk verschil met Utrecht en Den Haag waar gestreefd wordt naar minimaal het A-diploma en de gemeente Den Bosch waar helemaal geen doelstelling is op het gebied van zwemvaardigheid. In de gemeente Arnhem zijn ongeveer 60 basisscholen waarvan er slechts vier niet mee doen aan het schoolzwemmen. Dit zijn scholen waarvan de kinderen bijna allemaal zelf al het zwemdiploma op jonge leeftijd hebben behaald. De scholen die deelnemen aan het schoolzwemmen bieden alle minstens één jaar schoolzwemmen (van september t/m april) aan. De lessen duren 30 minuten en de kinderen starten met schoolzwemmen in groep 4.

De scholen in de Onderwijs Voorrang Gebieden (OVG scholen, die met name in de prachtwijken zijn te vinden) hebben twee jaar schoolzwemmen in groep 4 en 5. Deze scholen hebben 45 minuten zwemles. Verder mogen van alle scholen de kinderen uit groep 5, 6, 7 en 8 die nog geen zwemdiploma hebben, mee zwemmen met de lagere groepen (navangnet). Veel scholen maken hier gebruik van. Sommige nemen niet deel vanuit praktische overwegingen of vanwege de kosten. De scholen dragen zelf namelijk een gedeelte bij aan de zwemlessen. Per kind dat deelneemt aan het schoolzwemmen betaalt de school een bepaald bedrag, dat ingezet wordt om hieruit de vakleerkrachten lichamelijke opvoeding en de zwemonderwijzers (gedeeltelijk zijn dit dezelfde personen) te betalen. De gemeente betaalt de huur van het

badwater en het vervoer naar en van de zwembaden. Sinds twee jaar is er voor de scholen ook de mogelijkheid kinderen uit groep drie de laatste acht weken voor de zomervakantie te laten schoolzwemmen (voorvangnet). Hier worden de kinderen die dat nodig hebben watervrij gemaakt en wordt er een goede niveau indeling gemaakt, zodat de kinderen na de zomervakantie gelijk goed kunnen starten met het schoolzwemmen. Nu is dit nog gratis voor de scholen. Alle scholen, op negen na, doen hier aan mee.

Voorlichtingscampagnes

De gemeente Arnhem heeft geen gemeentebrede voorlichtingscampagnes gedaan. Zwembaden en zwemverenigingen verstrekken zelf informatie over zwemlessen. De gemeente zorgt ervoor dat het schoolzwemmen goed geregeld blijft, zodat extra stimulering van particuliere zwemlessen niet nodig is.

Metten en registreren

De gemeente krijgt van alle scholen gegevens over diplomabezit. Scholen moeten eens per jaar een formulier invullen waarop ze aangeven hoeveel van de kinderen in de groepen zes, zeven en acht geen zwemdiploma hebben. In 2007 had 12% van alle leerlingen in groep 6, 7 en 8 van alle scholen samen nog geen zwemdiploma. In 2004 was dit 13%.

In 2004 is een indeling gemaakt naar het diplomabezit op witte, grijze en zwarte scholen.⁸ Omdat niet alle scholen gegevens hebben aangeleverd, zijn de resultaten niet representatief. Maar het geeft wel een indicatie van de verdeling van het diplomabezit onder autochtonen en allochtonen. Van de leerlingen in groep 8 had 9% op de witte scholen geen zwemdiploma tegenover 18% van de leerlingen op de grijze scholen en 31% van de leerlingen op de zwarte scholen. Wanneer we kijken naar het bezit van B-diploma's (doelstelling gemeente) waren de percentages respectievelijk 78% voor witte scholen, 65% voor grijze scholen en 40% voor zwarte scholen.

4.5 Samenvatting

Binnen het zwemvaardigheidsbeleid en het daaruit voortvloeiende lesaanbod hebben de laatste decennia verschillende verschuivingen plaats gevonden. Schoolzwemmen is allang niet meer in alle gemeenten een vanzelfsprekendheid. Door middel van stimuleringsregelingen en flankerend beleid heeft de overheid de zwemvaardigheid van kinderen gestimuleerd, maar de keuze hoe en in welke mate dit gedaan wordt, is overgelaten aan gemeenten en schoolbesturen. Hierdoor bestaan er tussen gemeenten aanmerkelijke verschillen in het beleid op gebied van zwemvaardigheid. Gezien het feit dat met name allochtone kinderen niet voldoende zwemvaardig zijn, is door verschillende gemeenten naast het aanbieden van schoolzwemmen of vangnetregelingen, onder andere ingezet op voorlichting voor deze doelgroepen. Gebleken is dat deze voorlichting niet altijd het gewenste effect heeft gehad, en dat de voorlichting die gegeven wordt niet overal even intensief is. Uit dit onderzoek komt naar voren dat niet voor alle ouders dezelfde voorlichting gewenst is. Allochtone moeders, die de Nederlandse taal minder

⁸ Destijds werd in de gemeente Arnhem nog de indeling gemaakt in witte, grijze en zwarte scholen. Omdat de criteria niet helder waren, wordt deze indeling niet meer gemaakt. Grof gezegd bestonden de witte scholen voor meer dan 90% uit autochtone kinderen, de zwarte scholen voor meer dan 90% uit allochtone kinderen was de verdeling op de grijze scholen ongeveer 50-50.

goed beheersen, worden het best bereikt door mondelinge voorlichting en voorlichting via het sociale netwerk. Bij allochtone moeders, die beter geïntegreerd zijn, is vooral behoefte aan praktische voorlichting over locaties, prijzen, tijden en wachtlijsten bij de verschillende aanbieders.

In de vier onderzochte gemeenten bestaan grote verschillen in stimuleringsbeleid, aanbod en voorlichting. De gemeente Den Haag en Arnhem zijn het meest actief op het gebied van meten en stimuleren van zwemvaardigheid.

Den Haag heeft het schoolzwemmen gehandhaafd en als doel gesteld dat alle leerlingen die deelnemen aan het schoolzwemmen minimaal het A-diploma halen. Voor alle reguliere scholen is er één jaar schoolzwemmen en voor scholen in achterstandswijken twee jaar. Ook kunnen kinderen met een zwemachterstand in de schoolvakanties (turbo) of op zaterdagmorgen (vangnetzwemmen) extra zwemles krijgen. Verder voert de gemeente een actief stimuleringsbeleid met voorlichtingscampagnes om (allochtone) ouders meer zelf te laten zwemmen met hun kinderen.

In de gemeente Arnhem hebben alle scholen de mogelijkheid twee jaar deel te nemen aan het schoolzwemmen. Bovendien is er een voorvangnet voor kinderen uit groep drie en een navangnet voor kinderen in groep zes en zeven die nog geen zwemdiploma hebben. De gemeente heeft als doelstelling dat alle kinderen de basisschool verlaten met minimaal een B-diploma. De gemeente Arnhem kent geen voorlichtingscampagne.

In Utrecht is sinds de zwemvangnet regeling van 2002-2005 niet veel aandacht geweest voor schoolzwemmen/zwemvaardigheid. Wel kunnen alle scholen één jaar meedoen aan schoolzwemmen en is er sinds kort een coördinator schoolzwemmen aangesteld.

De gemeente Den Bosch heeft na het wegvallen van de stimuleringsregeling zwemvaardigheid besloten het schoolzwemmen af te schaffen. Er wordt geen actief beleid gevoerd om de zwemvaardigheid van kinderen te bevorderen, mede gezien het tekort aan badwater in de gemeente. De gemeente kent geen algemeen registratiesysteem voor zwemdiplomabezit.

Omdat de gemeenten het diplomabezit van kinderen op uiteenlopende manieren (of helemaal niet) registreren, is het lastig aan te tonen in welke mate de verschillende vormen van gemeentelijk beleid van invloed zijn op de zwemvaardigheid van de kinderen.

Op basis van dit onderzoek kan geen specifieke invloed van het al dan niet bestaan van een schoolzweeraanbod worden gemeten, maar wel de bredere invloed van gemeentelijk zwembeleid. Op basis van AVO cijfers blijkt dat de stimuleringsregeling zwemvaardigheid van 2002-2005 positief van invloed is geweest op de zwemvaardigheid van allochtone kinderen in de gemeenten waar van deze regeling gebruik gemaakt is.

5. (Niet) willen, kunnen en mogen zwemmen

Naast externe factoren als beleid, aanbod en voorlichting zijn ook persoonlijke factoren van invloed op het wel of niet kiezen voor particuliere zwemlessen en de zwemvaardigheid van kinderen. In dit hoofdstuk wordt hier nader op ingegaan. Daarbij wordt vooral geput uit de resultaten van het kwalitatieve onderzoek. Na een inleiding over de zwemcultuur in de landen van herkomst van de geïnterviewde ouders staan we stil bij belemmerende en stimulerende factoren voor het leren zwemmen van hun kinderen.

5.1 Zwemculturen

Wanneer we kijken naar de zwemcultuur in het land van herkomst van de ouders die in dit onderzoek bevraagd zijn, dan blijkt dat zwemmen niet overal vanzelfsprekend is. Hieronder wordt kort een omschrijving gegeven van de zwemcultuur in het land van herkomst alsmede van die onder bepaalde migrantengroepen hier in Nederland. Die informatie is afkomstig van de respondenten zelf. Hierbij dient in het achterhoofd gehouden te worden dat het hier niet kan gaan om generaliserende uitspraken, omdat er binnen deze groepen ook diversiteit bestaat. Aangezien het voor sommigen geldt dat het al een tijd geleden is dat zij in het land van herkomst waren of dat zij niet volledig op de hoogte zijn van de situatie in het land van herkomst, zijn niet alle uitspraken even betrouwbaar. Niettemin komt duidelijk naar voren dat de meeste migranten uit een land komen met een andere zwem(les)cultuur dan in Nederland.

Turkije

In Turkije is de zwemcultuur niet vergelijkbaar met die in Nederland. Wel heerst er een lange traditie van badhuizen/hamams. Met name aan de kust en in toeristische gebieden wordt ook veel recreatief gezwommen. Afhankelijk van het gebied waar de geïnterviewde vrouwen vandaan komen, hebben zij vroeger veel of weinig gezwommen. Turkse mannen hebben zichzelf vaak het zwemmen aangeleerd, maar ook een aantal Turkse vrouwen geeft aan te kunnen zwemmen, doordat ze dit als kind veel hebben gedaan. Geen van de Turkse moeders heeft in Turkije op zwemles gezeten, maar een aantal weet te vertellen dat er nu in Turkije wel zwemles wordt gegeven.

Ik kom uit West-Turkije en daar heb ik nog drie zussen van mij en alle drie hebben kinderen en alle vijf van mijn neefjes en nichtjes die hebben ook zwemles gehad. Particulier, in zomermaanden, gewoon in open bad. Op school hebben ze dat volgens mij niet.

Turkse moeder, 42 jaar, Arnhem.

Veel Turkse ouders gaan in de zomer naar Turkije op vakantie. Hier wordt op de stranden vaak gewoon gemengd gezwommen, maar soms zijn er ook aparte delen voor alleen vrouwen en kinderen. Turkse moeders die in dit onderzoek bevraagd zijn, zwemmen in Turkije over het algemeen gekleed. Ook de burqini is daar volgens een aantal vrouwen een veel voorkomend zwemkledingstuk.

Marokko

Ook in Marokko is de zwemcultuur erg afhankelijk van de regio waar de respondenten vandaan komen. Met name aan de kust wordt veel gezwommen. Zwemles lijkt niet standaard, maar wordt op sommige (particuliere) scholen wel aangeboden. Er zijn ook zwembaden in Marokko,

maar deze worden met name gebruikt door toeristen en voor recreatief zwemmen; minder voor zwemles.

Je hebt ook wel van die badhuizen enzo, maar dat is niet voor zwemmen. Ik vind wel jammer dat ze niet in plaats van die badhuizen bijvoorbeeld een zwembad maken, eentje voor de vrouwen en eentje voor de mannen. Want tegenwoordig hebben ze wel allemaal een douche enzo thuis, dus badhuizen zijn eigenlijk niet meer nodig. Maar een zwembad, dat is wel leuk, ook om voor die vrouwen te sporten enzo.

In Marokko wordt door mannen en vrouwen niet altijd apart gezwommen, dat hangt ook van de mensen af. Op het strand heb je ook heel veel vrouwen tussen de mannen, voor wie dat gewoon geen probleem is. Dat is iets van je zelf, daar kies je zegmaar zelf voor.

Marokkaanse moeder, 34 jaar, Utrecht.

Veel in Nederland wonende Marokkaanse ouders gaan in de zomer met hun kinderen naar Marokko. Wanneer ze naar de kust gaan of wanneer er een zwembad is, gaan ze vaak ook zwemmen. Ook met het oog op deze vakanties vinden de meeste moeders het belangrijk dat hun kinderen kunnen zwemmen.

Suriname

In Suriname heerst eveneens geen zwemcultuur die vergelijkbaar is met Nederland, maar omdat er zowel aan de kust als in de binnenlanden veel water is, kunnen veel Surinamers wel zwemmen. Bovendien gaan de banden met Nederland heel ver terug, waardoor de Nederlandse zwemcultuur ook een beetje overgewaaid is naar Suriname. Verschillende scholen bieden schoolzwemmen aan en hier en daar wordt ook particuliere zwemles gegeven. Het diplomasysteem in Suriname is gelijk aan dat in Nederland. De Surinaamse respondenten hebben hun zwemdiploma(s) in Nederland behaald of hebben leren zwemmen in Suriname zelf. In Suriname hebben de meesten geen diploma behaald, maar wel leren zwemmen; vaak gewoon in een rivier of kanaal.

Maar toen wij jonger waren, iets van 25 jaar terug, toen was de enige plaats met echt zwemles volgens mij in Paramaribo. En dat was dan alleen bestemd voor hele rijke lui, de rest leerde het gewoon automatisch zelf. Daar waar wij woonden, wij komen uit een dorp, daar was geen zwemles. Maar daar had je ook helemaal geen zwemles nodig, want wij leefden in water. Grote hectaren grond met rijstplantages met water en natuurlijk rivieren. Dus je leert automatisch gewoon zwemmen.

Surinaamse vader, 42 jaar, Den Haag

Wanneer we kijken naar de Surinaamse sportcultuur, zijn Surinamers in zwemgerelateerde sporten ondervertegenwoordigd. Ook Surinamers in Nederland gaan volgens de Surinaamse respondenten niet zo vaak naar het zwembad; het lijkt niet zo'n belangrijke vrijetijdsbesteding voor deze groep te zijn. Een zoon van een van de Surinaamse respondenten heeft een tijd fanatiek aan waterpolo gedaan, maar hij lijkt hierin wel een uitzondering te zijn.

Voor Surinamers is het wel belangrijk dat je kind leert zwemmen, en als je het leuk vindt, ik vond het dan leuk om te zwemmen en verder te gaan, maar de meeste kiezen dan iets anders.

Surinaamse moeder, 37 jaar

Suriname heeft niet echt een zwemcultuur. Ook voor de Surinamers in Nederland is zwemmen niet zo'n populaire bezigheid. Maar zwemles is voor ons eigenlijk wel heel normaal, maar dan spreek ik misschien alleen voor mijn generatie en klasse.

Surinaamse leerkracht basisonderwijs, 30 jaar.

Zwemlessen voor hun kinderen zijn voor de meeste Surinaamse ouders in Nederland tegenwoordig wel meer een vanzelfsprekendheid:

Je gaat met je kind naar school, en je gaat ook met je kind naar zwemles, het hoort er gewoon bij.

Surinaamse moeder, 43 jaar

De verwachting van de respondenten is dan ook dat Surinaamse kinderen qua zwemvaardigheid niet veel lager 'scoren' dan Nederlandse kinderen. Deze veronderstelling konden we niet toetsen omdat het aandeel allochtone respondenten in de AVO data te gering was om onderscheid te maken naar specifieke groepen.

Afrikaanse landen

De geïnterviewde Afrikaanse moeders zijn afkomstig uit Somalië, Sierra Leone, Togo, Eritrea en Tunesië. Hoewel deze landen ook gedeeltelijk aan de kust liggen, wordt er in de eerste vier nauwelijks gezwommen. Rivieren worden soms wel gebruikt om (zichzelf) in te wassen en volgens een moeder uit Togo zwemmen sommige mensen ook wel in deze rivieren, zowel functioneel (om bijvoorbeeld goederen naar de overzijde te brengen) als recreatief. Mensen die kunnen zwemmen, hebben dat zichzelf aangeleerd. In de grotere steden is er wellicht ook zwemles, maar hiervan zijn de moeders niet op de hoogte. De vrouwen uit de eerste vier landen zijn zelf allemaal totaal onbekend met water en zwemmen. In Tunesië wordt volgens een Tunesische respondent wel veel gezwommen. Mensen leren elkaar zwemmen en tegenwoordig is er ook zwemles via de scholen.

Arabische landen

In Arabische landen (in dit onderzoek zijn hierbij Iran, Irak, Syrië, Afghanistan en Pakistan gerekend) wordt wel gezwommen in buitenwater. Meestal is dit door mannen en vrouwen apart. Zwemles lijkt geen gemeengoed te zijn. Mensen die kunnen zwemmen, hebben dit zichzelf aangeleerd. De meeste moeders die uit deze landen afkomstig waren, hebben zelf heel weinig zwemervaring; hun mannen meestal wel meer.

Overige landen

In dit onderzoek zijn naast ouders uit bovenstaande landen ook een moeder uit Brazilië, Polen en Italië geïnterviewd. De Italiaanse moeder was al heel lang niet meer in haar land van herkomst geweest en wist hier dus weinig over te vertellen. De Poolse en Braziliaanse moeder vertelden dat in hun herkomstlanden heel veel gezwommen wordt. De Poolse moeder heeft vroeger in Polen meerdere jaren schoolzwemmen gehad. Alle scholen in de stad waar zij vandaan komt, hadden dit. Volgens deze moeder kunnen bijna alle Poolse volwassenen daarom zwemmen.

Dat [zwemmen] is in Polen gewoon, dat was toen een hobby, iedereen moet gewoon zwemmen. Daar zijn overal zwembaden en ik denk dat meeste scholen gewoon gaan naar zwemles. Ja, toen

op school was verplicht. Ik weet niet hoe dat laatste jaren is geweest, maar toen dan ja, allemaal meiden zijn zelfde leeftijd, dus zij moeten allemaal wel kunnen zwemmen. In Polen zijn ook veel zwembaden. In mijn stad waren wel vier of vijf stuk en ook meren, hebben wij ook veel. Ook zee is in Polen, dus overal kunnen wij gaan zwemmen. Bijna alle mensen in Polen kunnen zwemmen.
Poolse moeder, 34 jaar.

Ook in Brazilië kunnen veel mensen zwemmen. Velen leren het zichzelf aan, er zijn ook zwemlessen. Vaak worden deze gegeven op particuliere scholen of op sportscholen. Het zwemles systeem is echter niet uniform en komt volgens de Braziliaanse moeder ook niet echt overeen met het Nederlandse.

De meeste geïnterviewde ouders zijn dus minder vertrouwd met zwemles en zwemmen dan autochtone Nederlandse. Een aantal moeders geeft aan bang voor water te zijn, wat natuurlijk deels te verklaren is door de onbekendheid met water. In het land van herkomst hebben ze niet of weinig gezwommen en ook hier in Nederland komen ze nauwelijks in het water. Veel vrouwen geven aan dat wanneer er meer mogelijkheden zouden zijn tot gescheiden zwemmen in Nederland, ze hier graag gebruik van zouden maken. Sommigen willen graag van hun angst voor water afkomen.

5.2 (Niet) willen meedoen

In deze paragraaf wordt gekeken in hoeverre de geïnterviewde ouders in dit onderzoek bereid zijn hun kinderen te laten leren zwemmen. Er wordt achtereenvolgens ingezoomd op het bewust zijn van het belang van zwemvaardigheid en de vraag wie verantwoordelijk is voor de zwemveiligheid van kinderen.

Het belang van zwemveiligheid en motieven om het ABC-diploma te behalen

Uit de gesprekken blijkt dat ouders vrijwel allemaal het belang van zwemvaardigheid inzien. Ondanks dat zij wellicht uit een land komen waar niet zoveel water is, zien veel ouders het gevaar van water. Het besef dat Nederland een waterrijk land is waar kinderen gemakkelijk kunnen verdrinken, maakt dat vrijwel alle ouders het van groot belang vinden dat hun kind kan zwemmen.

Bijvoorbeeld bij de park enzo, als mijn kind daar dan in water valt, wie kan hem dan redden? Als hij zelf diploma heeft, kan hij z'n eigen redden.

Marokkaanse moeder, 36 jaar, Utrecht

Sommige ouders noemen expliciet verdrinkingsgevallen van kinderen in hun omgeving. Dit zijn gebeurtenissen die hen heel lang bijblijven en hen nog eens extra wijzen op het belang van zwemles.

Je hebt bij dat park zo'n sloot daar, en vorig jaar was een kind van 3 jaar verdrongen, terwijl de ouders.... Met al wat je hoort is het beter vroeg te beginnen met zwemmen, zodat ze zich kunnen redden, je weet maar nooit: op school worden ze geduwd...

Marokkaanse moeder, 30 jaar, Den Haag

Versillende ouders met een vluchtelingenachtergrond die nog niet zo lang in Nederland wonen, vinden het een beangstigend idee dat Nederland onder de zeespiegel ligt. Het water kan naar hun idee zo het land binnen stromen, waardoor het zeer belangrijk is dat zowel zichzelf als hun kinderen kunnen zwemmen.

Ja, waarom belangrijk, ja, Nederland toch!, daarom, soms die water komt in land.
Afghaanse moeder, 43 jaar

Wat is zwemveilig?

Volgens het landelijk erkende Zwem-ABC van het Nationaal Platform Zwembaden/de Nationale Raad Zwemdiploma's (NPZ/NRZ) zijn kinderen pas zwemveilig als ze diploma A, B en C hebben behaald. Van de vier onderzochte gemeenten had alleen Arnhem de doelstelling om alle kinderen de basisschool met minimaal een B-diploma te laten verlaten. Bij kinderen met weinig waterervaring is het schoolzwemmen echter vaak niet eens toereikend om het A-diploma te behalen. Wat vinden ouders zelf?

In de Sportersmonitor 2008, een representatief landelijk onderzoek naar sportgedrag is tevens gevraagd welk zwemdiploma men noodzakelijk vindt om een kind veilig te kunnen laten zwemmen (zie tabel 5.1). Uit de resultaten blijkt dat iets meer dan de helft van de respondenten (zowel autochtoon als allochtoon) het B-diploma noodzakelijk vindt voor de zwemveiligheid. 28% van de respondenten vindt het A-diploma voldoende en slechts 16% acht het C-diploma een voorwaarde voor zwemveiligheid. Hierin bestaan geen grote verschillen tussen autochtonen, westerse allochtonen en niet-westerse allochtonen (waaronder de Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antiliaanse bevolkingsgroepen). De tendens dat niet-westerse allochtonen iets minder waarde hechten aan diploma's B en C, komt sterker naar voren wanneer we specifiek kijken naar de groep ouders (niet in tabel). De cijfers laten tevens zien dat mensen meer belang hechten aan het behalen van een hoger zwemdiploma wanneer ze zelf zwemvaardiger zijn (zie tabel 5.1). Ook ouders van oudere kinderen (13-17 jaar) hechten meer belang aan het C-diploma (23%) dan de ouders van kinderen van 0-5 jaar (16%), zie tabel B5.1 in bijlage 5.

Tabel 5.1 Benodigde zwemdiploma's om kinderen veilig te laten zwemmen, bevolking 15 jaar en ouder, naar etniciteit en zwemvaardigheid (in procenten)

	Totaal	Etniciteit			Eigen zwemvaardigheid			
		Autochtoon	Westerse allochtoon	Niet-westerse allochtoon	Geen diploma	A diploma	B diploma	C diploma
Tenminste A	28	28	30	34	25	30	22	18
Tenminste B	53	52	44	45	45	55	62	58
Tenminste C	16	15	19	16	21	13	14	23
Geen diploma	3	5	8	5	9	1	2	1

Bron: Mulier Instituut (Sportersmonitor 2008)

Over de vraag wanneer een kind voldoende zwemveilig is, heerst ook onder de geïnterviewde ouders geen eenduidigheid. Velen weten niet goed wat de verschillende zwemdiploma's inhouden. Twee Surinaamse vaders uit Den Haag vinden de diploma's überhaupt niet zo belangrijk, als hun kinderen maar kunnen zwemmen. De meeste ondervraagde ouders in de

focusgroepen vinden echter wel dat hun kind minimaal A moet behalen. Anderen vinden dat kinderen ook B moeten halen.

Pas als je B hebt, dan kun je zeggen 'ik kan zwemmen'.

Surinaamse moeder, leerkracht groep 2, 44 jaar, Den Haag.

Maar weinig geïnterviewde ouders zien het belang van het C-diploma in. Een aantal ouders noemt C essentieel voor de veiligheid, zoals deze moeder:

A en B en C moet je halen, je moet dat hier in Nederland wel, zodat je voor jezelf kunt redden.

Marokkaanse moeder, 35 jaar, Utrecht

De meeste ouders die hun kinderen hebben laten opgaan voor C, hebben dit niet alleen gedaan vanuit het perspectief van veiligheid voor het kind zelf, ook andere motieven speelden een rol. Een Marokkaanse moeder uit Den Haag bijvoorbeeld, vindt dat kinderen allemaal een C-diploma moeten halen, zodat ze ook in staat zijn andere kinderen te redden (reddend zwemmen is echter geen onderdeel van het C-diploma!). Andere redenen die genoemd worden waarom kunnen zwemmen belangrijk is, naast de veiligheidsoverwegingen zijn de volgende.

- Gezondheidsredenen

Dan zijn die kinderen actief. Hele dag thuis zitten en zo, tv kijken, computeren. Liever zwemles of andere sport, dat is gezonder.

Afghaanse moeder, 25 jaar, Den Haag

- Deelname aan de sport en vrijetijdscultuur

Het is voor kinderen ook belangrijk dat ze een keer met vriendjes of vriendinnetjes naar het zwembad kunnen gaan. Als ze bijvoorbeeld naar een verjaardagspartijtje gaan en ze gaan zwemmen, dan is het ook leuk als ze mee kunnen doen.

Turkse moeder, 35 jaar, Arnhem

Niet alleen in Nederland wordt door de allochtone kinderen recreatief gezwommen. Met name Turkse en Marokkaanse ouders gaan in de zomermaanden vaak terug naar het land van herkomst, waar vaak ook de mogelijkheid is tot zwemmen. Ook met betrekking tot deze vakanties vinden de ouders het belangrijk dat hun kind kan zwemmen zodat het veilig en met plezier in en aan het water kan recreëren.

- Functionaliteit

Voor bepaalde beroepen en opleidingen, zoals politie, brandweer en sportopleidingen is het noodzakelijk om voldoende zwemdiploma's te hebben.

Mijn zoon zit nu op de Havo en hij wil naar de politieacademie en daar vragen ze wel alle drie de zwemdiploma's, hij moet alle drie de papieren laten zien.

Marokkaanse moeder, 30 jaar, Den Haag.

Wie is verantwoordelijk?

Uit de bovenstaande paragraaf bleek dat vrijwel alle ouders het belang van de zwemvaardigheid inzien, maar dat niet altijd duidelijk is wanneer een kind zwemvaardig en veilig is. Ook blijkt er geen eenduidigheid te bestaan over bij wie de verantwoordelijkheid voor de zwemvaardigheid van kinderen ligt. Crum (2002) constateerde al dat, naast andere factoren, culturele aspecten zoals verschillende pedagogische attitudes van allochtone ouders een rol spelen in de sterkere afhankelijkheid van allochtone kinderen van het schoolzwemaanbod. Binnen veel allochtone gezinnen is weinig aandacht voor spel met kinderen en ook opvoedingsverantwoordelijkheden worden door allochtone en autochtone ouders niet altijd hetzelfde ervaren. Sommige allochtone ouders leggen de verantwoordelijkheid voor het leren, waartoe ook het 'leren zwemmen' gerekend kan worden, exclusief bij de school (Driessen & Valkenberg, 2000).

In de Sportersmonitor van 2008 is ook gevraagd bij wie de respondenten de verantwoordelijkheid voor het zwemvaardig maken van kinderen leggen (zie tabel 5.2). Veruit de meeste respondenten, ongeacht etniciteit, vinden dat de verantwoordelijkheid bij de ouders ligt. Tien procent legt de verantwoordelijkheid bij de school/gemeente. Wel blijken Westerse en niet-westerse allochtone respondenten meer dan autochtone respondenten geneigd de verantwoording vooral bij de school/gemeente te leggen. Wanneer we specifiek kijken naar ouders van kinderen (niet opgenomen in tabel) komt dit verband sterker naar voren.

Tabel 5.2 Verantwoordelijkheid voor het zwemvaardig worden van kinderen, bevolking 15 jaar en ouder, naar etniciteit (in procenten)

Verantwoordelijkheid primair bij:	Totaal	Etniciteit			Ouders van kinderen 0-15 jaar
		Autochtoon	Westerse allochtoon	Niet-westerse allochtoon	
Ouders	88	90	80	83	92
School/gemeente	10	9	18	16	6
Weet niet	2	2	2	1	2

Bron: Mulier Instituut (Sportersmonitor 2008)

Dat een relatief grote groep (niet-westerse) allochtone ouders de school/gemeente verantwoordelijk vindt voor de zwemvaardigheid van kinderen kwam ook naar voren in de focusgroep interviews. De ondervraagde ouders zijn hierover verdeeld. De meeste ouders die hun kinderen zelf op particuliere zwemles hebben gedaan, geven aan dat de verantwoordelijkheid voor het grootste gedeelte bij de ouders zelf ligt.

Ik vind wel verantwoordelijkheid van ouders zelf, want als er iets met kind gebeurt, als er iets gebeurt, ook bijvoorbeeld op latere leeftijd en het kan niet zwemmen, ja dat vind ik wel. De overheid kan ook wel helpen met schoolzwemmen enzo, maar ik vind de ouders ook verantwoordelijk. Als schoolzwemmen niet lang is, moet je zelf voor zorgen. Want als kinderen ouder worden gaan ze ook vragen aan ouders waarom heb ik geen diploma, waarom kan ik niet zwemmen, net als de andere kinderen.

Marokkaanse moeder, 34 jaar, Utrecht

Ik denk dat ouders moeten zelf ook een beetje verantwoordelijk zijn. Als ze zeg maar pas schoolzwemmen vanaf de vierde groep krijgen, dat is ook best lang wachten. Ik weet zelf dat als kind klein is, dat is ook met taal, zij leren nog erg snel. Daarom ik wil zelf ook doen.

Poolse moeder, 34 jaar, Utrecht

De ouders zijn wel van mening dat de school en de gemeente hierin een faciliterende taak hebben en moeten zorgen dat de randvoorwaarden kloppen. Er moeten financiële hulpmiddelen zijn om kinderen uit gezinnen met een laag inkomen ook de mogelijkheid te bieden zwemlessen te volgen en de wachtlijsten moeten niet te lang zijn.

De meesten van de ouders die hun kinderen niet op particuliere zwemles hebben gedaan, hebben eerder de neiging om de verantwoording bij de gemeente en de scholen te leggen. Veel ouders snappen niet waarom het schoolzwemmen is afgeschaft of dusdanig is ingericht dat het niet (meer) mogelijk is hierdoor voldoende diploma's te behalen. Ze vinden dat mensen die het niet zo breed hebben benadeeld worden, omdat ze zelf niet de middelen hebben om hun kinderen zwemvaardig en –veilig te maken. Zij pleiten voor het her-invoeren, eerder starten en/of uitbreiden van het schoolzwemmen. Vertegenwoordigers van de scholen zijn het hier echter niet altijd mee eens.

Ik vind wel dat ouders zelf verantwoordelijk zijn. Want op school ontbreekt echt de tijd om schoolzwemmen te doen. Ik vind dat de ouders echt wat dit betreft, sport en zo echt de verantwoordelijkheid hebben. Op school heb je al zoveel activiteiten, ook na school. Ook het zwemmen is echt de taak van de ouders. Wij hebben dan wel als taak ook het schoolzwemmen, maar van te voren, de particuliere zwemlessen die echt nodig zijn, dat is dan toch een taak van de ouders.

Surinaamse leerkracht, 45 jaar, Den Haag

Samengevat zien we dat het belang van zwemvaardigheid door vrijwel alle geïnterviewde ouders onderkend wordt, maar dat niet altijd even helder is wat zwemvaardig en -veilig zijn inhoudt en wie er uiteindelijk verantwoordelijk is voor de zwemvaardigheid van kinderen. Het niet bewust zijn van het belang van zwemvaardigheid lijkt in ieder geval niet ten grondslag te liggen aan het achterblijven van de zwemvaardigheid onder allochtone kinderen. Wel biedt het gegeven dat sommige (met name allochtone ouders) de verantwoordelijkheid bij de school en/of de gemeente leggen hiervoor ten dele een verklaring.

Uit de interviews blijkt dat er ouders zijn die de verantwoordelijkheid deels bij de school/gemeente leggen, maar toch zelf ook actie ondernemen om hun kind zwemvaardig te maken, terwijl anderen het schoolzwemmen afwachten of geen actie ondernemen. Hieraan liggen, naast de verantwoordelijkheidskwestie, ook verschillende andere redenen ten grondslag. Deze worden hieronder besproken

5.3 Van willen naar kunnen meedoen

Het grootste deel van de ouders wil graag dat hun kinderen zwemvaardig zijn of worden. In drie van de vier onderzochte gemeenten kunnen ouders er bovendien op rekenen dat het schoolzwemmen hun kinderen tot op zekere hoogte leert zwemmen. Toch moeten de meesten van hen ook zelf actie ondernemen wanneer ze willen dat hun kind daadwerkelijk zwemvaardig en -veilig wordt, omdat het schoolzwemmen alleen voor veel kinderen niet voldoet om één of meer diploma's te behalen. In deze paragraaf worden onder andere kennis, financiële middelen en de eigen zwemvaardigheid gezien als een brug tussen willen en kunnen. Ouders die hun kind

wel zelf zwemvaardig willen maken, maar niet weten hoe, of de kosten te hoog vinden, lopen daarin vast. Weinig geld hebben hoeft niet automatisch te leiden tot het niet kunnen deelnemen aan particuliere zwemlessen. Door socialisatieprocessen in de familie, buurt en (etnisch-religieuze) gemeenschap ontstaan bepaalde opvattingen en normen, waardoor sommige zaken als basisbehoefte gezien worden en andere aspecten als 'luxe'. Kortom, de sociale druk om je kind op zwemles te doen is niet in alle sociale groepen even groot. Binnen veel allochtone gezinnen is tevens sprake van relatief geringe bekendheid met water en zwemmen bij de ouders en mogelijk zelfs watervrees. Dit belemmert het spelenderwijs in aanraking komen met water, watervrij worden en uiteindelijk de zwemvaardigheid.

Informatie krijgen en halen

Wanneer we kijken naar de kennis op het gebied van zwemvaardigheid kan ten eerste geconcludeerd worden dat het niet bij alle ouders duidelijk is dat het schoolzwemmen niet (meer) onbepakt voorziet in het behalen van zwemdiploma's. In drie van de vier in dit onderzoek betrokken gemeenten wordt nog steeds schoolzwemmen aangeboden. De vorm waarin het schoolzwemmen wordt aangeboden binnen de drie gemeenten waar wel schoolzwemmen is, verschilt per gemeente. Ouders blijken niet altijd even goed te weten in welke groep met het schoolzwemmen wordt begonnen, hoe lang het schoolzwemmen duurt en hoe reëel de kans is dat hun kind tijdens het schoolzwemmen één of meerdere zwemdiploma's kan behalen.

Ouders die zelf de inschatting maken dat het schoolzwemmen niet aanwezig of onvoldoende is om hun kind zwemvaardig te maken, kiezen er voor om zelf met het kind naar particuliere zwemlessen te gaan. Hierbinnen zijn echter ook weer verschillende mogelijkheden. Binnen de vier gemeenten in dit onderzoek bieden zowel het zwembad zelf (gemeentelijk of privaat) als zwemverenigingen en particuliere zwemscholen zwemles aan. Niet alle ouders zijn op de hoogte van het bestaan van deze verschillende aanbieders en evenmin van de verschillen ten aanzien van prijs, kwaliteit en mogelijkheden bij deze aanbieders. Met name de wat lager opgeleide ouders en ouders die de Nederlandse taal niet goed beheersen, lijken zich minder bewust van alle mogelijkheden bij de verschillende zwemlesaanbieders. De wat meer geïntegreerde ouders en ouders met meer financiële mogelijkheden zijn vaak beter op de hoogte en kiezen ook kritisch een aanbieder uit. Een moeder die haar dochttertje eerst bij een gemeentelijk bad liet zwemmen en daarna bij een zwemvereniging:

Je betaalt daar [bij de vereniging] wel wat meer, maar de kwaliteit is echt veel beter. Je kunt het natuurlijk ook vergelijken nu, bij die vereniging is hij echt zoveel vooruit gegaan.

Surinaamse moeder, 37 jaar, Utrecht

Het is overigens niet altijd het geval dat ouders de zwemlessen bij een zwemvereniging kwalitatief beter vinden. Door andere ouders in andere gemeenten werd aangegeven dat het volgen van zwemlessen bij een zwemvereniging misschien wel wat goedkoper is (in tegenstelling tot wat bovenstaande moeder vertelt), maar dat de lessen juist van mindere kwaliteit zijn. Via de zwembaden zelf, andere ouders, familieleden en vrienden verzamelen ouders informatie over verschillende zwemlesaanbieders in de buurt en maken op die basis van een keuze voor een zwemlesaanbieder.

Ik ken de wegen zelf, en je praat er ook over met andere ouders. Ik denk dat bij Surinaamse ouders het probleem niet ligt in de wegen er naar toe, het is voor hen wel normaal. Je weet dat het belangrijk is, je ziet het om je heen. Surinaamse moeder, 43 jaar, Utrecht

Andere ouders zijn echter minder op de hoogte van de verschillen tussen aanbieders. Ook weten veel ouders niet dat er binnen hun gemeente regelingen zijn waarmee men korting kan krijgen op de zwemlessen. Vaak weet men wel dat er bepaalde regelingen zijn, maar niet goed hoe en wanneer men er gebruik van kan maken. De groeps gesprekken spelen hierin een (onverwachte) rol. De ouders worden door elkaar en door de interviewers op de hoogte gesteld van de mogelijkheden bij verschillende zwemlesaanbieders en subsidieregelingen.

Geld, afstand en tijd

Met name in gezinnen met meerdere kinderen zijn de particuliere zwemlessen een grote kostenpost en tijdsinvestering voor ouders. De kosten voor het behalen van de zwemdiploma's zijn afhankelijk van de prijzen die een zwemlesaanbieder hanteert en de tijd die een kind nodig heeft om zijn of haar zwemdiploma's te behalen. Gemiddeld kost het volledige ABC zwemdiploma tussen de € 400,- en € 500,- per kind en is een kind hier zeker anderhalf tot twee jaar mee bezig.

Voor de meeste moeders, waarvan de kinderen niet op particuliere zwemles zitten of hebben gezeten, zijn de kosten van de zwemlessen de grootste belemmering. Enkele ouders geven aan gebruik te maken van de U-pas (Utrecht), Ooievaarspas (Den Haag) of Arnhem-card om korting te krijgen op de zwemlessen. Een vaak gehoorde klacht is dat wanneer het inkomen net iets te hoog is, men geen gebruik kan maken van de subsidieregelingen. Ook met subsidiemogelijkheden blijven sommige ouders de particuliere zwemlessen te duur vinden. Ook wenst niet iedereen gebruik te maken van subsidiemogelijkheden. Hierin spelen trots en schaamte een rol. Een Afghaanse moeder met een vluchtelingen achtergrond geeft aan liever geen gebruik te willen maken van subsidiemogelijkheden of financiële hulp van anderen. Het geld dat ze heeft, gebruikt ze bovendien liever om te sparen voor de studie van haar kinderen dan voor zwemles. Omdat in Den Bosch sinds 2005 er ook geen schoolzwemmen meer is, heeft dit tot gevolg dat haar kinderen van 14, 11 en 9 jaar geen enkel zwemdiploma hebben en ook nog nooit op zwemles hebben gezeten. Dit is geen uitzondering: van de 13 geïnterviewde moeders in Den Bosch geven er 8 aan dat hun kinderen geen zwemdiploma hebben en ook niet op zwemles hebben gezeten of zullen gaan.

Naast de hoge kosten geven sommige moeders met meerdere kinderen aan dat het halen en brengen naar de zwemlessen ook heel wat voeten in de aarde heeft. Veel moeders hebben niet de beschikking over een auto en sommigen kunnen niet fietsen, waardoor ze overal met hun kinderen lopend of met het openbaar vervoer heen moeten.

Wat wij vinden wat moeilijk is, is brengen en ophalen. Mannen werken, vrouwen altijd druk thuis, altijd kinderen en baby's enzo, stuk lopen heen en weer en dat is moeilijk.

Marokkaanse moeder, 30 jaar, Utrecht

Voor mij is op dit moment belangrijkste reden geld, want als ik dat gewoon niet heb met vier kinderen, eentje gaat nog wel, maar als je eentje doet, dan willen andere ook. Maar voor sommigen is afstand denk ik ook een punt, want als je hier in de buurt woont, is het het makkelijkste om naar de Kwakel te gaan, maar als daar dan duur is of lang wachten, jij kan niet zomaar naar andere zwembad, want dat is ver weg.

Turkse moeder, 39 jaar, Utrecht

Ook zijn er ouders die zelf veel werken, waardoor ze minder tijd hebben om met de kinderen naar zwemles te gaan. Een geïnterviewde alleenstaande Poolse moeder uit Den Haag bijvoorbeeld werkt, net zoals veel andere Poolse moeders in haar omgeving, elke dag van 5.30

uur tot 17.30 uur, waardoor er weinig tijd overblijft om met haar dochtertje naar zwemles te gaan. Ze gaat haar dochter echter wel inschrijven voor particuliere zwemles, want ze vindt het toch belangrijk dat haar dochtertje leert zwemmen.

Ook andere moeders vinden dat zwemles en het halen en brengen er nu eenmaal bij hoort. Een Turkse moeder uit Arnhem met vier kinderen komt bijvoorbeeld nu al vijf jaar achter aan een stuk met haar kinderen in het zwembad, omdat ze allemaal het A-, B- en C-diploma wilden behalen. Moeders die het wat beter hebben zien de afstand naar het zwembad niet als een onoverkomelijk probleem. Als de wachttijden, prijzen en/of kwaliteit bij een andere zwemlesaanbieder gunstiger zijn, reizen ze hier zonder problemen wat verder voor. Niet iedereen heeft echter deze mogelijkheden.

Naast geld, afstand en tijd beïnvloeden de lange wachtlijsten bij sommige zwembaden de deelname van kinderen aan particuliere zwemlessen. Sommige ouders melden hun kind niet aan, omdat ze vinden dat het te lang duurt. Anderen staan op de wachtlijst, maar omdat ze zo lang moeten wachten hebben zij de moed al opgegeven nog aan de beurt te komen.

Eigen zwemvaardigheid

Naast het niet mee kunnen meedoen vanwege diverse belemmerende leefomstandigheden, speelt ook het letterlijk niet kunnen zwemmen van de ouders zelf een rol in het niet kunnen laten meedoen van hun kind aan het particuliere zwemvaardigheidsaanbod.

Bijna twee derde van de ouders, die in dit onderzoek geïnterviewd zijn (n=95), hebben geen zwemdiploma en hebben ook nooit op zwemles gezeten. 24 ouders hebben een zwemdiploma en 11 zaten of zitten nog op zwemles, maar hebben (nog) geen diploma. Vier van de vijf ouders, die zelf een zwemdiploma hebben, op zwemles zitten of hebben gezeten, hebben hun kinderen ook op particuliere zwemles gedaan. Van de ouders die zelf geen zwemdiploma hebben en ook nooit op zwemles hebben gezeten, heeft slechts één op de drie hun kinderen via de particuliere weg zwemvaardig gemaakt. Er is dus een duidelijke samenhang tussen de zwemvaardigheid van de ouders en hun keuze om hun kinderen via de particuliere weg zwemvaardig te laten worden.

Het niet kunnen zwemmen houdt voor veel ouders in dat zij ook bijna nooit gaan zwemmen in zwembaden, de zee of ander open water. Hun kinderen komen hierdoor automatisch minder in aanraking met water en het is dan ook minder vanzelfsprekend de kinderen aan te melden voor particuliere zwemlessen. Enkele moeders geven aan zelf op zwemles te willen of te zijn gegaan om met hun kinderen te kunnen gaan zwemmen.

Daarom wij zijn ook hier he, wij kunnen nog niet met die kinderen naar het zwembad, wij moeten eerst zelf leren. Als de kind heeft nog geen diploma, kan het ook met de moeder of vader ofzo.

Marokkaanse moeder, 41 jaar, Den Bosch

De meeste geïnterviewde ouders zijn moeders. In de interviews is ook gevraagd of hun echtgenoten konden zwemmen. Dit was vaker het geval dan dat zij zelf konden zwemmen, maar slechts een beperkt aantal moeders gaf aan dat hun mannen regelmatig met de kinderen gaat zwemmen. De moeders in dit onderzoek houden zich over het algemeen het meest bezig met de opvoeding van de kinderen, waarvan het zwemvaardig maken deel uitmaakt. Wanneer vrouwen niet kunnen zwemmen en niet gaan zwemmen, betekent dit in veel gevallen dat de kinderen dus ook niet gaan zwemmen.

Vaders zelf gaan eigenlijk niet met de kinderen naar de zwembad. Erg opvallend. Mannen bemoeien zich doorgaans niet zo met de opvoeding. Ook in de Surinaamse gemeenschap is dat zo. Vrouwen hebben toch de broek aan in huis he. De vrouw is de spil van het gezin. Kijk voor beslissingen wordt die man er wel bij betrokken, maar de vrouw die voedt toch meestal het kind op hè.

Surinaamse leerkracht basisschool, 30 jaar, Utrecht.

Ik wil niet alles op een hoop schuiven, maar over het algemeen zijn het toch wel de moeders die met kinderen activiteiten enzo gaan doen, vaders hebben daar zogenaamd geen tijd voor.

Turkse moeder, 30 jaar, Arnhem

Er zijn echter ook moeders en vaders die wel met hun kinderen in een zwembad gaan zwemmen en gezinnen die (met name in de zomer) naar het zwembad of de zee gaan zien als een aangenaam uitstapje.

Hij vindt het echt zo lekker even spelen in het water en echt even lekker genieten weet je. Het is ook goed voor kind om aan water te wennen. Als ze nog nooit zijn geweest, zijn ze vaak bang en daarom kunnen ze dan ook niet die diploma halen.

Turkse moeder, 32 jaar, Utrecht.

Op vakantie in het land van herkomst gaan veel Turkse en Marokkaanse ouders ook met hun kinderen naar het strand. Moeders en gezinnen die in Nederland regelmatig gaan zwemmen zijn over het algemeen wel de moeders die zelf ook kunnen zwemmen en vanwege hun geloof geen beperkingen kennen. Bij de meeste moeders die niet kunnen/mogen gaan zwemmen is vaak wel een wens om te gaan zwemmen.

Ik zou met mijn jongere kinderen echt heel graag naar het zwembad willen gaan, want mijn man heeft geen tijd. Ik ben degene die de tijd met de jongere kinderen door moet brengen, maar omdat het alleen maar gemengd is, is dat een probleem.

Turkse moeder, 39 jaar, Utrecht.

Naast het belang van het samen zwemmen voor het kind, vinden de moeders zwemmen zelf over het algemeen een prettige bezigheid. Ook in het kader van gezondheid zouden sommige moeders graag willen zwemmen.

5.4 (Niet) mogen/hoeven meedoen

Naast het niet kunnen meedoen vanwege structurele beperkingen (zoals het niet hebben van geld, tijd en vervoersmogelijkheden) en tekortschietende eigen zwemvaardigheid, speelt voor sommige ouders en kinderen ook het niet mogen meedoen een rol. Niet mogen is hier, net zoals het niet willen en kunnen meedoen in de vorige paragrafen, opgevat in de brede zin van het woord. Onder het niet mogen meedoen vallen voornamelijk beperkingen vanuit culturele/religieuze overtuigingen, maar ook het niet hoeven meedoen, omdat er geen druk is vanuit de sociale omgeving.

Mengen verboden

Met uitzondering van de studie van Crum (2002) is er in de bestaande literatuur is relatief weinig aandacht voor religieuze factoren, zoals het niet gemengd mogen zwemmen door mannen en vrouwen en hygiënische overwegingen. Deze factoren worden slechts in de marge genoemd. Het gaat hierbij met name om aspecten die in moslimgemeenschappen een rol spelen. Volgens de islam mogen (jonge) vrouwen niet gedeeltelijk ontkleed zijn in aanwezigheid van mannen (vgl. Elling, 2005a). Hoewel deze belemmering in principe niet zou gelden voor jonge kinderen, kunnen ouders van oudere meisjes bezwaar hebben tegen gemengd (school)zwemonderwijs.

Ongeveer drie kwart van de geïnterviewde ouders heeft een islamitische achtergrond. Voor de meeste moeders houdt dit in dat zijzelf niet gemengd met mannen en/of in westerse badkleding mogen zwemmen. Voor hun jongere dochters geldt dit in mindere mate. Slechts een beperkt aantal moeders geeft aan vanwege geloofsovertuigingen hun dochters liever niet gemengd of in westerse badkleding te laten zwemmen.

Als mijn dochter 9 jaar is, zij stoppen met zwemles. Zij dan hoofddoek, dan mag niet meer zwemmen. Kan niet, kan niet.

Syrische moeder, 30 jaar, Arnhem.

Overigens geven ook sommige vrouwen van niet islamitische afkomst (onder andere Pakistaanse en niet-islamitische Afrikaanse vrouwen) aan zich minder prettig te voelen bij het gemengd zwemmen.

Tijdens verschillende interviews bleek dat de kwestie van gemengd zwemmen bij de moeders een gevoelig onderwerp is. Er wordt druk gediscussieerd over wat volgens het geloof wel en niet geoorloofd is en hoe men daar in de praktijk mee om moet gaan. Speciale vrouwenuren bieden voor sommige vrouwen een uitkomst, maar deze uren zijn er maar weinig en voor sommige vrouwen zijn niet al deze uren voldoende man-vrij. Veel vrouwen geven aan graag te willen (leren) zwemmen, als aan de randvoorwaarden voldaan wordt.

Sommige vrouwen zeggen ook: 'het maakt niet uit, man of vrouw. Maar onze cultuur is zo hè. Wij willen alleen vrouwen.' We willen wel zwemmen, maar er zijn weinig wembaden. Natuurlijk gaan we het doorgeven. Wij krijgen misschien geen hulp maar misschien andere vrouwen wel. De nieuwe generatie meiden is 25-26 jaar. Die willen graag.

Afghaanse moeder, 34 jaar, Den Haag.

Naast het van zichzelf niet mogen deelnemen aan zwemlessen worden sommige vrouwen ook door hun man verboden om te gaan zwemmen, omdat er niet 100 procent gegarandeerd kan worden dat zwembaden man-vrij zijn:

Wat ook een probleem is: Gerard wacht op zijn vrouw Hanneke en Ali wacht op Fatima, en die kunnen dus gaan gluren. Want wij als allochtoonse vrouwen willen gewoon echt heel graag zwemmen, maar dan wel net zoals in Nijmegen, waarvan ik heb gehoord dat het gewoon een hele afgedekte vrouwen aangelegenheid is. Als ze willen dat de vrouwen zwemmen, dan moeten ze dat meer doen. Want dan gaan deze vrouwen ook sneller initiatief nemen voor kinderen op zwemles, mannen doen dit niet zo vaak.

Turkse vrouw, 35 jaar, Arnhem

De door mannen aan vrouwen opgelegde bewegings- en zwembepalingen voor hun vrouwen zijn ook van invloed op de zwemvaardigheid van hun kinderen. Zo mogen sommige vrouwen van hun man niet naar particuliere zwemlessen vanwege de afstand of omdat het donker is.

En ook voor sommige vrouwen speelt de tijd van de zwemles een rol. Sommige vrouwen mogen na een bepaalde tijd dan ook niet meer naar buiten van de man. Dat Marokkaanse meisje dat op zwemles zit uit mijn klas, die ouders zijn gescheiden. Dus die moeder mag wel naar buiten. De mannen beslissen vaak dat moeders einde van de middag en s avonds niet naar buiten mogen. Wat betreft de zwemles, dan bepaalt de man dus wel, want de vrouw moet dan naar buiten he. Wat er binnenshuis gebeurt, dat maakt niet uit, maar over wat buitenshuis gebeurt, beslist de man.

Surinaamse leerkracht basisschool, 30 jaar, Utrecht.

Niet alle geïnterviewde ouders hebben deze culturele en/of religieuze principes en anderen zetten ze overboord omdat ze vinden dat zwemmen er gewoon bij hoort, zowel voor henzelf maar zeker ook voor kinderen. Het onderstaande citaat komt uit het gesprek met bestuursleden van een Surinaamse islamitische moskee:

Als je het hebt over gemengd zwemmen, dat zou eigenlijk niet mogen, maar op school, als het verplicht is, daar kun je eigenlijk ook niets aan doen... ook omdat we in een land wonen waar we worden omgeven door water, zwemmen is eigenlijk een verplicht vak, daarom gaan onze kinderen wel. Maar op het moment dat ze dus echt volwassen zijn geworden en die verplichting is er niet meer, dan wordt het zeer op prijs gesteld dat je gescheiden gaat zwemmen... Nood breekt wet, dat is in de islam natuurlijk ook wel zo. Het is noodzakelijk, het is iets dat je echt moet hebben. In veel gevallen gaat het dan bij ons op dat van bepaalde regels afgeweken wordt.

Anderen interpreteren het geloof anders of zoeken oplossingen door bijvoorbeeld in een burqini of met kleding te gaan zwemmen.

Ik zwem daar, maar ik ga met kleren. Zeg maar met grote dingen, zat kleren, anders kan ik niet zeg maar. Mijn kinderen wel.

Marokkaanse moeder, 34 jaar, Utrecht

Het zwemmen in kleding of in burqini wordt echter niet in alle zwembaden op een positieve manier ontvangen. Sommige vrouwen zijn meerdere malen op een vervelende manier

aangesproken door zwembadpersoneel of andere klanten (ook tijdens het vrouwenzwemmen) waardoor ze nu liever niet meer in het zwembad komen.

Naast de discussie over het wel of niet gemengd zwemmen, speelt voor sommige ouders ook de hygiëne een rol. Soms is dit gekoppeld aan voorschriften vanuit het geloof, maar niet altijd. Een aantal vrouwen geeft aan het zwembad niet hygiënisch te vinden. Er drijven vaak haren rond, mensen wassen en scheren zich onder de douches, je kunt er schimmelinfectie oplopen enzovoort. Om deze redenen komen ze niet graag in het zwembad.

Sociale druk

De eerder genoemde structurele belemmeringen zoals inkomen en afstand zorgen ervoor dat sommige ouders hun kinderen niet op particuliere zwemles kunnen doen. Wanneer ouders zich echter in een omgeving bevinden waarin voor veel ouders deze structurele belemmeringen een rol spelen, dan is er vanuit deze sociale omgeving ook geen stimulans tot het (laten) volgen van particuliere zwemlessen. In dit onderzoek is bijvoorbeeld een aantal vluchtelingenmoeders geïnterviewd, die vooral bezig zijn met het vinden van hun weg in de Nederlandse samenleving. Het kunnen voorzien in hun basisbehoeften is voor de meesten al een hele klus; zaken als sport en zwemles maken hier logischerwijze bij de meesten (nog) geen deel van uit. Hun sociale wereld is (nog) klein, waardoor ze ook niet veel in aanraking komen met andere ouders die hun kinderen wel op particuliere zwemles doen. Een aantal van deze moeders is door vluchtelingenwerk, of een andere instantie waardoor ze begeleid worden wel gewezen op het belang van zwemles voor zowel henzelf als hun kinderen en hebben hulp en een financiële ondersteuning gehad bij het inschrijven voor de lessen.

Ook voor niet vluchtelingenouders speelt de sociale omgeving waarin ze zich bevinden een rol. Wanneer ouders in hun omgeving zien dat er veel kinderen op particuliere zwemles zitten, komt er automatisch een grotere sociale druk om zelf ook de kinderen aan te melden. Dit is overigens niet alleen voor allochtone ouders het geval. Ook Nederlandse ouders die zich in een omgeving bevinden waar zwemles minder prioriteit heeft, zijn minder snel geneigd hun kinderen op zwemles te doen.

Als het in jouw omgeving bijvoorbeeld belangrijker is er leuk uit te zien, zul je sneller hier geld aan uitgeven dan aan zwemlessen. Als andere ouders in je omgeving hun kinderen allemaal op zwemles doen, zul je dit zelf ook sneller doen. Maar dat heeft dan niet alleen met cultuur te maken. Een vriend van mij geeft bijvoorbeeld les in de Sterrenwijk, daar wonen allemaal tokkies, en daar is het net zo. Ouders geven wel veel geld uit aan spullen, maar bijvoorbeeld minder aan zwemles.

Surinaamse lerares basisschool, 30 jaar, Utrecht

Door een van de betrokkenen in Utrecht werd aangegeven, dat er met name onder de wat meer geïntegreerde allochtone ouders, steeds vaker een soort sociale druk ontstaat om met de kinderen naar particuliere zwemles te gaan. Helaas verhuizen deze gevers van het goede voorbeeld ook sneller naar sociaal economisch betere wijken, waardoor de sociale druk voor anderen weer weg kan vallen.

5.5 Samenvatting

In dit hoofdstuk is gekeken naar meer persoonsgebonden factoren die, naast externe factoren als beleid, aanbod en voorlichting genoemd in het vorige hoofdstuk, van invloed kunnen zijn op de zwemvaardigheid van kinderen en het wel of niet kiezen voor particuliere zwemlessen. Welke (etnisch specifieke) omstandigheden zorgen ervoor dat kinderen niet mee willen, kunnen of mogen doen?

De eerste factor die van invloed is, is de zwemcultuur in het land van herkomst. De meeste allochtone ouders van de eerste generatie zijn opgegroeid in een land waar zwemmen en leren zwemmen geen gemeengoed is. Nu ze in het waterrijke Nederland wonen, zien echter vrijwel alle ouders het belang van zwemvaardigheid in, zowel voor zichzelf, als ook voor hun kinderen. Van niet willen meedoen lijkt geen sprake, deze factor speelt dus geen rol.

Kennis over zwemvaardigheid blijkt wel op een andere manier van invloed op het diplomabezit. Uit de kwalitatieve analyses en de gegevens van de Sportersmonitor 2008 blijkt dat er onduidelijkheid bestaat over wanneer een kind nu voldoende zwemvaardig is. Zowel de autochtone als allochtone bevolking erkennen vooral het belang van het A- en B-diploma, maar niet zozeer de noodzaak van het behalen van een C-diploma. Mensen die zelf meerdere zwemdiploma's hebben, schatten het belang van een B- en/of C-diploma hoger in dan personen die minder zwemvaardig zijn.

Ook onduidelijkheid over wie er verantwoordelijk is, is van invloed op de zwemvaardigheid. Meer dan autochtone ouders leggen allochtone ouders de verantwoordelijkheid voor het zwemvaardig worden (gedeeltelijk) bij de school en/of de gemeente. De meeste ouders zijn weliswaar bereid zelf verantwoordelijkheid te nemen, maar zien ook gedeeltelijk een taak voor de overheid weggelegd, vanwege belemmerende persoonlijke omstandigheden tot het volgen van particuliere zwemles.

Een van de verantwoordelijkheden van de landelijke en plaatselijke overheid en de scholen is het verstrekken van goede informatie rondom zwemmen. Veel allochtone ouders blijken niet goed op de hoogte te zijn van verschillende mogelijkheden om hun kinderen zwemlessen te laten volgen. Voor lage inkomengezinnen met meerdere kinderen is het financieel en organisatorisch bovendien niet altijd haalbaar om alle kinderen meerdere zwemdiploma's te laten halen via particuliere zwemlessen. Tijd, geld en afstand kunnen voor deze gezinnen grote belemmeringen vormen. Van de financiële bijstand die de meeste grote gemeenten hierin kunnen verlenen, zijn veel ouders onvoldoende op de hoogte. Ook zijn er veel ouders die net buiten de boot vallen wat dit soort regelingen betreft, maar niettemin financiële belemmeringen ervaren om hun kinderen te laten meedoen aan particuliere zwemlessen.

Het letterlijk niet kunnen zwemmen van de ouders, kan eveneens bijdragen tot het oplopen van een achterstand in zwemvaardigheid bij hun kinderen. De meeste allochtone moeders kunnen zelf niet zwemmen, waardoor ze ook nooit met hun kinderen naar een zwembad gaan. Bij islamitische vrouwen spelen religieuze redenen daarbij een rol. Gemengd zwemmen zien zij vanuit hun geloof als niet geoorloofd. Hierdoor komen de jonge kinderen van deze moeders vaak niet in aanraking met water en beschikken de moeders ook minder over informatie over particuliere zwemlessen. De sociale omgeving van de ouders is hierop eveneens van invloed. Wanneer ouders in een omgeving leven waarin particuliere zwemles voor kinderen van andere ouders (ook) geen vanzelfsprekendheid is, zullen ze minder snel geneigd zijn hun kinderen aan te melden dan in een omgeving waar alle kinderen particuliere zwemlessen volgen.

6. Maatschappelijke integratie en zwemvaardigheid

In dit hoofdstuk zal bekeken worden in hoeverre de zwemvaardigheid van kinderen samenhangt met de mate van integratie van hun ouders in de Nederlandse samenleving. Meestal wordt integratie beschouwd als een proces en valt er een structurele en culturele dimensie aan te onderkennen (Elling, 2002, Smit e.a., 2005).

De structurele dimensie verwijst naar formele participatie in instituties van de ontvangende samenleving. Indicatoren voor de structurele dimensie zijn onder andere de positie op de arbeidsmarkt, de onderwijspositie en het inkomen, maar ook het lidmaatschap van sport- en vrijetijdsverenigingen kan hieronder geschaard worden (Elling, 2002). Ook hebben we in dit onderzoek participatie aan culturele activiteiten zoals theaters en bioscopen gezien als vormen van structurele integratie.

De culturele dimensie verwijst meer naar de oriëntatie van immigranten op de ontvangende samenleving. Aspecten die onder de culturele dimensie vallen zijn onder andere de beheersing van de Nederlandse taal of meertaligheid, mate van voorkomen van gemengde huwelijken, het aangaan van interetnische contacten, oriëntatie op de eigen groep en religiositeit (Oomens, 2003).

Naast informatie uit de interviews is gebruik gemaakt van een secundaire analyse op het Aanvullend Voorzieningsgebruik Onderzoek (AVO) 2003 van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP), waarbij zwemvaardigheid gegevens van kinderen gekoppeld zijn aan diverse integratie-indicatoren van hun ouders.

6.1 Structurele integratie: participeren in de samenleving

Aangezien we willen onderzoeken of zwemvaardigheid van (allochtone) basisschoolleerlingen samenhangt met de mate waarin hun ouders zijn geïntegreerd in de samenleving, is het van belang een beeld te hebben van de mate van integratie van verschillende allochtone groepen. Het SCP heeft diverse studies gedaan, waaruit waardevolle informatie over de structurele integratie van de vier grootste groepen allochtonen in Nederland (Turken, Marokkanen, Surinamers, Antillianen) verkregen is.⁹ Deze onderzoeken leveren informatie over onder meer opleiding, positie op de arbeidsmarkt en deelname aan de *civil society*, waartoe ook de Nederlandse (sport)verenigingsstructuur behoort.

Wat betreft opleiding en de positie op de arbeidsmarkt zijn Surinamers van de vier groepen het meest succesvol. Zij scoren op deze gebieden bijna even hoog als de autochtone bevolking. De Turken scoren beter op de arbeidsmarkt dan Antillianen en Marokkanen, mede doordat de groep gekenmerkt wordt door een sterk ondernemerschap. De groep Antillianen laat een divers beeld zien. Enerzijds is er de groep Antillianen die als studiemigrant naar Nederland is gekomen. Zij zijn over het algemeen hoogopgeleid en ze kennen een lage werkloosheid. Daartegenover staat echter een groep met slechte prestaties in het basisonderwijs, hoge uitvalcijfers in het voortgezet onderwijs en het MBO. Ook is de jeugdwerkloosheid onder Antillianen erg hoog (Dagevos & Gijsberts, 2007). Turken scoren het slechtst op opleidingsniveau; zij kennen een opvallend groot aantal zittenblijvers en een laag slagingspercentage in het voortgezet onderwijs. De achterstand in het onderwijs onder

⁹ o.a. Leefsituatie allochtone Stedelingen (LAS) 2004/2005 en Survey Integratie Minderheden (SIM) 2006

Marokkaanse leerlingen is de afgelopen jaren aanzienlijk minder geworden en ook op de arbeidsmarkt zijn ze een opmars aan het maken.

Over de participatie van allochtonen in de *civil society* is niet veel bekend. In het onderzoek naar de Leefsituatie van Allochtone Stedelingen (LAS) is hiernaar wel gevraagd (Dekker, in Van den Broek & Keuzenkamp, 2008). Op basis van een aantal samengestelde factoren blijkt dat een kwart van de Turkse en Marokkaanse en een derde van de Surinaamse en Antilliaanse Nederlanders als organisatielid of vrijwilliger actief zijn in de *civil society*. Onder autochtonen is dit meer dan de helft. De geringere participatie van allochtonen blijft bestaan, ook nadat gecorrigeerd is voor verschillen in sociale samenstelling, zoals leeftijdsopbouw. Mannen en de tweede generatie participeren meer dan vrouwen en de eerste generatie. Ook is onder hoger opgeleiden de participatie hoger. Wanneer specifiek gekeken wordt naar het zijn van vrijwilliger, lid of donateur van sportverenigingen zien we dat hier de Surinamers het meest actief zijn (23%) gevolgd door de Antillianen (20%), de Marokkanen (18%) en als hekkensluiter de Turken (15%).

Helaas zijn over de structurele integratie van overige niet-westerse allochtonen geen gegevens uit grootschalige landelijke onderzoeken bekend. Deze groep - voornamelijk personen met een vluchtelingenachtergrond uit landen in Afrika en het Midden Oosten - is heel divers. Aan de ene kant zijn veel vluchtelingen in het land van herkomst hoogopgeleid, anderzijds kunnen lange asielpcedures er voor gezorgd hebben dat werken in Nederland bemoeilijkt werd. Qua positie op de arbeidsmarkt en opleidingsniveau staan vluchtelingen met een verblijfsvergunning er over het algemeen beter voor dan bijvoorbeeld Turken en Marokkanen (Matthijer, 2000). Ook lijken allochtonen met een vluchtelingachtergrond zich meer te richten op de ontvangende samenleving, door bijvoorbeeld het volgen van taal en andere cursussen en het aangaan van interetnische contacten.

Positief verband structurele integratie ouders en zwemvaardigheid kinderen

Aan de in dit onderzoek geïnterviewde respondenten is mede gevraagd naar factoren als werk en lidmaatschap van sociale organisaties/verenigingen. Daaruit kwam naar voren dat de mate van structurele integratie van de geïnterviewde allochtone vrouwen niet heel hoog is. De meeste moeders hebben een laag opleidingsniveau, geen werk, zijn geen lid van verenigingen en doen nauwelijks aan vrijwilligerswerk. Ook zijn slechts enkelen actief bij zelforganisaties. . Opvallend is dat de geïnterviewde moeders die structureel wel 'goed' geïntegreerd zijn, bijna allemaal zelf kunnen zwemmen en hun kinderen ook op particuliere zwembles doen. Vaak zitten hun kinderen dan ook nog op een andere sport.

Door middel van een secundaire analyse op zwemvaardigheid gegevens uit het AVO 2003 is getracht een beeld te krijgen van de samenhang tussen aspecten van structurele integratie, zoals werkzaamheid en lidmaatschap van verenigingen, organisaties en politieke partijen/verenigingen van een landelijk representatieve groep ouders en de zwemvaardigheid van hun kinderen.

Uit tabel 6.1a blijkt dat de werkzaamheid van vaders en moeders enigszins van invloed is op de zwemvaardigheid van hun kinderen. De patronen van niet-westerse allochtone ouders lijken in dit opzicht niet heel anders te zijn dan die van autochtone ouders. Voor beide groepen geldt dat het bezit van het A-diploma van kinderen van werkende ouders iets hoger ligt dan bij kinderen van werkloze ouders.

Tabel 6.1a Diploma A bezit, bevolking 6–15 jaar, naar werkzaamheid ouders en etniciteit (in procenten)

	Totaal	Niet-westerse allochtoon	Autochtoon
Vader werkloos	76	56	84
Vader werkzaam	88	63	90
Moeder werkloos	70	72	88
Moeder werkzaam	89	73	91

Bron: SCP (AVO 2003)

Wanneer we echter kijken naar het verband tussen werkzaamheid van de ouders en de totale status van zwemvaardigheid¹⁰ van hun kinderen, waarin ook het B- en C-diploma zijn meegenomen (tabel 6.1b), dan zien we wel duidelijke verschillen tussen de Nederlandse en niet-westerse allochtone ouders. Met name de werkzaamheid van niet-westerse allochtone vaders lijkt veel sterker van invloed te zijn op de zwemvaardigheid van hun kinderen dan die van Nederlandse vaders. Het behalen van alleen het A-diploma gebeurt voor de meeste allochtone kinderen tijdens het schoolzwemmen, voor de overige diploma's zijn zij over het algemeen afhankelijk van particuliere zwemlessen. Wanneer hun vader werkt (en dus een hoger inkomen heeft), kiezen ouders blijkbaar vaker voor extra zwemlessen, waardoor de mate van zwemvaardigheid van allochtone kinderen van werkzame vaders beduidend hoger ligt vergeleken met kinderen van werkeloze vaders. Daarentegen is bij autochtonen de werkzaamheid van moeders een grotere voorspellende factor voor zwemvaardigheid dan bij niet-westerse allochtonen.

Tabel 6.1b Mate van zwemvaardigheid kinderen, bevolking 6–15 jaar, naar werkzaamheid ouders en etniciteit

	Totaal	Niet-westerse allochtoon	Autochtoon
Vader werkloos	2,4	1,3	2,7
Vader werkzaam	2,9	2,1	2,9
Moeder werkloos	2,4	2,4	2,3
Moeder werkzaam	2,9	2,3	2,9

Bron: SCP (AVO 2003)

Het verband tussen een andere vorm van structurele integratie, het maatschappelijk lidmaatschap¹¹ van ouders, en het percentage van hun kinderen dat minimaal het A-diploma

¹⁰ In deze analyse is gerekend met gemiddelde cijfers van de zwemvaardigheidsstatus. Voor de berekening van dit gemiddelde is geen zwemles gescoord als 0, zwemles maar nog geen diploma als 1, diploma A als 2, diploma B als 3 en diploma C als 4.

¹¹ Onder maatschappelijk lidmaatschap in AVO vallen de volgende lidmaatschappen: lidmaatschap van een politieke partij of vereniging, een werkgeversorganisatie, vakbond of middenstandsorganisatie, een organisatie op het gebied van natuur of milieu, een onderwijs- of schoolvereniging, een vrouwenvereniging of bond, een sportvereniging, een zang-, muziek- of toneelvereniging, een hobbyvereniging, een jeugdvereniging, clubhuis of padvinderij en een vereniging voor beeldende vorming.

heeft, is voor allochtone vaders niet sterker dan voor autochtone vaders (tabel 6.2). Maatschappelijk lidmaatschap van allochtone moeders hangt wel veel sterker samen met de zwemvaardigheid van hun kinderen dan bij autochtone moeders. Slechts 58% van de kinderen van niet-westerse allochtone moeders die geen lid zijn van een maatschappelijke organisatie heeft een zwemdiploma, tegenover 71% van de kinderen van moeders die lid zijn van twee of meer verenigingen. Bij autochtone moeders is het verschil tussen geen en meervoudig lid slechts 4 procentpunten. De tendens dat maatschappelijk lidmaatschap bij allochtone moeders samenhangt met zwemvaardigheid bleek ook het geval te zijn bij de geïnterviewde moeders in dit onderzoek. Wanneer moeders zelf maatschappelijk actief waren (zelf lid van sport of andersoortige verenigingen), deden ze hun kinderen vaker op particuliere zwemles, waardoor de kans op het behalen van een zwemdiploma voor hun kinderen veel groter is.

Tabel 6.2 Diploma A bezit, bevolking 6-15 jaar, naar maatschappelijk lidmaatschap ouders en etniciteit (in procenten)

	Totaal	Niet-Westerse allochtoon	Autochtoon
Vader geen lid	80	62	84
Vader lid van 2 of meer verenigingen	91	63	89
Moeder geen lid	80	58	86
Moeder lid van 2 of meer verenigingen	90	71	90

Bron: SCP (AVO 2003)

Wanneer we kijken naar de samenhang tussen zwemvaardigheid en vormen van cultuur deelname¹², dan zien we een nog sterker verband bij niet-westerse allochtone ouders. Uit tabel 6.3 blijkt dat participatie aan cultuur van niet-westerse allochtone ouders een veel grotere voorspeller is voor de zwemvaardigheid dan bij autochtone ouders.

¹² Onder cultuurdeelname vallen de volgende activiteiten: Bezoek aan toneelvoorstellingen, cabaret, concerten, opera, musicals, dance/houseparty's, balletvoorstellingen, filmhuizen, kunstgalerieën en musea.

Tabel 6.3 Diploma A bezit, bevolking 6–15 jaar, naar cultuur deelname ouders en etniciteit (in procenten)

	Niet-westerse		
	Totaal	allochtoon	Autochtoon
Vader geen deelname	82	49	89
Vader veel deelname	90	89	91
Moeder geen deelname	76	44	85
Moeder veel deelname	90	91	91

Bron: SCP (AVO 2003)

In deze paragraaf zagen we dat formele deelname aan arbeid en het Nederlandse verenigingsleven van allochtone ouders positief samenhangen met de zwemvaardigheid van hun kinderen. In de volgende paragraaf kijken we naar het verband tussen andere – minder ‘formele’ - aspecten van maatschappelijke integratie en zwemvaardigheid.

6.2 Culturele integratie: interetnische contacten, taal en betrokkenheid

Onder culturele integratie vatten we, zoals gezegd, onder meer het aangaan van interetnische contacten, gemengde relaties, religie en beheersing van de Nederlandse taal en hun betrokkenheid op de samenleving. Als we kijken naar de culturele integratie van de grootste minderheidsgroepen in de Nederlandse samenleving, kan geconstateerd worden dat Turken betrekkelijk weinig contacten hebben buiten de eigen etnische groep. Marokkanen gaan vaker dan Turken ook contacten aan met autochtonen. Ook denken zij wat moderner dan Turken, ondermeer over de rolverdeling tussen mannen en vrouwen. Wel speelt religie (de islam) bij Marokkanen een grotere rol dan bij Turken. Dit komt ook tot uiting in meer actief religieus gedrag en meer orthodoxe opvattingen. Ook vinden er onder Marokkanen minder gemengde huwelijken plaats. Deze ambivalentie - een zekere mate van openheid aan de ene kant en een strengere naleving van de islam aan de andere kant - geeft geen eenduidig beeld in de mate van culturele integratie onder Marokkanen. Onder Surinamers en Antillianen komen veel gemengde relaties voor en zijn er veel contacten met autochtone Nederlanders en leden in de eigen groep (Dagevos en Gijberts, 2007).

Wat betreft het spreken van de Nederlandse taal hebben Turken en Marokkanen duidelijk een achterstand op Surinamers en Antillianen. Turken blijven gemiddeld gezien achter op Marokkanen. Turken spreken het vaakst nooit Nederlands met de eigen partner en hebben de meeste moeite met de Nederlandse taal. Daarentegen hebben meer Turken dan Marokkanen een cursus Nederlands gevolgd en afgesloten met een diploma. Het volgen en afronden van een cursus geeft aan dat men wil investeren in het Nederlands en zijn of haar positie wil verbeteren (Dagevos & Gijberts, 2007).

Ook de betrokkenheid van ouders bij de school van hun kinderen kan opgevat worden als een vorm van culturele integratie. Allochtone ouders hechten veel belang aan het onderwijs, maar bezoeken nauwelijks ouderavonden of activiteiten die vanuit school georganiseerd

worden (Pels, 2002). Onder oudkomers¹³ participeren hoger opgeleiden meer in activiteiten vanuit de school dan lager opgeleiden. Bij nieuwe groepen allochtonen is opleiding een minder belangrijke voorwaarde of drempel om te participeren; de gehele groep nieuwkomers participeert minder in school dan de oudkomers (Smit e.a., 2005). Veel allochtone ouders zien opvoeding en onderwijs als twee afzonderlijke domeinen. Over het algemeen hebben allochtone ouders daarom minder goede contacten met school en is er weinig afstemming tussen de opvoeding thuis en die op school. Het gezin als context van informeel leren en het onderwijs als context van formeel leren, sluiten niet altijd goed op elkaar aan (Oomens e.a., 2003). Het taalprobleem speelt bij allochtone ouders vaak een rol in de moeizame communicatie tussen thuis en school (Smit e.a., 2005). Smit e.a. suggereren dat een beter contact van allochtone ouders met school en met andere ouders en wijkbewoners (bijvoorbeeld in de vorm van een brede school) kan leiden tot een betere integratie in de Nederlandse samenleving. Bovendien leidt het tot een betere afstemming van onderwijs en opvoeding, onder meer op het gebied van zwemvaardigheid.

Over de culturele integratie van andere allochtone groepen dan de vier meest voorkomende, is geen eenduidig beeld te schetsen. Zoals eerder opgemerkt is het algemene beeld dat mensen met een vluchtelingenachtergrond zich meer richten op de ontvangende samenleving. Hierop zijn echter vele factoren van invloed. Hierbij kan gedacht worden aan het wel of niet hebben van een verblijfsvergunning, aanwezig zijn van de mogelijkheid terug te keren naar het land van herkomst en het aanwezig zijn van meer of minder personen van dezelfde afkomst in de omgeving.

Hieronder wordt een beeld geschetst van de mate van culturele integratie van de ouders die in dit onderzoek geïnterviewd zijn in relatie tot de zwemvaardigheid van hun kinderen. Gekeken is naar interetnische contacten, betrokkenheid bij de school van de kinderen, etnische identificatie en beheersing van de Nederlandse taal.

Onduidelijke samenhang culturele integratie en zwemvaardigheid

De meeste moeders hebben op de school van hun kinderen wel contacten met andere ouders, maar deze contacten werken meestal niet door in de buitenschoolse situatie, tenzij de moeders dezelfde etnische achtergrond hebben en/of vriendinnen zijn. De meeste geïnterviewde allochtone moeders die niet werken, hebben buiten school weinig contacten met Nederlandse ouders. Marokkaanse moeders lijken het meest open te staan voor inter-etnische contacten, Turkse moeders gaan met name om met mensen binnen de eigen kring. Een aantal Marokkaanse moeders uit de Utrechtse wijken Kanaleneiland en Overvecht geeft aan het jammer te vinden dat er nauwelijks Nederlandse mensen in hun wijk wonen.

Ik heb wel een beetje contact met andere moeders, niet met alle moeders, want sommige moeders die brengen hun kind bijvoorbeeld niet zelf naar school, dus dan zie ik ze niet. Een paar vriendinnen van mij ook moeders hier op school. Er zitten niet veel Nederlandse kinderen bij mijn dochtertje in de klas, eentje maar. Ja, dat vind ik echt jammer.

De contacten die de ouders hebben lijken enigszins samen te hangen met de zwemvaardigheid van hun kinderen. Zoals eerder al is gesteld, worden ouders vaak beïnvloed door hun sociale

¹³ Eerste golf van immigranten: o.a. Marokkanen, Turken en Surinamers

omgeving. Ouders die veel omgaan met ouders waarvan de kinderen op particuliere zwemles zitten, zijn zelf sneller geneigd hun kinderen hiervoor aan te melden.

De school is een van de sociale omgevingen waar ouders elkaar kunnen ontmoeten. Wanneer ouders op school veel andere ouders ontmoeten die hun kinderen op particuliere zwemles, zal dit hen eerder stimuleren hetzelfde te doen. Bij de geïnterviewde moeders kwam dit ook naar voren. Moeders die elkaar vaak op school zagen en daarnaast ook met elkaar bevriend waren, hadden vaak dezelfde opvattingen over het wel of niet volgen van particuliere zwemlessen. Echter lang niet alle ouders ontmoeten elkaar op de school van hun kinderen. Over het algemeen wordt geconstateerd dat allochtone ouders minder betrokken zijn bij de school dan autochtone ouders.

De moeders in dit onderzoek (die ook bijna allemaal geïnterviewd zijn in de schoolsetting), geven allen aan erg betrokken te zijn bij de school van hun kinderen. De meeste moeders brengen de kinderen naar school en maken dan af en toe een praatje met de leerkracht. De vraag is echter of deze betrokkenheid verder gaat dan alleen het brengen en halen van de kinderen naar en van school. Volgens een aantal geïnterviewde leerkrachten is het lastig om ouders bij de school te betrekken, met name als er ouders nodig zijn voor vrijwilligerstaken. Dit geldt voor zowel allochtone als ook voor autochtone ouders. Wanneer het gaat om de prestaties van hun kind, zijn ze wel betrokken. Dan komen ook vaak de vaders mee naar school. Alhoewel de leerkrachten de laatste tijd een verbetering constateren, is het soms ook lastig om ouders bij dit soort zaken te betrekken.

Bij de rapport gesprekken zie ik altijd alle ouders, want dat is bij ons verplicht, anders krijgen ze het rapport niet. Dan zie ik wel alle ouders, maar het kan voorkomen dat ik ze voor die tijd bijvoorbeeld nog nooit gezien heb. Het komt soms wel voor dat er dan een jochie van 15 jaar ofzo komt voor zijn jongere broertje, maar ik heb al gezegd dat ik daar niet mee in gesprek ga. De ouders moeten echt zelf komen. Die trucjes zijn helaas wel nodig om ouders bij de school te betrekken. Er is nu wel een nieuwe vorm van ouderavonden gekomen, waarin ouders zelf kunnen aangeven wat ze willen, waar ze behoeften aan hebben. Je merkt dan dat ouders wel willen, maar dat de kloof tussen school en de ouders soms gewoon te groot is. Je kunt bijvoorbeeld gewoon netjes uitleggen hoe alles werkt, maar er zijn ook leerkrachten die dan heel belerend gaan doen. Er wordt wel heel veel gedaan, maar alles wel naar Nederlandse maatstaven. Die ouders zijn echt niet dom, maar ze worden vaak niet persoonlijk benaderd of worden allemaal over één kam geschoren.

Surinaamse lerares basisschool, 30 jaar, Utrecht

De school zou een goede setting kunnen zijn waar informatie over zwemvaardigheidslessen verstrekt kan worden en waar ouders elkaar in positieve zin zouden kunnen stimuleren in het laten volgen van particuliere zwemlessen. Alle kinderen gaan in Nederland naar school, dus de school lijkt nog steeds het beste medium om ouders te bereiken. Het feit dat lang niet alle ouders regelmatig op school komen en dat sommigen de Nederlandse taal niet machtig zijn, maakt dat er ook via andere wegen ingezet moet worden.

Uit de interviews bleek dat met name de ouders die de Nederlandse taal niet goed machtig zijn (ongeveer de helft van de respondenten beheerste de Nederlandse taal niet goed), ook structureel minder geïntegreerd zijn en een geïsoleerder leven lijden. Helaas wordt in de AVO vragenlijst niet naar de beheersing van de Nederlandse taal van de respondenten gevraagd, waardoor dit aspect niet in rechtstreekse samenhang met zwemvaardigheid geanalyseerd kon worden. Het ligt echter voor de hand dat het niet beheersen van de Nederlandse taal zorgt voor uitsluiting op vele gebieden. Met name bij allochtone moeders komt het vaker voor dat zij geen

of slecht Nederlands beheersen, waardoor ze ook op andere gebieden minder mee kunnen doen. Vaak zijn zij wel voor het grootste deel verantwoordelijk voor de (zwem-)opvoeding van hun kinderen. Hierdoor is het waarschijnlijk dat taalbeheersing van de moeder sterk van invloed is op de zwemvaardigheid van hun kinderen.

Als laatste aspect van culturele integratie is in de gesprekken met ouders ingegaan op etnische identificatie. Aan de ouders is gevraagd of zij zich Nederlands voelen. Opvallend hierbij is dat de meeste moeders zichzelf een dubbele etniciteit toekennen. Met name moeders met een vluchtelingen achtergrond en de Turkse moeders zijn (ook) nog sterk verbonden met hun oorspronkelijke etniciteit. Dit is bij de moeders met een vluchtelingenachtergrond waarschijnlijk verbonden aan het feit dat ze nog niet zo lang in Nederland zijn en nog bezig zijn hun weg te vinden in de Nederlandse samenleving. De geïnterviewde Turkse moeders zijn wat meer gericht op de eigen groep, maar geven wel aan graag deel te willen nemen aan de Nederlandse zwemvaardigheidscultuur. De meeste hebben ook hun weg gevonden naar particuliere zwemlessen. Vooral onder Turkse vrouwen zijn ook her en der eigen initiatieven ontplooid om de zwemvaardigheid van vrouwen en kinderen te vergroten. Het zich wel of niet Nederlands voelen kan dus soms op paradoxale wijze samenhangen met de zwemvaardigheid van kinderen.

6.3 Samenvatting

In dit hoofdstuk is gebleken dat de mate van maatschappelijke participatie en betrokkenheid van de ouders, van invloed is op de zwemvaardigheid van allochtone kinderen. Wanneer we kijken naar structurele integratie, zien we dat, net als bij de autochtone bevolking, allochtone kinderen van werkende ouders vaker over een zwemdiploma beschikken dan kinderen van werkloze ouders. Wanneer naast het A-diploma ook het B- en C-diploma van de kinderen worden meegenomen, is de invloed van werkzaamheid bij allochtone ouders veel groter dan bij autochtone ouders. Naast werkzaamheid is maatschappelijk lidmaatschap van allochtone moeders sterk van invloed op de zwemvaardigheid van hun kinderen. Ook is cultuurdeelname van allochtone ouders een sterke voorspeller voor de zwemvaardigheid van hun kinderen. Dit alles geeft aan dat de hypothese dat een sterkere integratie in de Nederlandse samenleving van ouders samenhangt met de zwemvaardigheid van hun kinderen, gedeeltelijk bevestigd kan worden.

Wat betreft culturele integratie is het beeld minder eenduidig, mede omdat hier geen statistische verbanden konden worden onderzocht. Het hebben van interetnische contacten, een grotere betrokkenheid bij de school van de kinderen en het beheersen van de Nederlandse taal door ouders lijkt positief van invloed op de zwemvaardigheid. Niettemin gaan onder Turkse vrouwen een geringe taalvaardigheid en sterke gerichtheid op de eigen etnische groep niet automatisch gepaard met een achterstand op het gebied van zwemvaardigheid van hun kinderen. Ouders maken op basis van hun specifieke situatie een al dan niet bewuste afweging tussen diverse stimulerende en belemmerende factoren of ze hun kind(eren) aanmelden voor particuliere zwemlessen. Vanwege deze complexiteit zal het zwemvaardigheidsbeleid dan ook op meerdere factoren gericht moeten zijn.

7. Conclusies en aanbevelingen

In het uitgevoerde onderzoek staat de relatie tussen zwemvaardigheid en etnisch-culturele, structurele en beleidsfactoren centraal. Voortbouwend op eerdere studies naar dit thema (o.a. Crum, 2002; Axxio, 2005) is ingezoomd op de vraag welke (etnisch-specifieke) factoren van invloed zijn op de zwemvaardigheid van kinderen, de rol van de ouders daarbij en het gemeentelijk schoolzwemaanbod. De volgende vraag staat hierbij centraal:

Welke structurele en culturele belemmeringen zorgen ervoor dat allochtone kinderen en kinderen uit lagere SES-posities minder zwemvaardig zijn? In hoeverre willen, kunnen en/of mogen ze niet meedoen aan het reguliere particuliere zwemaanbod?

De centrale vraagstelling is uiteengelegd in vier deelvragen:

- Hoe zwemvaardig zijn kinderen en welke verschillen bestaan er naar etniciteit, inkomen en stedelijkheid?
- Op welke wijze krijgt het (gemeentelijk) zwembeleid vorm (o.a. aanbod schoolzwemmen) en in hoeverre is gemeentelijk zwembeleid van invloed op de zwemvaardigheid van kinderen?
- Vanuit welke overwegingen en ervaren belemmeringen kiezen ouders ervoor om hun kinderen te leren zwemmen via het particuliere aanbod dan wel het schoolzwemmen 'af te wachten'?
- In hoeverre hangen vormen van structurele en culturele integratie van niet-Nederlandse ouders samen met de zwemvaardigheid van hun kinderen?

We hebben antwoorden geformuleerd op deze vragen op basis van drie elkaar aanvullende onderzoeksmethoden. We deden deskresearch en hielden enkele interviews met experts uit de zwemvaardigheidssector. Daarnaast deden we kwantitatief onderzoek naar significante verbanden tussen zwemvaardigheid, diverse persoonskenmerken (etniciteit, inkomen en maatschappelijke participatie) en de omgevingscontext (stedelijkheid, vangnetbeleid). Daarvoor gebruikten we gegevens van het Aanvullend Voorzieningen Onderzoek 2007 van het Sociaal en Cultureel Planbureau en data van de Sportersmonitor 2008 van het Mulier Instituut en NOC*NSF. Tenslotte verrichtten wij kwalitatief onderzoek naar ervaren belemmeringen onder bijna 100 ouders van kinderen met voornamelijk niet-westerse achtergronden, binnen vier (middel)grote gemeenten met uiteenlopend zwembeleid.

In dit hoofdstuk formuleren wij de belangrijkste antwoorden op deze vragen komen op basis daarvan tot conclusies en aanbevelingen.

Allochtone kinderen zijn minder zwemvaardig en meer afhankelijk van schoolzwemmen

De beschikbare gemeentelijke cijfers over zwemvaardigheid en nationale data laten zien dat (niet-westerse) allochtone kinderen gemiddeld later zwemvaardig worden dan autochtone kinderen en tevens een grotere groep nog niet zwemvaardig is bij het verlaten van de basisschool. In 2007 hadden negen op de tien autochtone kinderen van 6-15 jaar een zwemdiploma tegenover zeven van de tien leeftijdsgenoten met een Turkse, Marokkaanse,

Surinaamse of Antilliaanse achtergrond. Van de laatste groep allochtone kinderen heeft 19 procent (nog) geen zwemles tegenover drie procent van de autochtone kinderen.

Het merendeel van de kinderen leert zwemmen via het particuliere zwemlesaanbod (gemeente, zwembaden, verenigingen). Dat geldt zowel voor autochtone (85%) als allochtone kinderen (69%). De overigen verkrijgen het A-diploma via schoolzwemmen of een combinatie van schoolzwemlessen en particuliere lessen. Vastgesteld kan worden dat het diplomabezit tussen 2003 en 2007 onder (niet-westerse) allochtonen licht is gestegen. Ook is de afhankelijkheid van het schoolzwemaanbod gedaald tussen 2003 en 2007, zowel voor autochtone (van 10 naar 7%) als voor allochtone kinderen (van 22 naar 20%).

De lagere zwemvaardigheid onder (niet-westerse) allochtonen - jeugd en volwassenen - betekent geenszins dat allochtonen ook weinig zwemmen. Net als onder autochtonen is zwemmen onder veel etnische minderheidsgroepen een populaire sportief-recreatieve activiteit. Vooral Turken en Marokkanen zwemmen ongeveer even vaak als autochtonen, ook in groeps- en clubverband.

Inkomen en stedelijkheid van invloed op zwemvaardigheid

Naast etniciteit zijn het huishoudinkomen en de mate van stedelijkheid eveneens belangrijke voorspellers van de zwemvaardigheid. Zowel in autochtone als allochtone gezinnen met een laag inkomen, zijn kinderen minder vaak zwemvaardig. Ook zijn het vooral de niet-westerse allochtonen in sterk stedelijke gebieden die minder zwemvaardig zijn. Het wonen in grootstedelijke omgevingen heeft slechts een geringe invloed op de zwemvaardigheid van autochtonen. Deze resultaten tonen aan dat de lagere zwemvaardigheid van kinderen van niet-westerse afkomst voor een deel verklaard kan worden door de minder gunstige economische en geografische leefomstandigheden waarin zij verkeren.

Beleid heeft effect

De gevonden stijging in het percentage allochtone kinderen van 6-15 jaar dat tenminste één zwemdiploma bezit (van 73% in 2003 naar 76% in 2007) en de stijging in het percentage kinderen dat hiervan een C diploma bezit (van 23% in 2003 naar 31% in 2007) zijn een indicatie van de groeiende bewustwording van het belang van zwemvaardigheid en -veiligheid onder allochtone ouders en het nemen van hun verantwoordelijkheid hierin. Een andere verklaring voor de groei is de effectiviteit van het tussen 2001 en 2005 gevoerde vangnetbeleid in 35 grotere gemeenten om de zwemvaardigheid (van allochtone kinderen) te vergroten.

Uit een vergelijking tussen gemeenten die aan de vangnetregeling hebben meegedaan en overige gemeenten, blijkt dat de gemeentelijke ondersteuning (o.a. behoud/optimalisering schoolzwemmen) geleid heeft tot een forse toename van de zwemvaardigheid onder allochtone scholieren. Waar in vangnetgemeenten de zwemvaardigheid onder allochtone kinderen tussen 2003 en 2007 toenam van 63 naar 77%, nam deze in niet-vangnet gemeenten af van 83 naar 75%. Deze cijfers laten zien dat het wegvallen van extra stimuleringsgelden (waarna vaak het afschaffen of afslanken van het schoolzwemmen volgde) een negatief gevolg heeft voor de zwemvaardigheid en daarmee de zwemveiligheid van allochtone kinderen in de betreffende gemeenten.

Allochtone ouders willen wel dat hun kind zwemveilig wordt...

De meeste allochtone ouders onderkennen het belang van zwemvaardigheid van hun kinderen vanwege de gevaren voor niet-zwemvaardigen in een waterrijke omgeving als Nederland. Ook wordt zwemmen door veel ouders en kinderen als een plezierige activiteit beschouwd. Er is dus

een groot potentieel onder allochtone kinderen en volwassenen om (particuliere) zwemlessen te volgen en ook aansluitend te blijven zwemmen.

Overeenkomstig het algemene overheidsbeleid, vinden zowel de meeste autochtonen als allochtonen dat de ouders in de eerste plaats verantwoordelijk zijn voor het leren zwemmen van hun kinderen. Tien procent van de autochtonen en zeventien procent van de allochtonen leggen de verantwoordelijkheid vooral bij de school en/of gemeente. Uit het kwalitatieve onderzoek komt naar voren dat het vooral ouders met minder geld zijn die de verantwoordelijkheid meer bij de school/gemeenten leggen. Zij geven eigenlijk aan dat zij de verantwoordelijkheid niet kunnen nemen en verwachten hierbij dan ook ondersteuning.

...maar ervaren vaak meerdere belemmeringen

Uit de interviews komt naar voren dat de grotere afhankelijkheid van het schoolzwemmen van (niet-westerse) allochtone kinderen veelal ontstaat als een samenspel van meerdere structurele en culturele belemmeringen. Veel niet-westerse allochtone ouders hebben te maken met één of meer van de volgende drempels bij het aanmelden van hun kinderen voor particuliere zwemlessen: een gering huishoudinkomen, hoger kindertal, weinig vervoersmogelijkheden (beperkt autobezit, moeders die soms niet kunnen fietsen), minder goed op de hoogte zijn van de juiste informatie(kanalen), een geringe eigen zwemvaardigheid, een geringe zwemsocialisatie vanuit het land van herkomst, religieuze voorschriften (niet gemengd) en weinig sociale druk vanuit de omgeving.

De resultaten van de interviews laten tevens zien dat verschillende ouders, ondanks nadelige leefomstandigheden, wel een hoge prioriteit leggen bij de zwemvaardigheid van hun kinderen. Soms komen argumenten van niet-kunnen voort uit een lage prioriteit. Maar veel geïnterviewde moeders zijn bereid om zelf hun verantwoordelijkheid te nemen. Echter zij kunnen dat alleen wanneer ze daarin beter ondersteund worden. Onder andere door betere voorlichting, bij voorkeur mondeling en via bekende kanalen (school, moskee) en overzichtelijke praktische informatie over alle zwemlesaanbieders, prijzen en tijden. Ook kortere wachtlijsten (meer aanbod), meer op maat gesneden financiële ondersteuningsmogelijkheden (en informatie hierover) en het bevorderen van de zwemvaardigheid onder allochtone moeders kan de instroom van allochtone jonge kinderen bij particuliere aanbieders vergroten.

Maatschappelijk geïntegreerde allochtonen zijn vaker zwemvaardig

Onder allochtonen bestaan niet alleen verschillen naar land van herkomst, maar vooral ook naar de mate van participatie aan en betrokkenheid bij de Nederlandse samenleving. De zwemvaardigheid van niet-westerse allochtone kinderen is groter wanneer één of beide ouders meer structureel geïntegreerd zijn, dat wil zeggen betaald werk verrichten en/of op ander wijze betrokken zijn bij de samenleving (vrijwilligerswerk, cultuurparticipatie).

Uit het kwalitatieve onderzoek bleek een minder eenduidige relatie tussen zwemvaardigheid en aspecten van culturele integratie, zoals taalvaardigheid, betrokkenheid bij school en etnische identificatie. Zo hebben Turkse gezinnen vaak minder contacten met autochtonen en praten ze minder goed Nederlands dan Marokkanen, maar hechten zij evenveel of zelfs meer belang aan en zijn zij actiever betrokken bij de zwemvaardigheid en veiligheid van hun kinderen.

Onduidelijkheid over zwemvaardigheid en -veiligheid

Landelijke richtlijnen gaan er vanuit dat kinderen voldoende zwemvaardig en veilig zijn wanneer ze het gehele zwem-ABC hebben gehaald. In de meeste gemeentelijke en nationale metingen wordt echter vooral gekeken naar bezit van het A-diploma. Van de onderzochte gemeenten stelde alleen de gemeente Arnhem de doelstelling dat alle kinderen zwemdiploma B zouden moeten halen. Wanneer bij landelijke meting uit wordt gegaan van diploma B bezit als minimumeis dan is driekwart van de autochtone kinderen en de helft van de vier grootste niet-westerse groepen allochtone kinderen zwemvaardig. Wanneer het C-diploma als uitgangspunt wordt genomen, is slechts een kwart van de kinderen uit deze laatste groep zwemveilig.

De geïnterviewde ouders zijn niet goed op de hoogte van de inhoud en het belang van de verschillende zwemdiploma's, maar de noodzaak om diploma C te halen werd beduidend geringer gevonden dan het A- en B-diploma. Ook onder de bevolking van 15 jaar en ouder vindt de meerderheid dat kinderen tenminste A (28%) of tenminste B (52%) moet bezitten. Niet-westerse allochtonen (34%) vinden het beschikken over zwemdiploma A vaker voldoende dan autochtonen (28%).

Het verdient aanbeveling dat er duidelijkheid en overeenstemming komt over de betekenis van de diploma's in relatie tot zwemvaardigheid en zwemveiligheid. Ook is meer (landelijke) aansturing en coördinatie van het registeren en analyseren van de zwemvaardigheid gewenst. Een van de mogelijkheden zou zijn om de zwemvaardigheid van elk kind in groep 4 en groep 8 te meten, via bestaande kindvolgsystemen (o.a. GGD). Hierdoor kan de zwemvaardigheid van ieder kind in Nederland gekoppeld worden aan andere achtergrondkenmerken, zodat een beter beeld bestaat over wie zwemvaardig is en wie niet.

Gedeelde verantwoordelijkheid overheid voor zwemveiligheid

Op nationaal en gemeentelijk niveau zijn de opvattingen over de verantwoordelijkheid voor de zwemvaardigheid en -veiligheid als dubbelzinnig aan te duiden. Enerzijds is het officiële uitgangspunt van de overheid dat de ouders verantwoordelijk zijn voor het zwemvaardig maken van hun kinderen. Anderzijds erkennen diverse lagere overheden hun eigen deelverantwoordelijkheid voor het instellen, behouden en optimaliseren van schoolzwemlessen en extra vangnetregelingen. De grote gemeenten erkennen dat veel (allochtone) ouders deze verantwoordelijkheid niet kunnen nemen en nemen niet het risico om helemaal niets te doen. Zwemvaardigheid valt buiten de eindtermen van het bewegingsonderwijs, waarin het aanleren van diverse motorische competenties en het wegwijs maken van kinderen in de bewegingscultuur centraal staan. Maar kan zwemvaardigheid niet opgevat worden als een basisvoorwaarde om veilig in de samenleving mee te doen, waarvoor ouders, samenleving en school een gezamenlijke verantwoordelijkheid dragen? Ook in het licht van de nieuwe wetgeving waarin scholen medeverantwoordelijk zijn voor een naschoolse opvangaanbod, rijst de vraag waarom de zwemvaardigheid en daarmee de veiligheid van kinderen wel primair bij de ouders zou liggen.

Een landelijke verplichting voor gemeenten om schoolzwemmen aan te bieden is enerzijds moeilijk (financieel) haalbaar en anderzijds niet noodzakelijk gezien de hoge mate van zwemvaardigheid van jonge kinderen in veel gemeenten. Wel zou zwemvaardigheid als één van de eindtermen van het bewegingsonderwijs in het basisonderwijs kunnen worden opgenomen, evenals in Vlaanderen. Wanneer kinderen in groep vier nog niet zwemvaardig zijn, zouden zij de mogelijkheid moeten krijgen via (gemeentelijk) schoolzwemmen zwemvaardig te worden. Dat een dergelijke procedure effectief is, tonen de ervaringen in de grote gemeenten.

Slotconclusie

De centrale vraagstelling voor dit onderzoek luidde: *Welke structurele en culturele belemmeringen zorgen ervoor dat allochtone kinderen en kinderen uit lagere SES-posities minder zwemvaardig zijn? In hoeverre willen, kunnen en/of mogen ze niet meedoen aan het reguliere particuliere zwemaanbod?*

Samenvattend kunnen we deze vraag als volgt beantwoorden

Niet-westerse allochtone kinderen zijn minder zwemvaardig dan autochtone kinderen, vooral zij die zich in zwakkere sociaal-economische posities en grote steden bevinden en minder maatschappelijk geïntegreerd zijn. Culturele factoren zoals een geringere zwemsocialisatie en -prioritering alsmede een gebrek aan relevante kennis en informatie houden de zwemachterstand onder allochtone kinderen in stand. De meeste allochtone ouders willen wel dat hun kinderen leren zwemmen, maar niet iedereen kan hierin voldoende verantwoordelijkheid nemen. Allochtone én autochtone ouders in kansarme maatschappelijke posities ervaren vaak meerdere samenhangende belemmeringen om hun kind(eren) aan te melden voor particuliere zwemles en zijn daarom vaker afhankelijk van het schoolzwemmen of eventuele andere gemeentelijke vangnetconstructies. Het voeren van een actief zwemvaardigheidsbeleid (aanbod en voorlichting) door grote steden blijkt positief van invloed op de zwemvaardigheid van allochtone kinderen.

Voor een verdere optimalisering van de zwemvaardigheid en –veiligheid is het van belang om landelijke richtlijnen voor registratie van zwemvaardigheid en ondersteuningsmogelijkheden te ontwikkelen. Daarbij dient een duidelijke ondergrens van zwemvaardigheid te worden vastgesteld, waarop alle kinderen getoetst kunnen worden. Voorwaarde hiervoor is de onderkenning dat ouders én samenleving een gedeelde verantwoordelijkheid hebben voor de zwemvaardigheid en veiligheid van kinderen. Eén van de mogelijkheden hiertoe is om zwemvaardigheid op te nemen als eindterm van het bewegingsonderwijs op de basisschool, zoals in Vlaanderen. Daarmee verplichten scholen en gemeenten zich, waar nodig, kinderen en hun ouders te ondersteunen bij het leren zwemmen via een passend (school)zwemaanbod.

Referenties

Axxio (2005). 'Het hoofd boven water houden...'. *De stimuleringsmaatregel zwemvaardigheid 2002-2005 geëvalueerd*. Bennekom, NISB

Brenner, R.A., Saluja G., Smith G.S. (2003). Swimming lessons, swimming ability and the risk of drowning. *Injury Control and Safety Promotion* 2003; 10(4): pp. 211-215.

Crum, B. (1997). *Schoolzwemmen en zwemvaardigheid II, een kwestie van educatie en zorg*. Amsterdam: De Raat en de Vries.

Crum, B. (2002). *Zwemachterstanden op de basisschool. Oorzaken en remedies*. Zoetermeer: Ministerie van OCW.

Dagevos, J. & Gijsberts, M. (2007). *Jaarrapport Integratie 2007*. Den Haag: SCP.

Driessen, G. & Valkenberg, P. (2000). Islamic schools in the Netherlands: Compromising between identity and quality? In *British Journal of Religious Education*; 23(1): pp. 15-26

Elling, A. (2002). 'Ze zijn er (niet) voor gebouwd'. *In- en uitsluiting in de sport naar sekse en etniciteit*. Nieuwegein/Den Bosch: Arko Sports Media/Mulier Instituut.

Elling, A. (2005a). Het zwembad. De Hollandse Dames Zwemclub, de islamitische Waterlelies en de vraag van wie het zwembad is. In I. Hoving, H. Dibbits & M. Schrover (red.) *Veranderingen van het alledaagse 1950-2000* (pp. 227-248). Den Haag: SDU.

Elling, A. (2005b). Sportkeuzes van kinderen: (niet) mee willen, kunnen of mogen doen. *Vernieuwing*; 64(8-9): pp. 12-14.

Garssen, M.J, Hoogenboezem, J., Bierens, J.J.L.M. (2008). Afname van het verdrinkingsrisico bij jonge kinderen, maar verhoogd risico bij kinderen van recent geïmmigreerde niet-westerse allochtonen. In *Nederlands Tijdschrift Geneeskunde* 2008; 152 (21); pp. 1216-1220.

Herweijer, L. & Breedveld, K. (2006). Sport en onderwijs. In K. Breedveld & A. Tiessen–Raaphorst (red) *Rapportage sport 2006* (pp 245-268). Den Haag: SCP.

Herweijer, L., Stegeman, H., Wisse, E. (2008). Sport en onderwijs. In K. Breedveld, C. Kamphuis, A. Tiessen–Raaphorst (red.). *Rapportage sport 2008*. (pp. 231-254). Den Haag: SCP/ W.J.H. Mulier Instituut.

Hoeven, M. van der (2002). Antwoorden namens OCW en VWS op schriftelijke Tweede Kamervragen (Atsma en De Vries), 27 september 2002.

Klink, A. (2007) Antwoorden namens VWS, OCW en VROM op schriftelijke Tweede Kamervragen (Vendrik), 6 november 2007.

Mattheijer, M. (2000) *De Toelating van Vluchtelingen in Nederland en hun Integratie op de Arbeidsmarkt*. Amsterdam: Institute for Advanced Labour Studies (AIAS).

- Mirck, B. (2001). *Schoolzwemmen en schoolzwemvangnetten*. Driebergen: NRZ.
- NRIT (2005). *Onderzoek protocol schoolzwemmen*. Breda: NRIT.
- OCW (2001). *Schoolzwemmen. Vaardigheid en veiligheid*. Den Haag: Ministerie van OCW.
- OCW (2002). *Plan van aanpak zwemvaardigheid*. Den Haag: Ministerie OCW (TK 2001/2002, 27696, nr. 6).
- Oomens, S, Driessen, G, Scheepers, P. (2003). De integratie van allochtone ouders en onderwijsprestaties van hun kinderen. Enkele allochtone groepen vergeleken. In *Tijdschrift voor sociologie*, 24:1 pp 289-312.
- Pels, T. (2002). *De spanning tussen leren en socialiseren. Afzijdigheid van de les in de context van het pedagogisch klimaat in twee multi-etnische brugklassen*. Assen: Van Gorcum.
- Smit, F., Driessen, G., Doesborgh, J. (2002). *Ouders en educatieve voorzieningen*. Nijmegen: ITS. [BOPO-onderzoek]
- Smit, F, Driessen, G., Doesborgh, J. (2005). *Opvattingen van allochtone ouders over onderwijs: tussen wens en realiteit: Een inventarisatie van de verwachtingen en wensen van ouders ten aanzien van de basisschool en educatieve activiteiten in Rotterdam*. Nijmegen: ITS.
- Stirbu, I, Kunst, E, Bos V & Beeck, E, van (2006). Injury mortality among ethnic minority groups in the Netherlands. In *Journal Epidemiol. Community Health*; 60 : pp. 249-255.
- VWS en OCW (2006). *Brief aan de Tweede Kamer over de uitvoering motie-Verbeet inzake zwemvangnetten*. Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport mede namens de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Kenmerk S-BRE-SP-2730080.
- Wisse, E. & Dool, R. Van den (2008). *Zwemmen in de cijfers. Notitie kengetallen zwemmen in Nederland*. Mulier Instituut, Den Bosch.
- Zeijl, E. (2005). Vrije tijd. In E. Zeijl e.a. (red.) *Kinderen in Nederland* (pp. 48-64). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Internet bronnen:
- Nationaal Platform Zwembaden/Nationale Raad Zwemdiploma's (2008) *Nationaal zwemdiploma, leren zwemmen*. Online gegevens. Retrieved from <http://www.npz-nrz.nl/> on 6-7-2008.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2007) *Bevolking; ontwikkeling in gemeenten met 100 000 of meer inwoners*. Online tabel. Retrieved from <http://statline.cbs.nl> on 23-1-2009

Bijlage 1: 10-puntenplan verbetering zwemvaardigheid

1. Analyse Methodieken: welke methodieken zijn er inmiddels ontwikkeld en in welke specifieke situatie passen wij een bepaalde methodiek succesvol toe?
2. Witte vlekken: Wat hebben we geleerd van de Stimuleringsregeling Zwemvaardigheid 2002-2005? Hoe kunnen we geconstateerde achterstanden lokaliseren en wegwerken?
3. Voorlichtingsmateriaal: Welke voorlichtingsmaterialen en – methoden zijn er lokaal ontwikkeld voor verschillende doelgroepen en hoe bundelen we die voor algemeen gebruik?
4. Effectmeting: Welke aanpak van (school)zwemlessen is in welke situatie effectief? Welke randvoorwaarden, zoals groepsgrootte, lesfrequentie en methode, zijn van invloed op de zwemvaardigheid?
5. Sociaal Agogische Onderzoek: Welke achtergronden spelen bij ouders mee in het al dan niet aanbieden van zweminstructie aan hun kinderen.
6. Landelijk meetmoment en registratie: Hoe organiseren we een Landelijk meetmoment op de basisschool en kunnen we die resultatencentraal registreren?
7. Zwemmen in BOS, BSO en Brede School: Hoe kunnen we (school)zwemlessen tot een integraal onderdeel maken van al deze vormen van kinderopvang?
8. Ervaring uitwisselen: Hoe brengen we zweminstructeurs, scholen, gemeenten en alle andere betrokkenen regelmatig bij elkaar om kennis en ervaring uit te wisselen?
9. Landelijke helpdesk: Gedurende het project en wellicht ook daarna richten we een sterke helpdesk in die alle partijen van relevante informatie kan voorzien.
10. Toolkit Zwemvaardigheid: Hierin verzamelen we gaandeweg alle relevante materialen en methodieken om de zwemvaardigheid en de voorlichting hierover te verbeteren.

Bijlage 2: Geraadpleegde experts en betrokkenen

VSG/algemeen/grote steden		
Michael van den Beld	Medewerker afdeling beleid, lid commissie zwembaden	VSG
Dick Bentvelzen	Schoolzwemcoördinator	SAS, Gemeente Amsterdam
Bertram Bouthoorn	Projectleider Jump-in	DMO, Gemeente Amsterdam
Sonja de Groot	Senior productmedewerker leerlingzaken en schoolzwemmen	JOS, Gemeente Rotterdam
Chris Jaasma	Adviseur commissie zwembaden	VSG
Titeke Postma	Hoofd Innovatie & Educatie	NPZ NRZ
Kitty Potman	Medewerker afdeling Service & Dienstverlening & Communicatie	VSG
Twan Theelen	Lid commissie zwembaden	VSG
Cases gemeenten		
Gulay Alp	Medewerker ouderbetrokkenheid	Cumulus Welzijn, Utrecht
Ifna Blijd	Voorzitter	Wi Uma, Den Haag
Hanny van den Brule	Docente Nederlands voor migranten	Koning Willem I College, Den Bosch
Astrid Dämmler	Coördinator ouderkamer	Willem Dreesschool, Den Haag
Hanneke van Dillen	Beweegcoach	Servicepunt Sport en Bewegen, Den Bosch
Brenda van Dinther	Medewerker ouderbetrokkenheid	Divers, Den Bosch
Amzat Nazar Ali	Secretaris	Fazul Islam vereniging, Den Haag
Fatima Aliyat	Projectleider Meedoen Allochtone Jeugd door Sport	Gemeente Utrecht
Marom Ayoubi	Onderwijsadviseur	Palet, adviseurs diversiteit, Den Bosch/Eindhoven
Malou Blay	Coördinator ouderprojecten	Stichting Doenja Dienstverlening, Utrecht
Marco Broeckhuijsen	Coördinator schoolzwemmen	DOCW, sportbeleid, Gemeente Den Haag
Jolein Caspers	Coördinator schoolzwemmen	Gemeente Utrecht
Fatima el Filali	Coördinator ouderbetrokkenheid	Basisschool De Panda, Utrecht
Ronald Hiralal	Voorzitter migranten organisatie	Tori Oso, Utrecht
Edwin van Gastel	Coördinator schoolzwemmen	DMO Gemeente Arnhem
Pauline Ivanovski	Coördinator	Vader-moeder centrum Zuidwest, Den Haag
Anja Kauffeld	Hoofd bedrijfsbureau afdeling binnensport+projectleider Sinbad zwemmen	DOCW, sportbeleid, Gemeente Den Haag
Serife Kayrak-Aldemir	Oudercontactpersoon Turks	Stichting PAS, Arnhem

Peter Kool	Bewegingsconsulent	Servicepunt Sport en Bewegen, Den Bosch
Mieke Kuijpers	Docente Nederlands voor migranten	Koning Willem I College, Den Bosch
Latifa el Margae	Medewerkster ouderbetrokkenheid	Cumulus Welzijn, Utrecht
Karin Morssinkhof	Docente Nederlands voor migranten	Rijn IJssel College, Arnhem
Corine Oprel	Hoofd Afdeling Sport en Recreatie	Gemeente Den Bosch
Monique Ortlep	Projectcoördinator Dialoog Ouderbetrokkenheid	Welzijnsonderneming Divers, Den Bosch
Christine Plamper	Medewerkster bedrijfsbureau afdeling binnensport	Gemeente Den Haag
Neeltje Spit	Coördinator ouderbetrokkenheid	Cumulus Welzijn, Utrecht
Eerder onderzoek		
Mohammed Azzougharh	Afdelingshoofd	Sector MO, Gemeente Dordrecht
Bart Crum	Onderzoeker	
Kristine de Martelaer	Onderzoeker	Vrije Universiteit Brussel
Fred Rotteveel	Oud- medewerker CMO-Stimulans	Gemeente Dordrecht
Marjolein Vervaet	Oud-medewerkster ComSearch	Gemeente Rotterdam

Bijlage 3: Overzicht respondenten kwalitatief onderzoek

Tabel 2.2 Achtergrond kenmerken respondenten (aantal)

	Arnhem	Den Bosch	Den Haag	Utrecht	Totaal
Etniciteit					
Turks	9	-	4	5	18
Marokkaans	2	9	5	23	39
Surinaams	-	-	8	5	13
Afrikaans ¹	3	2	-	2	7
Arabisch ²	2	3	7	-	12
Nederlands	-	-	-	4	4
Overig ³	1	1	2	-	4
Eigen zwemvaardigheid					
zelf op zwemles gezeten	5	5	8	17	35
zelf niet op zwemles gezeten	12	10	18	22	62
Particuliere zwemles					
kinderen wel op particuliere zwemles ⁴	8	7	14	16	45
kinderen niet op particuliere zwemles	9	8	12	23	52
Mate van integratie⁵					
goed	3	3	15	17	38
redelijk	4	4	8	9	25
matig	10	8	5	13	34

¹De Afrikaanse respondenten zijn afkomstig uit Eritrea, Somalië, Sierra Leone, Soedan, Togo en Tunesië

²De Arabische respondenten zijn afkomstig uit Syrië, Irak, Iran, Pakistan en Afghanistan.

³De respondenten in de categorie overig zijn afkomstig uit Italië, Vietnam en Brazilië.

⁴Ouders waarvan de kinderen op particuliere zwemles hebben gezeten, zitten of die ingeschreven staan.

⁵Indeling op basis van verschillende kenmerken zoals beheersing Nederlandse taal, opleidingsniveau, sociale contacten, maatschappelijk lidmaatschap. 'Subjectieve' inschatting van onderzoeker.

Bijlage 4: Topiclijst interviews

Achtergrondgegevens moeders

	Kenmerk moeder	leeftijd	etnische achtergrond	aantal kinderen
moeder 1				
moeder 2				
moeder 3				
moeder 4				
moeder 5				
moeder 6				
moeder 7				

Achtergrondgegevens kinderen (bij veel kinderen alleen kinderen in basisschool leeftijd)

Kinderen moeder 1

	j/m	leeftijd	Zwemles ja/nee	Diploma A sz/par	Diploma B sz/par	Diploma C sz/par	Ingeschreven particuliere les
kind 1							
kind 2							
kind 3							
kind 4							
kind 5							

Kinderen moeder 2

	j/m	leeftijd	Zwemles ja/nee	diploma A sz/par	diploma B sz/par	Diploma C sz/par	ingeschreven particuliere les
kind 1							
kind 2							
kind 3							
kind 4							
kind 5							

Enz.

Topics thema zwemvaardigheid

Zwemles kind

Waarom kind wel of niet op particuliere zwemles gedaan?

- Zo nee:
  - nooit over nagedacht
  - zwemlessen niet belangrijk
  - wachten op schoolzwemmen > verantwoordelijkheid school?
  - zwemlessen te duur > bekend met subsidie/kortingsmogelijkheden? (arnhem-card, u-pas, ooievaarspas, stichting leergeld)
  - praktisch probleem om bij zwembad te komen > zwembad in buurt?,
  - niet bekend met inschrijvingsprocedure en gang van zaken in zwembaden > bekend met mogelijkheden tot volgen van zwemles bij verenigingen?,
  - wachtlijsten te lang, (arnhem 1 jaar, bekend met gratis zwemmen in Grote Koppel als kinderen ingeschreven staan op de wachtlijst?)
  - tegen gemengd zwemmen
- Zo ja:
  - waarom ingeschreven?
  - hoe ingeschreven?
  - gebruik gemaakt van kortingspas/kortingsbon , (Arnhem Card > 50% korting lidmaatschap verenigingen, €14,- korting 12 badenkaart zwembaden, stichting leergeld, u-pas),
  - voor de zwemles deelgenomen aan ouder/kind zwemmen, zelf met kind gaan zwemmen enz.. ?

Waarom vindt u het belangrijk dat uw kind kan zwemmen (veiligheid, nuttig in vrijetijdsbesteding, gezond, andere kinderen kunnen het ook, goed voor sociale contacten?) en **op welke leeftijd, welke diploma's moet het behalen?** (op welke leeftijden hebben hun kinderen welke diploma's gehaald?)

Via wie/wat bent u op de hoogte gesteld van belang zwemles (school, consultatie bureau's, inburgeringscursussen, voorlichtingscampagne, andere ouders [Nederlands, eigen etnische gemeenschap?], kind)

Leest/bekijkt of ontvangt u wel eens informatie over de mogelijkheden om zwemles te volgen?

- zo ja, waar heeft u dit materiaal gezien? (consultatie-bureau, inburgeringscursus, school, televisie, krant, zwembaden zelf)

Bent u bekend met voorlichtings/lespakketten over zwemvaardigheid

- zo ja, waar heeft u kennisgemaakt met dit voorlichtingsmateriaal (consultatie-bureau, inburgeringscursus, school, televisie, krant, zwembaden zelf)

Welk soort voorlichtingsmateriaal spreekt aan (videobeelden, folder met tekst, folder met foto's/ plaatjes, eigen taal, website> gebruiken ouders internet, kijken ze t.v. > welke zenders)? Voorlichtingsmateriaal Den Haag en Amsterdam laten zien en reactie van ouders peilen.

Eigen ervaringen met zwemmen:

Heeft u zelf een zwemdiploma? Waarom wel/niet (angst?)/vind u het belangrijk een zwemdiploma te hebben

Hoe is de zwemcultuur in land van herkomst?

Gaat u wel eens met uw kinderen naar het zwembad, zee, meer e.d., spelletjes in of met water? Waarom wel/niet

Gaat u zelf wel eens naar een zwembad?

Betrokkenheid algemeen bij Nederlandse samenleving /pedagogische taken ouders/kinderen

(als vraag nog niet aan bod is gekomen:) **Ligt de verantwoording van het aanbieden van zwemlessen aan kinderen volgens u bij de scholen?** Wiens taak is het kinderen zwemvaardig te maken? (ouders, school? Is het schoolzwemmen bedoeld om een diploma te halen?)

Heeft u regelmatig contact met leerkracht van uw kind, bent u op de hoogte van wat u kind leert op school?

Heeft u contacten met 'Hollandse' ouders en/of ouders van andere etniciteiten?

Bent u zelf lid van een (sport) vereniging? En uw echtgenoot?

Doet u (vrijwilligers werk)? (zie ook achtergrondkenmerken) En uw echtgenoot?

Zijn u kinderen lid van een (sport) vereniging/ doen ze aan sport? (zie ook achtergrondkenmerken)

Aanvullende algemene achtergrond gegevens over ouders**Moeder 1**

- gezinssamenstelling: vader/moeder (anders:.....)	
leeftijden broer(s):....., ..., ...	
Leeftijden zus(sen): ....., ..., ...	
- <i>vader</i>	<i>moeder</i>
leeftijd ... jaar	leeftijd ... jaar
0 schoolgaand/studerend	0 schoolgaand/studerend
0 werkzaam:	0 werkzaam: .....
0 werkloos	0 werkloos
opleiding:	opleiding: .....
etnische achtergrond:	etnische achtergrond
0 in Nederland geboren	0 in Nederland geboren
0 anders:.....	0 anders:.....
(leeftijd immigratie:..... jaar)	(leeftijd immigratie:..... jaar)
voelt zich:	voelt zich:
zwemdiploma's ja/nee	zwemdiploma's ja/nee
lid van vereniging ja/nee	lid van vereniging ja/nee
type: kerk/sport/cultuur/....	type: kerk/sport/cultuur/....
vrijwilliger?	vrijwilliger?
type: kerk/sport/cultuur/....	type: kerk/sport/cultuur/....
beheersing nederlandse taal:	beheersing nederlandse taal:
niet/redelijk/goed	niet/redelijk/goed
contacten met andere ouders:	contacten met andere ouders:
contacten met leerkracht kinderen	contacten met leerkracht kinderen

Kinderen lid van sportclub/muziek/ed.? Wat?

Bijlage 5: Tabel bijlagen

Tabel B3.1 Status van zwemvaardigheid bevolking van 6-15 jaar, naar inkomen, (in procenten)

	huishoudensinkomen*					
	laag		midden		hoog	
	2003	2007	2003	2007	2003	2007
nog geen les	8	9	4	5	3	4
op les	13	11	8	9	8	7
diploma	79	80	88	86	89	90
totaal	100	100	100	100	100	100
waarvan A	20	16	17	12	12	11
waarvan B	33	33	46	40	48	40
waarvan C	25	30	26	34	29	38

Bron: SCP (AVO'03, '07)

Tabel B3.2 Status van zwemvaardigheid bevolking van 6-15 jaar, naar stedelijkheidsgraad, (in procenten)

	stedelijkheidsgraad									
	Zeer sterk stedelijk		sterk stedelijk		matig stedelijk		weinig stedelijk		niet-stedelijk	
	2003	2007	2003	2007	2003	2007	2003	2007	2003	2007
nog geen les	9	9	4	8	5	5	4	5	1	4
op les	17	12	9	6	8	11	7	8	8	8
diploma	74	79	87	86	87	84	89	87	90	88
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
waarvan A	17	16	18	17	16	9	14	12	12	14
waarvan B	29	34	43	37	45	40	47	40	52	39
waarvan C	28	29	26	32	26	35	28	35	26	35

Bron: SCP (AVO'03, '07)

Tabel B5.1 Benodigde zwemdiploma's om kinderen veilig te laten zwemmen volgens ouders van kinderen van 0-17 jaar

	Totaal bevolking 15 jaar en ouder	Ouders van kinderen			
		Leeftijd Kinderen			
		Totaal	0-5 jaar	6-12 jaar	13-17 jaar
Tenminste zwemdiploma A	28	26	29	26	20
Tenminste zwemdiploma B	53	53	54	52	55
Tenminste zwemdiploma C	16	19	16	21	23
Geen zwemdiploma	3	1	2	1	2

Bron: Sportersmonitor 2008, Mulier Instituut & NOC*NSF